ANUL XXVI
15
(1 093)
Sîmbătă
16 aprilie
1983
8 pagini
4 lei

Inspectoratul Jud. Harghita Biblioteca
SALA DE LECTURA

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Permanenta actualitate

Componentă a existenței sociale, creația artistică trăiește o permanentă actualitate. Și aceasta, s-ar putea spune, indiferent de data producerii și receptării ei. Patrimoniul culturii conține opere în care secolele se interferează la zi cu valori ale creației contemporane, împletind pe mai departe firul tradiției și însufletind momente și stări de conștiință care aduc în prim plan episoade și idei generoase ale istoriei vieții și muncii poporului, din perspectiva celor mai de seamă aspirații și împliniri. Permanenta actualitate a operei literare unește generațiile, transformîndu-se într-o continuă și densă moștenire, o operație care se exercită pe viu și în instrumentația căreia intră un întreg sistem de norme și valori. Punctul maxim, dacă există, este cel pe care îl probează circulația, gradul înalt al receptării, descoperirea unor sensuri cu profunde rezonanțe în contemporaneitate. Conștiința unei epoci se relevă după principiile și criteriile artei ca un univers în continuă mișcare și care atrage pe orbita sa nu numai lumina proprilor sori.

O conștiință a epocii, clar delimitată în începuturile ei, este cea pe care o simțim în toate datele și orizonturile actualității noastre. Ea poartă un nume, al celui care se află la cirma destinelor noastre socialiste. Libertatea spre care ne-a călăuzit și pe care ne-a însuflat-o, curajul moral și politic cu care și spre care ne-a îndemnat au avut darul să se constituie într-o uriașă descoperire și afirmare a propriei noastre identități. Această epocă are pe planul creației din toate domeniile vieții materiale și spirituale răsfrîngeri și înțelesuri de adîncimi nebănuite, fapt care îi conferă o vie originalitate și o transformă, acum și în perspectivă, într-un teritoriu asupra căruia se exercită și se va exercita, de bună seamă, întregul spirit creator. Imaginea acestei epoci cit se poate de liberă față de dogme și prejudecăți, eradicată de practici și rețete provenite din rutină, din șablon ca și din păgubitoare îngustimi de spirit încorporează cele mai înaintate valori ale trecutului, unitatea și diversitatea culturii, această matcă neobosită a memoriei în care se așează și cele mai valoroase creații de azi și se vor așeza și cele de mîine. Permanenta actualitate a culturii are, în esența sa, o și mai acută semnificație a duratei, a momentului sau a etapei cum ne-am obișnuit să-i spunem, a timpului concret pe care îl trăim. Ca un segment de decolare, acesta îi împinge mai departe orizonturile și ne delimitează nu numai prin ceea ce receptăm și modul cum facem aceasta, cît mai ales prin ceea ce producem, prin amplitudinea și vocația creației.

În această ordine de idei, deosebit de prețioase și cu largi deschideri în materie de abordare a culturii și artei, sînt aprecierile și orientările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Conferința Națională a P.C.R., aprecieri și orientări care aduc în atenție o întreagă problematică a creației și a slujitorilor ei. Consensul subliniat atinge orizonturi de spirit noi și propune o racordare de fond la toate marile transformări petrecute în societate, definind însăși ideea de valoare, semnificația politică și morală, profund umanistă a artei, cerința ca prin marea sa bogăție de idei, creația literară și artistică să participe la făurirea omului nou, a conștiinței sale înaintate, constructor liber și independent al societății socialiste. Patriotismul creației are, în expresia secretarului general al partidului, motivări de principii și orientări de natură estetică menite să situeze creația pe noi trepte valorice și să-i dea acea permanență — și deloc ocazională — actualitate, fapt care o consolidează și mai mult în accepția sa de componentă a existenței. Într-o nouă perspectivă și o nouă condiție, descoperindu-i și acele nesecate resurse de spirit prin care hotărîrile Conferinței Naționale constituie un orizont de sprijin permanent, datele și reperele unui fertil angajament de conștiință prin care tot ceea ce s-a stabilit se transformă în operă vie, deschisă, în realitate.

Luceafărul

REPUBLICA – pictură de Elena Greculesi

DOSAR AL GÎNDIRII SOCIAL-POLITICE EMINESCIENE (I)

Pledoarie pentru o dezbatere

Să recunoaștem deschis că dacă poezia lui Eminescu, reflectată în oglinda atîtor studii critice, a fost, am putea spune, corelată dialectic cu sensibilitatea și gîndirea cititorului de azi — deși o astfel de operație nu se încheie niciodată —, dacă, în anii din urmă, investigațiile întreprinse au reușit să ne restituie, în toată amploarea sa, profilul intelectual al traducătorului lui Kant, nu același lucru putem afirma referitor la semnificațiile gazetăriei, și, în special, la ceea ce constituie nucleul concepțiilor social-politice eminesciene.

Fără discuție, marile exegeze din trecut, și, în primul rînd, cele ale lui G. Călinescu au emis aprecieri și argumente menite să pună problemele în termenii lor reali. Avem însă în vedere o reevaluare, în multiple planuri, ținîndu-se seama de bătăliile ideologice în care a fost implicată gazetăria poetului, precum și, bine înțeles, de noile orizonturi ale societății contemporane.

Tot G. Călinescu, în 1946, într-o suită de articole din **Națiunea**, pleda pentru o dezbatere pe această temă, îngrijorat de faptul că, datorită falselor interpretări ale cercurilor de dreapta, din anii precedenți, ideile politice ale marelui nostru poet apăreau, pentru mulți, sub o lumină defavorabilă, atunci cînd nu erau considerate de-a dreptul „sovine și reacționare". „Eu cred că e momentul acum să privim lucrurile foarte obiectiv", declara criticul, precizînd că ar fi la fel de greșit ca „după ce Eminescu a fost tras de mineca dreaptă, să-l tragem acum violent de mineca stîngă, în interes partizan".

Ocolindu-se tot ceea ce ar putea constitui exagerare nestiințifică, trebuia însă redeschis procesul gîndirii social-politice a lui Eminescu, fiindcă, altfel, în lipsa elucidărilor necesare, o atitudine pasivă, ar putea crea impresia „că nu avut dreptate aceia care l-au pus în fruntea ideologiei lor, ar fi, într-un chip a întări această ideologie, abandonîndu-l pe cel mai mare poet român". [1]

Aceste articole n-au avut, din păcate, ecoul scontat în epocă, dezideratul exprimat nefiind înfăptuit în anii ce-au urmat, așa atît datorită concepțiilor înguste, dogmatice care au grevat pe-atunci procesul valorificării moștenirii literare, cît și din pricina unor confuzii și oolnii eronate, existente în legătură cu etnogeneza și, în general, istoria poporului nostru.

Ar fi fost de așteptat, ca, în urma clarificărilor survenite după Congresul al IX-lea al P.C.R., în primul rînd în problema rolului națiunii, dezbaterile critice să nu întîrzie a aduce luminile necesare. Nu pot fi, desigur, negate unele rezultate pozitive obținute, dar n-am ajuns încă în situația de a putea afirma că problemele aflate **sub judice** și-au găsit deplina rezolvare. Mai mult decît atît — de ce să nu recunoaștem ? —, faptul că n-a fost elaborat complet, pînă acum, un nou punct de vedere, corespunzător condițiilor istorice actuale, a permis recrudescența unor viziuni anacronice, de tipul celor care-l scandalizaseră pe G. Călinescu, în 1946. (Inutil să mai amintim reacțiile curioase consemnate la apariția volumului IX din seria de **Opere**).

Explicația rezidă, desigur, și în aceea că editarea integrală a gazetăriei eminesciene se află încă la început. În privința epocii de la **Timpul**, chiar specialiștii nu dispun decît de culegeri din trecut care, avîndu-și meritul lor incontestabil, poartă pecetea anilor cînd au fost tipărite, vehiculînd titluri inventate de editori sau conținînd omisiuni tendențioase. Și — ceea ce este cel mai important — datorită dificultăților de a li se stabili paternitatea, articolele nefiind semnate, producții gazetărești, într-un număr impresionant de mare, continuă să-și păstreze anonimatul. Perpessicius, într-o cronică radiofonică din 26 mai 1941 — cînd de-acum se angajase cu trup și suflet în realizarea monumentalei ediții —, salutînd culegerea înfăptuită de I. Crețu, ținea să menționeze : „ea nu cuprinde nici a zecea parte din uriașa producțiune ziaristică a lui Eminescu", accentuînd că „ele — articolele **n.n.** — sunt încă foarte multe și tipărirea lor integrală va fi atît de covîrșitoare încît va face și mai inutilă ridicarea acelei statui de bronz, pe care societatea românească i-o refuză de o jumătate de veac".

Pentru a se emite, așadar, judecăți complete asupra gazetăriei eminesciene o condiție prealabilă, fundamentală, este aceea de a fi cunoscută în totalitatea ei. Bineînțeles, nu o simplă cunoaștere ci și o înțelegere în chip adecvat, o lectură cu alți ochi, ochii cititorului de azi, eliberați de tot felul de prejudecăți, întreținute, în trecut, de diverse momente de conjunctură politică, ținîndu-se seama că problemele care frămîntau societatea românească, în urmă cu **mai bine de un secol, au fost rezolvate**, istoria le-a „clasat", conferindu-le doar un interes pur documentar.

Să mai spunem că sînt astfel întrunite condițiile pentru judecăți drepte, pe deplin obiective, total opuse reprezentărilor facil idolatre ? Eminescu este atît de mare, în aspirațiile și convingerile sale fundamentale, încît n-are nevoie să i se facă „rabat", să fie cu ceva menajat în aplicarea criteriilor științifice cele mai riguroase.

Avem în vedere, cum am spus, exigențele unei discuții plenar științifice, care să confrunte, într-un spirit dialectic superior, timpul nostru cu timpul lui Eminescu, fără a se purcede la o identificare mecanică — așa cum s-a întîmplat de atîtea ori —, finalizată în acuzația adusă poetului că n-a fost... marxist. O acuzație lipsită de obiect, cu atît mai mult, cu cît, în acel ani, însăși mișcarea socialistă, aflată la începuturi, nu tălmăcea în chip just toate problemele — și dilemele — societății românești, între altele, cum arăta C. Dobrogeanu-Gherea, în **Neoiobăgia**, fiindcă nu totdeauna aplica principiile generale doctrinare la condițiile țării noastre, „un mediu atît de deosebit de cel din Occident". [2]

Vom recunoaște însă că dificultățile cu care se confruntă un exeget sînt, într-adevăr, foarte mari. După cum se știe, Eminescu nu și-a formulat concepțiile sale economico-sociale și politice în cadrul unui sistem, cu toate atributele de rigoare, ideile i se găsesc risipite în puzderia de articole din ziare (în special **Timpul**), urmînd oscilațiile și nepreväzutul evenimentelor de la ordinea zilei. Mai intervine ceva — de o importanță capitală pentru înțelegerea liniilor de forță ale gîndirii sale —, în domeniul gazetăriei, Eminescu se supune aceluiași proces ca și în cazul poeziei — acela al unor **modelări succesive** a nucleului ideatic inițial. Tezele sînt exprimate, la început, într-o formă generică, pentru ca, treptat, de-a lungul altor însemnări, ele

Al. Oprea

Continuare în pag. a 6-a

Dialectica restituirii valorilor

CULTURĂ TEHNICĂ ȘI CULTURĂ NAȚIONALĂ

În cadrul bogatei, energicei, dar puțin cunoscutei publicistici a lui Vasile Pârvan, adunată cu osîrdie de ilustrul cercetător Al. Zub într-un monumental volum de *Scrieri* (Ed. șt. și encicl. 1981), ne atrage, printre multe altele, atenția o intuiție pătrunzătoare. De ce oare, vorbind despre necesitatea pregătirii cît mai temeinice a cadrelor, Pârvan face distincție între „cultura (lor) pe de o parte tehnică, pe de alta națională, completă" ? (*op. cit.* p. 111). Nu cumva deosebirea între cultura tehnică și cultura națională poate fi mai operativă decît aceea cu care lucrăm în mod curent între cultura tehnică și cea umanistă ? Sau și mai obișnuit, între cultura generală și cea profesională ?

Cum acestea din urmă tind să le includă pe cele dintîi, cu care de fapt se confundă, asistăm adesea între cele două domenii la animozități dintre cele mai curioase și mai nocive bunei pregătiri a cadrelor. Tehnicianul privește cu condescendență, dacă nu chiar cu dispreț la cunoștințele „generale" din alt domeniu decît al lui, disciplinele umaniste nu încetat să treacă drept o floare cam de prisos în grădina contemporaneității.

Ce ne spune însă în această privință relația pe care o stabilește Vasile Pârvan între cultura tehnică și cultura națională ? Evident, pentru a putea ajunge la o concluzie corectă, va trebui să privim cu mai multă atenție noțiunea de cultură națională în raport cu noțiunile de cultură tehnică (profesională) și cultură umanistă (generală). Care dintre acestea din urmă intră într-o legătură mai strînsă, mai directă cu ideea de cultură națională ? Cum funcționează această legătură ? De ce avem nevoie și de o pregătire națională, în afară de aceea pur tehnică, de care vorbește Pârvan ?

Să pornim de la adevărul recunoscut de toată lumea că atît cultura tehnică, precum și cea umanistă intră cu o mare parte a lor în conceptul de cultură națională. Aceasta din urmă nu se poate lipsi nici de una nici de alta fără a se amputa pe sine în competiția mondială a valorilor contemporane. Dar totodată nu se poate să nu observăm și gradul și sensul diferit al acestor relații și intercondiționări. Pe cînd formulele matematice sau schemele mentale ale unor mașini și unelte sînt aceleași pe orice meridian, imaginile unei poezii sau ale unui fapt istoric sînt mult mai dependente de spațiul vital, sufletesc în care s-au constituit, îi aparțin într-un mod mai adînc. Cu totul altfel se pune problema la nivelul de ansamblu al activităților tehnice și umaniste. Pe cînd în sfera umanistică, valorile pot să fie expresia unor activități individuale de marcă deosebită, chiar sînt pînă la un anumit nivel, competitivitatea produselor in-

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 3-a

«Pentru patria română»

Una dintre cele mai semnificative realizări științifice din ultimii ani în domeniul istoriografiei naționale este, neîndoielnic, ampla și mult discutata lucrare a Cornelici Bodea 1848 la români. O istorie în date și mărturii apărută de curînd în două tomuri masive (1 276 de pagini) la Editura științifică și enciclopedică Cornelia Bodea este dealtfel bine cunoscută în țară și străinătate ca o eminentă specialistă în istoria modernă. Numeroasele și întinsele sale studii, remarcabile lucrări de referință, discută o gamă largă de probleme insistînd în mod deosebit asupra celor de natură politică. În diverse etape ea a dat la iveală lucrări de un superlativ interes științific despre iosefinism, activitatea diplomatică în secolul trecut, revoluția pașoptistă, Unirea Principatelor Române din 1859, constituirea statului nostru național modern. Ca participantă la reuniuni internaționale de specialitate, la conferințe și misiuni științifice în Marea Britanie, Statele Unite, Austria (între 1966—1974), ca erudită cercetătoare a unor depozite arhivistice din țară și străinătate, mai puțin investigate din perspectiva temelor ei predilecte, ca editor de documente și masive bibliografii de specialitate caracterizate prin acuratețe și o largă cuprindere a domeniului studiat, Cornelia Bodea a excelat în portretizarea unor personalități politice românești din secolul trecut, în contribuții minuțioase dedicate elucidării unor aspecte economice și culturale, în urmărirea modului în care marile idei ale epocii cuprind masele și devin o imensă forță de acțiune. Lucrări atît de des citate ca Moise Nicoară (1784—1861) și rolul său în lupta de emancipare național-religioasă a românilor din Banat și Crișana (Arad, 1943), Corespondența politică 1855—1859, în vol. III de Documente privind Unirea Principatelor (București, 1963 XLVIII. 700 pag.), Vatra Bălceștilor. Studiu și documente (Bălcești pe

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 3-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Muncile de primăvară

Aici, primăvara începe prin mărirea treptată a zilei, ca oriunde. Numai că se ivește la orizont, deasupra cîmpului, a caselor sau arborilor o lumină difuză, plumburie, fără precedent, o lumină prevestitoare de bine, o lumină prin care se vede catargul verii de dincolo.

Totul e un fel de împăcare de sine, ascunzînd sub o liniște monumentală nebănuitele puteri primăvăratice, febra fără de care n-ar fi posibilă explozia de mai tîrziu.

Lumina cade vraiște pe lucruri și la lumina ei gutuile, așezate-n ferestre, peste iarnă, dintr-o credință lăuntrică a femeilor de la țară, închid ochii să nu orbească.

Gospodarii stau ca pe spini, tes la o țigară plimbîndu-se încolo și-ncoace pe aleea de ciment din fața casei, privind văzduhul, meditînd asupra timpului capricios, nehotărît încă, în care alternează zilele reci cu cele teribil de frumoase, în care persistă aceeași lumină stranie, alburiu, primăvăratică, aducătoare de vreme senină sau, poate de zile ploioase.

Zilele acestea sînt cel mai greu de suportat de oamenii cîmpiei, indiferent de structura lor socială : profesori, țărani pînă-n măduva oaselor, medici sau muncitori navetiști (încă) în secțiile industriale din apropiere, toți, într-un grad mai mare sau mai mic sînt prinși în această trecere de la o stare la alta, de la micul univers interior la macrocosmosul care se numește divin : intrare în muncile de primăvară.

S-a dus vremea poveștilor de iarnă, a vieții patriarhale, istoria are mersul ei și dacă pînă acum, adică pînă-n aceste zile care te scot din insuți, oamenii își mai făceau de lucru într-un fel sau altul (de pildă, femeile întrînd în războaie din care ies o minunăție de macaturi pentru fetele lor, bărbații dînd zăpada, spărgînd lemne, curățind oile de ciulini autumnali, fiindcă în această parte de țară mai toate gospodăriile au cinci, șase oi, lucrînd mături sau plase de pescuit, primind vizita copiilor de la oraș) acum se transformă totul în așteptare, în presiunea interioară care ridică singele-n obraji ca pe mercur.

Starea aceasta de neliniște proprie confluenței lunilor februarie-martie, în zonele de cîmpie, pleacă, simultan, din sufletul omului către natură și invers. Osmoza atinge punctul culminant cînd starea sufletească umană, întinsă la maxim de euforie telurică, de entuziasm, coincide cu vremea însorită care incită la muncile de primăvară.

Marin Lupșanu

PATRIA

Cum nu se stinge flacăra la Putna
Și-n veci zîmbesc luceferi spre-o
margine de mare

Lumina-i sărbătoare petrecută
Ca românească vorbă,
„ziua bună !".
Pare-o revărsare de ziuă și de bine
Nu-i adevărul simplu, verde-n față
Cum ai privi spre cîmpuri
primăvara :
Puterea de-a fi liberi o avem
Cît inima din piept se cheamă
Țara.

Aurel Sefciuc

LIMBA NOASTRĂ

Ceea ce i-a impresionat întotdeauna pe străinii care au învățat limba română a fost caracterul său unitar. Indiferent de zonă geografică, vorbitorii de limbă română se înțeleg fără dificultate, deosebirile lexicale sau de accent fiind insignifiante și depinzînd mai mult sau mai puțin de nivelul instrucției. Limba română este, din acest punct de vedere, una dintre cele mai omogene limbi europene, spre deosebire, de exemplu, de cea italiană sau germană, în care deosebirile dialecticale fac cu neputință înțelegerea chiar pe arii restrînse. Această caracteristică este prima dovadă a unității naționale, deși, istoric vorbind, unele provincii au evoluat pînă la realizarea Unirii politice și administrative diferit (secolul XIX începutul secolului XX). Întotdeauna, dovezilor incontestabile ale originii comune a poporului român li se adaugă cu aceeași elocvență această realitate lingvistică a unei limbi comune, niciodată părăsită, în ciuda unor stăpîniri vremelnice. Pentru români limba a fost și este un act de identitate incontestabil, este pașaportul după care pot fi recunoscuți în orice parte a lumii. Această unitate lingvistică a fost și este una din garanțiile unității noastre naționale.

Atunci cînd granițe impuse între provinciile românești încercau să-i despartă definitiv pe moldoveni de munteni, de ardeleni, cuvintele românești zburau deasupra lor ca păsările cerului, menținînd o strînsă legătură între inimile acestora. Atîta timp cît românii și-au putut vorbi indiferent de steagurile puse cu de-a sila pe casele lor nimic nu i-a putut despărți. Ei au știut că sînt frați pentru că deprinseseră aceeași limbă de la aceiași părinți. Dealtfel, o dovadă incontestabilă a originii daco-romane a poporului român este faptul că limba română este o limbă latină (dealtfel, în structurile sale cea mai apropiată de model) care a asimilat în perioada formării ei elemente autohtone daco-tracice.

Nefiind prea numeroși și nici războinici, românii, cînd nu și-au putut apăra pămîntul în fața unor forțe infinit superioare, și-au apărat cu un extraordinar eroism limba. Limba română a supraviețuit tuturor vicisitudinilor și pentru că românii au vorbit-o în primul rînd pentru a demonstra astfel că au și vor avea, în ciuda voinței altora, o singură patrie, și pe urmă pentru a se înțelege. Dacă nu ar fi fost așa, ei s-ar fi înțeles în alte limbi și deci unitatea lor națională ar fi fost mult mai greu, dacă nu imposibil de înfăptuit.

O mare contribuție la păstrarea și cultivarea limbii române a avut folclorul, creația populară. Baladele, basmele au circulat în diferite variante — adaptări locale — în toate provinciile românești, menținînd vii nu numai temele, ci și

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR : „Literatură și angajare" ● Articole de ● George Țărnea și ● Constantin Stan ● Poeme de Tiberiu Utan ● Rolf Bossert ● Denisa Comănescu ● Grigore Arbore ● Vasile Andronache ● Proză de Gheorghe Suciu ● Cronică literară la volumele ● Eugen Lovinescu : „Opere" I ● George Magheru : „Cintece la marginea nopții" ● Mircea Iorgulescu : „Ceara și sigiliul" ● Rememorări de Mircea Micu ● Cartea de debut ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Revista străină ● Sport de Fănuș Neagu

CRONICA LITERARĂ

EUGEN LOVINESCU: «Opere, I»

Studiul introductiv al Operelor, prea succint față de volumul de probleme pe care-l ridică opera lui E Lovinescu, ca și valoarea acesteia, este o trecere în revistă a activității lui de tip omagial. Registrul pios de lucru îl face pe Al. George să treacă peste întîmplările ideologice de amurg de carieră ale lui E. Lovinescu, care sînt reduse doar la atît : **„La acest mod de a înțelege maiorescianismul** (mod expus de criticul Sburătorului în seria de studii junimiste, adăugăm noi) **se raliază, în afara criticilor din imediata succesiune a lui Lovinescu, un grup de tineri publiciști ardeleni care-i aduc astfel un omagiu mai degrabă lui decît ilustrului și îndepărtatului predecesor, oferindu-i însă și o satisfacție neașteptată, pe un teren de unde nu-i veniseră decît acte de ostilitate".** În realitate ralierea criticilor „din imediata succesiune a lui Lovinescu" este foarte problematică, iar dacă socotim reacțiile la broșura **P. P. Carp, critic literar și literat,** a doua întreprindere „maioresciană" a criticului după monografia **Titu Maiorescu,** ele sînt mai degrabă potrivnice. Recenzia discipolului lovinescian **en titre** la broșura **P. P. Carp, critic literar și literat** este expresia unui dezacord explicit și a unei încercări de a-și revendica o ascendență spirituală nelovinesciană. Deși la o carte de E. Lovinescu, comentariul lui Pompiliu Constantinescu este preocupat de instalarea lui G. Ibrăileanu în postura de singur reper maiorescian pentru generația de critici „din imediata succesiune a lui E. Lovinescu". Efectul ciclului junimist nu este deci ralierea ci unul cu totul opus, de vreme ce discipolul lovinescian **en titre** caută pentru generația de critici din care face parte o cu totul altă filiație ideologică decît cea lovinesciană. Cauzele reacției atît de hotărîte a lui Pompiliu Constantinescu n-au fost niciodată cercetate, paginile despre **P. P. Carp, critic literar și literat** fiind tratate de cele mai multe ori drept un accident. Ea are însă o motivație puternică declanșată de broșura despre P. P. Carp și nu este singura reacție de distanțare sau dezacord pe care această neinspirată întreprindere istoriografică a lui E. Lovinescu o produce în rîndul prietenilor, partizanilor sau simpatizanților săi.

Victor Eftimiu, prieten dintre cei mai vechi ai lui E. Lovinescu, vorbind despre relația criticului cu Octavian Goga notează : **„Activitatea înflăcărată și plină de roade a marelui poet și luptător naționalist l-a încălzit și pe Lovinescu. El s-a alăturat interven ționiștilor și a scris o serie de articole documentate și calde. Le-a adunat chiar, în două volume, de care azi se leapădă. (Vezi cărțile dedicate d-lui I. Petrovici.)** (**AMINTIRI ȘI POLEMICI.** Cultura românească, 1942, p. 117). Chestiunea acestei cărți de tinerețe îl preocupă pe Victor Eftimiu și în **E. Lovinescu sau blestemul mioritic : „Sclav al conjuncturilor, și-a renegat atitudinile pe care, poate sincer, poate tot din teroarea momentului, le-a avut, pe vremuri, în chestiuni străine de literatură. (Citiți broșura despre Petre P. Carp). D. Lovinescu se revizuiește mereu. Oare numai cea de ieri să fie o erezie ?"** (ibidem, p. 241). Pentru apropiații criticului apariția cărticelei despre P. P. Carp este, deci, un moment de biografie lovinesciană inexplicabil, dar de neocolit, deși dezavantajos pentru E. Lovinescu. Datorită opțiunii lor pentru puterile centrale, în speță pentru Germania, cîteva personalități ale lumii politice și culturale, printre care P.P. Caro, C. Stere și Ion Slavici, au fost ostracizate de opinia publică românească. Cum E. Lovinescu a fost unul din campionii acestei atitudini, atenția bruscă acordată lui P.P. Carp nu putea decît să producă nedumerire și să dezamăgească.

Aceeași reacție o întîlnim și la generația următoare de fideli ai criticului de la **Sburătorul.** În **De la o zi la alta** (1979), N. Carandino trece printre „erorile grave" sau „naivitățile neașteptate" ale lui E. Lovinescu și apariția acestui opuscul de natură să introducă între autorul cărții și simpatizanții lui dihonia. **„Mult mai serios și mult mai adînc a fost, în schimb,** scrie N. Carandino în memoriile sale, **singurul meu conflict cu Lovinescu și, anume, cu prilejul ultimei noastre întîlniri. Tipărise recent broșura despre Petre Carp, broșură în care noi toți vedeam o inoportună și tardivă îngenunchere în fața junimismului. Ni se părea aberant ca omul care scrisese Istoria civilizației române și care desprinsese din evoluția ultimului secol ideile directoare să semneze pe neașteptate acest mea culpa. Dar Lovinescu nu mai era în acel moment Lovinescu".** (op. cit., p. 188) Conflictul duce la ruperea relațiilor imposibil de refăcut apoi din pricina stîngerii rapide a criticului. Dar și acest incident este grăitor pentru efectele produse de cărțulia neașteptată a criticului, care în loc să adune pe lîngă sine pe posibilii comilitoni i-a îndepărtat.

Broșura despre P. P. Carp, care i-a provocat criticului numai dezamăgiri era o carte inspirată de I. Petrovici. De o evidentă improvizație, cartea n-are o justificare serioasă în șirul de studii maioresciene, dată fiind puținătatea scrierilor literare ale fostului om politic. Cele patru articole de critică literară rămase de la P. P. Carp însumează cincizeci de pagini mici în totalitate, cărora pentru a sooti contribuția plăpîndă a autorului lor. E. Lovinescu le mai adaugă cîteva **fragmente literare** extrase din discursuri. Deși cele optzeci de pagini nu constituie o operă critică, E. Lovinescu le-a prevăzut cu circa douăzeci de pagini introductive și cu un **Epilog** de șase pagini finale. Impresia unanimă a fost că întreaga broșură era pretextul apariției acestui **Epilog,** de dramatică confesiune în care criticul, adversar, în tinerețe, al junimismului politic, care preconiza pentru România alianța cu Germania, face la bătrînețe, în octombrie 1941, o revizuire într-adevăr surprinzătoare, dată fiind cristalizarea vechii lui atitudini contrare într-o lungă campanie de presă. Abjurarea lui E. Lovinescu a consternat pe mulți, pentru că-l așeza pe critic în opoziție cu fostele sale opțiuni, iar ecourile acestei reacții le-am văzut atît la Victor Eftimiu, cît și la N. Carandino.

„Un sentiment de probitate morală mă îndeamnă la aceste explicări, scrie E. Lovinescu în **Epilogul** din **P. P. Carp, critic literar și literat, convins că nimeni din cei ce mă cunosc nu-și va putea închipui, că ele au fost determinate de vreo oportunitate...".** Reacțiile de insatisfacție vin însă tocmai de la cei care l-au cunoscut. Pompiliu Constantinescu ține să discute frontal chestiunile puse de criticul **Sburătorului** devenit peste noapte adept al unei alianțe cu Germania : **„Dacă suntem întru totul de acord cu judecățile d-lui E. Lovinescu asupra criticului și literatului Carp, exprimate amplu și categoric, nu suntem de aceeași părere cu punctul de vedere formulat în Epilog, unde e vorba de aprecierea omului de stat în raport cu idealul nostru național".** Pentru Pompiliu Constantinescu, P. P. Carp nu este omul politic ale cărui soluții privitoare la alianțele României să fie reactualizate, așa cum consideră E. Lovinescu : el este **«un fantast logician, încăpățînat în formulele lui doctrinale, victimă a superbului său orgoliu intelectual, închis în reveria lui interioară, dar depășit de evenimente și fără clarviziune istorică. Imprecațiile lui în contra „instinctului național" îi pot cel mult lumina structura,** scrie discipolul lovinescian, **iar bufada lui, după ce a fost contrazis de împlinirea istorică a românismului, formulată în ironia amară că „România are atîta noroc, încît nu-i trebuie oameni de stat", este ieșirea dintr-o situație penibilă a unui om inteligent și a unui temperament tare. Dar nu și a unui veritabil om de stat».** Prima carte după monografia **Titu Maiorescu** din ciclul junimist **P. P. Carp** nu se bucură de audiența pe care am subînțelege-o dacă am accepta ralierea criticilor „din imediata succesiune a lui E. Lovinescu" la pozițiile acestuia. Nici reabilitarea lui P. P. Carp, nici opțiunile politice ale lui E. Lovinescu nu-s îmbrățișate de Pompiliu Constantinescu. Replica discipolului n-a înseninat amurgul existenței lui E. Lovinescu.

Nici mai tîrziu, într-o altă generație de prozeliți ai autorului **Istoriei civilizației române moderne,** unii de conjunctură, momentul broșurii **P. P. Carp** din 1941 n-a fost privit cu mai multă îngăduință. Dimpotrivă, instrumentarul „metodologic", „științific și intrucît îl privește pe George Magheru în a cărui lirică, de acum, dorm, precum filonul prețios într-un mineral, forme trezite de-abia în cea mai nouă poezie. „Poeme în limba păsărească" anticipase, la noi, în linia Mihail Zamfirescu și, apoi, Ion Barbu, o lirică a nonsensului verificabilă în limbile imaginare născocite de Virgil Teodorescu, Niha Cassian, Matei Gavril, Romulus Vulpescu și alții, mai noi. Desaltfel, „Soare și alte stele" de acum, din „Cîntece la marginea nopții", barbianizează mai enigmatic, creînd universul din limbajul științific cu aparențe de ocult: „Deci Adio / Meta Adio / Para Adio / O perfidă / Superfidă / Hiperfidă / Tu satanică / Divină / Fată / O! / Adio". ori din pura asociație sonoră, care nu generează euforia ci o curioasă „artă combinatorie". calculată atent: „Și cad / În decade / Fără ierarhie / În anarhie / Marte / Mortuar, / Acrid / Macrocosm", nu, desigur, fără impresia de facilitate, de fantezie gratuită : „Piептu-l / Pe care / Degeră / Edera / Era / Diamantin". O „utopie", în „Departe-i țara calmă" își creează limbajul ei : „Departe-i țara calmă / Ca funerara amforă / cu munți albi de bromură / Cu riuri lungi de camforă / Coloanele-unui templu / Palatele de-arhonți / Se fring în condriomite / Se afundă-n condriomiți / Din cînd în cînd se-avîntă / Un cal de cafeină / Cu trupul de centaur / Dar aripa-i străină", „Poemele balcanice", din a căror materie a trecut ceva și în „Cîntece la marginea nopții", premerg fără, totuși, aerul hieratic, lirica mai nouă a lui Dumitru M. Ion și „turcismele" lui Romulus Vulpescu (modelul îndepărtat fiind, desigur, tot Ion Barbu) „Cînd nasul lui s-a destrămat / Curgeau parfumuri uzurpate / Curgeau legende orientale / Ca din absurd surupate / Femei fără contur, pe care / Le conturau numai mirosme / (Le pricepeai doar din parfumuri / Adînci ochi, finele glezne)".

Cel mai durabil element al liricii lui George Magheru este însă acela recognoscibil à rebours în poezia lui Ion Gheorghe, cu diferența că aci substanța cronologică nu e aceea neguroasă, protoistorică, arhaică, este antichitatea elină „Olimpienii în tainele genunii / Se apropie de cadranul Lunii / Zeii acești, din gheață înviați / Din nimic, de un poet creați / Născociră inișiși din nimic / Cosmosul cel mare și cel mic / Dedesupt sub sfer-aceasta-a lor / Într-un templu la un țărm sonor". Aceste sonorități brutale, precum acestea „Și-Olimpienii prin vrajbele genunii / Aprig vin pin-la cadranul Lumii / Și citind prăpastia ca nebunii / Altfel trasează cu-o funie unii", insensibile la precizia ceasornicărească a mijloacelor exterioare, părînd a rupe totul în direcția unei viziuni care la, ca un virtej, totul duoă sine, sînt acelea din „Megalitice", din „Dacia Feniks". Un „luceafăr bolnav" prevede acele „enigme", proprii lui Ion Gheorghe, rezultate dintr-o vorbire aparent apodictică unde pătrund cuvintele „tari", imprevizibile, ale unei oralități purtătoare de mit „Poartă în abis / (Cine vrea să-l creadă) / Hărți și bătălii / Glorii pe sfîrlează / Fără de tulea / Cu momeli de harpe / Capu-i de femeie / Trupul e de șarpe / În puterea nopții / Fața lui pierită / Este ca un craniu / Cu goală orbită / ... / Las-o să dospească / Dacă a murit / Las să legsiască / dac-a putrezit". O „mitologie" lirică misterioasă, alcătuită din instrumente grozave, din materii degradate, ca în această „stea găunoasă", a pătruns în lirica românească majoră tot prin Ion Gheorghe : „Și fiind de prisos / Zarurile mici de os / Fără voie cad / Și se sting în vad / Vai, stea găunoasă / Luntre viermănoasă / Ca de scorbură săpată / Și pe dedesupt mîncată ! / Într-o stea aproape țapănă / În virtelnița care a deapănă / Altele-n mașini, care mai late / Ca pe cinepi le topește și le bate / Astrul cel mîncat de putregai / E tocat și luat pe un vătrai / Altele, nepăsătoare și alegre / Într-n morile cu aripi negre / Și se scurg în jos pe țeavă / Și se-alege mîzul lor de pleavă". „Frumoasa înviată din cuvinte", pandant al eminesciene „frumoase fără corp", precede tulburător „Zoosophia" : „Însă negrul / Togru / Ogru / Gros / Botocănos / Din litera / De plumb / Îi și destramă chipul ei / Nespus. / Ești ca steaua / Din testea / Senină / Nefăcută / Ne-ntrupată / Pururi gata / De a fi / Creată". Un fragment dintr-o „identificare" aduce cu filosofia din „Zicere la zicere" : „Și iarba / Serba / În murmur / Victorii / Mecli / Tălmăcira / În parfumuri / Glorii / Spre cunoașterea / Cea / Mare / Care-i / Identificare / Pinul / Suspină / Stuhul / Își spunea / Stihul / Și cînta / Spre cunoașterea / Cea Mare / Care-i / Identificare". S-ar putea face, în fine, și alte asemenea aplicații, sigur este că George Magheru poate fi socotit fără putință de tăgadă drept cel mai însemnat precursor al lui Ion Gheorghe, un înaintaș singuratic, a cărui poezie, puțin cunoscută, capătă de-abia acum valori prin accesarea cu o experiență lirică coerentă și de nivel înalt. Ar fi greșit să considerăm pe George Magheru un anticipator și atît : el era, se vede bine, un imprevizibil poet de formulă barocă, presimțind lumi lirice noi, imperfect, desigur, ca orice experimentator solitar, aflat, pentru contemporani, în afara curentelor, insensibil la „avangardele" trecătoare, înclinat mai degrabă către o poezie vizionară și mitică și cu cît e un acces de „purism" sonor, „anti-poetic" față de regula vremii, „poetic" și valabil din **perspectiva posteronică** obligatorie. Valorificarea literaturii lui poate începe, într-adevăr, de acum și nu fără serioase rezultate imprevizibile.

Artur Silvestri

GEORGE MAGHERU: «Cîntece la marginea nopții»

Cîntece la marginea nopții, de George Magheru (Ed. **Scrisul Românesc,** 1982), este o insolită culegere de poezii inedite rămase de pe urma unui controversat poet pe care critica vremii lui nu l-a băgat în seamă ori l-a minimalizat. S-ar putea observa de aceea că posteritatea acestei opere de-abia începe, așa cum notează, dealtfel, și Marin Sorescu, prefațatorul acestei ediții și, probabil, îngrijitorul ei (deși manuscrisul, aflăm, se găsea dactilografiat gata în arhiva familiei Magheru). „Cîntece la marginea nopții" e, mi se pare, al patrusprezecelea volum al lui George Magheru, adăugat altor șapte, anterioare, conținînd teatru (dintre care unul — antologic) și la încă șase — de poezii ; „Poezii antipoetice" (1933), „Poeme în limba păsărească" (1936), „Poeme balcanice" (1938) precum și antologia (presărat cu inedite) „Poezii antipoetice" (1967, aceasta întocmită de Romulus Vulpescu) par a spune totul despre autor. Cu toate acestea, spre a revizui în chip judicios „cazul Magheru" mai sînt încă multe de făcut și fragilele contribuții mai vechi și mai noi nu sînt decît de o utilitate provizorie. Un eseu, uitat într-o recentă gazetă, de Ion Deaconescu, această prefață, a lui Marin Sorescu (în stilul care l-a făcut vestit pe poet în chip și de eseist, vehiculînd în general informații preluate dintr-un dialog cu Alice Magheru despre autor) sînt „momente" nu „documente".

La o examinare atentă a chestiunii, George Magheru pare a fi o probă irevocabilă de „postcronism", revelată în cuprinsul aceleiași literaturi. Nu o dată, apariția unui poet însemnat ori a unei „direcții noi" literare, a căror pregătire pare a nu exista, modifică iremediabil raporturile curente dintre producțiile absorbite de tradiție și valorizează mecanic, într-un alt chip, ceea ce pînă atunci era considerat o extravaganță ori pur și simplu o literatură „minoră". Orice „avangardă" își caută precursori și îi cultivă, curentele și școlile noi au fără excepție antologiile lor de „străbunici", unele notorii, precum acelea ale suprarealiștilor. „Postcronism" nu este doar o astfel de intenționată apreciere inedită a istoriei literare, întreprinsă de inovatori, ci fenomenul obiectiv, de valorizare determinată de opere puternice, „noi". La apariția lui Bacovia s-ar fi putut vedea limpede cît din ceea ce dăduse poezia românească pînă atunci era, în nuce, „bacovian", prin Ion Barbu putem lumina mai bine fragmente uitate din Bolintineanu, Heliade, Anton Pann ; Sadoveanu atrage după el un întreg șir de „sadovenieni" embrionari, scăpați de uitare fiindcă, după Sadoveanu, opera lor se valorizează ca „sadoveniană". Operațiunea se poate extinde cu succes și asupra unor reprezentări fatal cînd false idilice, cînd schematice pînă la ridicol" ? Să fi uitat criticul, mereu precipitat, că, în 1904, apăreau **Povestiri** (Premiul Academiei, la recomandarea lui Titu Maiorescu), **Dureri înăbușite** și **Crișma lui Moș Precu ?** Sau, falsul idilism și schematismul ridicol gratulează și volumele lui Mihail Sadoveanu ? Bietul Vlahuță ?

MIRCEA IORGULESCU: «Ceara și sigiliul» (I)

Ceara și sigiliul (Editura **Cartea Românească,** 1982), noua culegere de articole pe care Mircea Iorgulescu o oferă cititorilor, își ia titlul dintr-un citat din Descartes **(Reguli utile și clare pentru îndrumarea minții în cercetarea adevărului)** așezat drept **motto** susținător al demersului critic : **„...această forță care cunoaște este uneori pasivă, alteori activă și imită cînd sigiliul, cînd ceara** ; această apropiere nu trebuie considerată însă decît ca o simplă analogie, deoarece în lucrurile corporale nu există nimic similar acestei forțe. Și este una și aceeași forță care, dacă se aplică simțului comun cu imaginația, se numește **a vedea, a atinge** etc. ; dacă se aplică imaginației singure, întrucît reproduce diverse figuri se numește **a-și aminti** ; dacă se aplică aceleiași, pentru a forma de astădată figuri noi, se numește **a imagina sau a concepe** ; dacă, în sfîrșit, acționează singură se numește **a înțelege"** (s.n.). Prin urmare, dacă bine am priceput, Mircea Iorgulescu **vede, își amintește, concepe și înțelege.** Ce, cum și cît din toate acestea, ne lămurește exemplar textele cuprinse în volumul cu titlu cartezian. Autorul adună aici felurite lucruri, după cum spiritul său critic a fost solicitat de o realitate literară multiformă. Astfel, în prima secțiune a cărții **Ceara și sigiliul,** sînt puse la un loc contribuțiile lui Mircea Iorgulescu la lămurirea unor probleme cum ar fi : modul în care începe literatura română, curajul scriitorului, cum trebuie sărbătorite marile personalități culturale ale trecutului cînd începe literatura română contemporană, cum trebuie să arate și ce trebuie să conțină publicistica scriitorilor, cînd apare tema țărănească în literatura română, încotro merge romanul, cît de valoroasă este revista „Echinox", care este fenomenul cel mai actual și, vorba autorului, cel mai interesant din spațiul criticii, care este problema principală a poeziei, ce caracterizează poezia tinerilor, unul dintre — tot vorba autorului — cele mai interesante fenomene ale actualității literare, subiectiv sau obiectiv în presa contemporană, cînd livrescul are sens peiorativ, relația dintre scriitor și cititor. În numai 45 de pagini criticul reușește — invidiabilă performanță — să răspundă, tranșant, tuturor acestor chestiuni nodale. Nu putem așadar să nu fim de acord cu temeinicul critic, atunci cînd, cu pertinență remarcabilă, descoperă că : „toate marile opere sînt deopotrivă și expresia unui mare curaj. De aceea nu există nici o mare creație lașă, timorată, oportunistă, mincinoasă, înfricoșată de tabuuri, prizonieră a interdicțiilor". Cum nu putem să nu fim de acord cu criticul rezolut, cînd acesta, la începutul articolului pe tema aniversărilor culturale decide că a „întreține vie memoria marilor personalități culturale ale trecutului și a le oferi activ poezia nu înseamnă generozitate : este dovada cea mai sigură a caducității urmașilor de a le fi cu adevărat urmași în spirit" : nici cînd, după două rînduri numai, temător că am fi uitat, repetă : „Atitudinea față de valorile trecutului este definitorie pentru prezent" ; nici cînd peste două pagini, spre finalul judiciosului articol, ni se mai spune o dată, pentru fixarea noilor cunoștințe, același lucru : „cine nu știe să prețuiască pe înaintași nu are cum să-și înțeleagă prezentul" ; și, mai ales, nici cînd, după această originală frază, urmează aceea finală, menită să încununeze subtila operă pedagogică, al cărei fir roșu este dictonul **repetiția este mama învățării : „Iată de ce modul în care întîmpinăm aceste mari date ale culturii naționale este în fond reprezentativ pentru actualitate".**

Multe și mai cu seamă „originale" sînt învățămintele pe care cititorul le poate extrage din această primă secțiune a cărții. De pildă, cine nu știa ce lipsește publicisticii scriitorilor, află acum : „Lipsește adesea, prea adesea, din publicistica scriitorilor implicarea în concret" ; — dar nu în orice fel de concret, va preciza criticul atent să nu semene confuzie, ci „în concretul unui eveniment, al unei situații, al unui fapt" ; căci „lipsesc întrebările, atitudinile, semnalările ; lipsește, pe scurt, participarea".

Sau, de o nouă pildă, cine nu va fi știut ce anume caracterizează poezia tinerilor, va afla acum că totul este foarte simplu, la îndemînă de simplu, dar pentru asta trebuie să ai geniul formulărilor memorabile. Și, Mircea Iorgulescu, orice s-ar spune, îl are : „Altceva descoperă și propune poezia tinerilor : un fel propriu de a privi". Și, il mai are de cel puțin trei ori ! Două dintre „ocazii" fac, prin limpiditatea lor, nepătrunzătoare orice încercare de comentariu. Citățm doar : „Căci niciodată un personaj nu-și va scrie propriul roman : este totdeauna nevoie de un autor, de un scriitor, de un creator". Și : „În literatură expresia nu poate fi despărțită de sentiment : fac una, alcătuiesc o unitate indivizibilă". Al treilea citat necesită, însă, dată fiind extremă subtilitate a ideii, o încercare de comentariu : „A citi nu mai este doar o artă, în sens de tehnică : este, de fapt, o formă de a scrie. Prin intermediul cărții scriitorul și cititorul se întîlnesc într-un teritoriu care nu aparține nici unuia dintre ei iar din această întîlnire se naște literatura ; fiind, așadar, un rezultat al participării". Permiteți : așadar, literatura nu este, nu mai este — ce rău informați sîntem ! — ceea ce scriu scriitorii, ci ceea ce, citind, cititorul, de fapt, scrie. Acest mod original de a scrie literatura se întîlnește, ne un teren neutru, cu modul jenant de tradițional al scriitorului, acela de a scrie... scrîind și, din această întîlnire, se naște literatura. E scris adînc !

Cînd nu produce asemenea contribuții, autorul glosează, liniștit sau inflamat, în marginea locurilor comune de tipul celor din exemplele de mai înainte. Nu e nimic rușinos în a relua locuri comune, căci trebuie că operația îți dă sentimentul reconfortant al stabilității și te ferește de angoasele incomunicabilității Însă, necazul este că, în toiul forfării ușilor deschise, criticul simte nevoia — firească, trebuie să recunoastem — să apeleze la argumentele istoriei literare. Și, atunci, lucrurile se complică enorm. În articolul care ne face să prîcepem ce este curajul scriitorului, criticul aduce în discuție o replică a lui Eminescu, reprodusă de Vlahuță în amintirile sale („Degeaba, ne trebuie un poet care s-o ia peste cîmpi, nebunește... ne trebuie ceva nou, cu totul nou... un nebun, dar un nebun de geniu, care să-și croiască el o formă a lui și-un drum neîncercat de nimeni ...") care-l determină pe autorul romanului **Dan** să noteze : „Pentru prima oară poetul îmi dă de gîndit". Prilej pentru M. Iorgulescu de minunări și ironii : „Cum să-i dea Eminescu, de gîndit lui Vlahuță ?! Bietul Vlahuță...". Bietul Vlahuță ? Mă simt dator să-i amintesc precipitatului critic că, în epocă, Vlahuță s-a bucurat de o notorietate pe care puțini alți scriitori au atins-o. El era, la sfîrșitul secolului XIX, o autoritate în proză și poezie, iar faptul că **el** și nu altul, ține la Ateneu conferința **Curentul Eminescu** nu face decît să confirme acest lucru. Să mai adăugăm că un om care apără la sfîrșitul secolului XIX condiția artistului și dă primele replici la manifestările dogmatice în critica literară, în cuprinsul unei polemici cu C. Stere și G. Ibrăileanu, **pe care o cîștigă,** nu poate fi „bietul" Vlahuță !

Scrie M. Iorgulescu : «Onestitatea lui Vlahuță în a-și transcrie această impresie (Eminescu văzut ca un om obișnuit — n.n.) nu mă împiedică să observ că el a întreținut și a făcut să circule tocmai imaginea profund neadevărată, a unui Eminescu **devitalizat și lunatic,** ba chiar a mers pînă acolo că în alte „amintiri" scrie foarte senin cum că poetul era **„un zeu tînăr,** frumos și blînd, cu părul lui negru, undulat, de sub care se dezvălea o frunte mare, **palid la față, cu ochii duși, osteniți de gînduri..."** etc. etc. ; un portret Kitsch» (s.n.). Să-i amintim, atunci, criticului din nou precipitat, că în capitolul **Masca lui Eminescu** din cartea **Viața lui Eminescu** (volum pe care, se înțelege că în deplină cunoștință de cauză, M. Iorgulescu îl sărbătorește cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la apariție citeva zeci de pagini mai departe) G. Călinescu scrie : „Eminescu era un **lunatec** sublim" Și tot marele critic, în același text : „Privesc chipurile lui Mihai Eminescu, însiruite dinainte-mi : acela **astral și pletos** din tinerețe, cel ușor **subțiat de gînduri** și de o înfrigurare sentimentală, de la 30 de ani, fața placidă și adipoasă, cu ochi împînziți de o ceață alburie, în ciuda unui **zîmbet copilăros** și somnolent, din epoca intîiei căderi, masca nietzscheeană, în sfîrșit, din ultimii ani, pustiită, surdată ca un crater stins, **cu ochii înfundați și stătuți"** (s.n.). Iar dacă M. Iorgulescu nu-l crede pe G. Călinescu, atunci să mai adăugăm că trăsăturile geniului, în filosofia romantică a lui J. P. Richter și în aceea schopenhaueriană nu sînt diferite de ceea ce propunea „bietul" Vlahuță !

Dar, oare, tot „bietul" Vlahuță să fie vinovat de afirmația criticului nostru, cum că, pînă cel puțin după 1907, „lumea țărănească va fi transformată însă într-un cadru artificial, într-o simplă recuzită a unor reprezentări fatal cînd false idilice, cînd schematice pînă la ridicol" ? Să fi uitat criticul, mereu precipitat, că, în 1904, apă-

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

Mizînd pe sinceritate

Ioana Dinulescu s-a născut în 1950, la Craiova. A absolvit cursurile Facultății de filologie a Universității din Craiova. În prezent este redactor a Studioul teritorial de radioteleviziune din orașul său natal. A debutat cu versuri în 1972, în revista **Ramuri.** În 1980 a fost distinsă cu **Premiul** revistei **Luceafărul,** pentru poezie. Editorial, poeta a debutat în 1982 cu volumul **Călătorii de recunoaștere** (Editura **Scrisul românesc**).

Autoarea **Călătoriilor de recunoaștere** scrie bine, o serie dintre poeziile sale sînt plăcute la lectură, atestînd o sensibilitate poetică indiscutabilă. Ca și alte poete ilustrate la noi în ultimii ani, Ioana Dinulescu recurge la modalități nesofisticate de exprimare a propriilor emoții, mizînd pe sinceritate. Rezultatele unei asemenea atitudini, a cărei valoare de principiu este evidentă, nu sînt întotdeauna cele așteptate. Sinceritatea este ceva sublim, nici vorbă, dar cititorul modern de poezie a căpătat un gust tot mai pronunțat pentru expresiile distilate prin complicatele mașinării ale lucidității.

Mica, modesta speculație de mai sus nu vrea să sugereze nicidecum că poeziile din volumul Ioanei Dinulescu ar suferi în vreun fel de simplism. Ea construiește doar un sfios reproș în legătură cu un aspect vizibil al volumului : de la un timp, adică după parcurgerea a vreo patruzeci de pagini, cititorul **Călătoriilor de recunoaștere** începe să fie dominat, într-un mod sicilitor, de ideea că poeta și-a epuizat „gloanțele".

Dar, după cum arătam, Ioana Dinulescu are o certă vocație pentru poezie. În cele mai reușite poezii ale sale este exprimată o personală bucurie subtilă, provenită dintr-o excelentă cenestezie de om tînăr. Un exemplu posibil ar fi poezia intitulată **Demiurg adolescent :** „Adesеori sînt slab. Puternic, altădată, / frămînt în mîini plămada lumii, afinată. / Îmi închipui cu îndrăzneală / că zămislesc din nou, pămîntul, / sub degetele mele. / Îi încunun cu munți, cu riuri, / cu stele... / Iarba-mi rănește tălpile cînd merg ; / apele, rotitele în cerc, îmi fring / șovăielnică, umbra. În schimb, / port peste suflet nimb / de bucurie profundă și tihnă. / Uneori, Îmi reazem tîmpla de lună ; / alteori, ghemuit cu fruntea în tină, / dintr-un ochi îmi crește noapte, / din altul, lumină". Și mai semnificativă este poezia intitulată **Așternut de polen,** caracteristică și pentru modul în care poeta recurge, aproape în toate textele sale, la o imagistică pornită de la regnul vegetal : „Înfloresc toate pe lume ; / firul de mărgăritar explodează, / vița de vie dă-n floare / cu chipul ascuns. / Înflorește pragul casei / cînd îl calci, la intoarcere, în amurg. / Masa la care scriu, / de emoție, de sfială, de îndrăzneală, / dă muguri. / Scindura patului meu înflorește / noaptea, de dragoste. // Cu așternut de polen mă-nvelesc, / adorm și visez : / din amintirea ta, mereu mai aproape, / mereu înlăuntrul ochiului meu, / pădure de liliac fremătînd".

Cunoscînd faptul că poeta se simte excelent în ea însăși, ne explicăm imprejurarea că poeziile ce încearcă să exprime sentimente din seria melancoliei sînt mai puțin reușite. Drept exemplu propun poezia numită **Veste,** nu cu totul lipsită de ingeniozitate, dar pedestră : „Lacrimă-n floare — / veste de dragoste în singurătate. / În mareea versului se repetă facerea lumii, / pasărea află aripă nouă. / În mugure zvîcnește inima vie a rodului, / în valea fertilă-ncolțește un simbure. / Cutreieri ținutul cu ruguri de neon, / un tramvai nou urlă pe șine / ca o fiară domesticită, la amintirea pădurii. / La etajul opt, printre rafturi de cărți / și hîrtii încă nescrise, / lacrimă clară se rostogolește — / veste de dragoste în singurătate".

După ce va face pasul subtil care desparte obsesia sinelui de obsesia poeziei sinelui, Ioana Dinulescu va scrie, probabil, versuri și mai bune.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„POETICĂ ȘI POETICA".** Sincer vorbind, nu prea există motive cît de cît serioase spre a ne exprima, eventual, îngrijorarea cu privire la efortul de „livrare" a materiei informative, legată nemijlocit de mișcarea ideilor și a metodelor critice, moderne și contemporane, pe plan universal. Dimpotrivă, situația este, în esență, satisfăcătoare, dacă ne gîndim fie și numai la rigoarea și consecvența cu care acționează, în această direcție **Editura Univers.** La „Breviarul" nostru am mai remarcat această preocupare și, profitînd de ocazie, evidențiem în treacăt recenta prezență în librării a masivului tom **Teorii ale simbolului** de Tzvetan Todorov, în competentă transpunere românească datorată lui Modest Morariu. Revenind însă la subiect, ne îngăduim a face observația că punctul nevralgic al problemei stă în altă parte : anume, în calitatea modului în care specialiștii noștri vin în întîmpinarea mișcărilor de idei critico-estetice de peste hotare. Or, nu credem a greși prea mult cînd spunem că dincolo de aspectul strict cantitativ, mulțumitor, lucrările ce apar nu prea izbutesc să depășească fie un anumit spirit de sirguincioasă compilație, fie o anumită stare de inhibație intelectuală ; ceea ce, evident, grevează asupra efortului de formulare limpede, convingătoare, a unor puncte de vedere specific românești. Succintele notații de mai înainte, paradoxal, au căpătat „voce" în timp ce parcurgem paginile excelentului eseu **Poetică și poetică** de Irina Mavrodin, de curînd apărut în aceeași prestigioasă colecție a Editurii **Univers.** Așadar, adagiul potrivit căruia excepția confirmă regula își probează din plin îndreptățirea, căci eseul Irinei Mavrodin, îndrăzneț, erudit, dens, polemic și tranșant, citeodată — de ce nu ? — dificultuos la lectură, se constituie în argument irefutabil.

■ **„CE FACEM CU PATRIMONIUL ȘCOLII ARDELENE ?"** Consecvență unui riguros plan de lucru deja confirmat prin inițiative anterioare vizînd efortul de repunere în circulație a tuturor valorilor culturale și artistice ale trecutului, revista „Tribuna" (24 martie 1983) deschide o amplă dezbatere consacrată unei majore problematici precum aceea legată de patrimoniul Școlii ardelene. „Dezbaterea pe care o inaugurăm în numărul de față — citim în nota introductivă — și-a propus să readucă în actualitate un moment crucial din istoria culturii noastre, cel reprezentat de corifeii Școlii ardelene. Oricît ar părea de ciudat, iluminismul românesc este astăzi un capitol insuficient pus în valoare". Sub semnul unor asemenea premise realiste se desfășoară, fructuos, această dezbatere. Asupra ideilor, disocierilor și sugestiilor propuse de preopinenți vom reveni la timpul potrivit.

■ **CHIAR AȘA. „ÎNTRE DA ȘI NU" ?** Impetuos, bombastic, adesea, pe deasupra faptelor cu bună știință, Ioan Buduca își continuă cu întristător aplomb „cariera" de recenzent, așa cum ne-a obișnuit cam de multă vreme. Îi întîlnim, astfel, semnătura și în „Orizont" (25 martie a.c.) sub o tabletă al cărei obiect de adorație îl formează placheta de texte publicistice **Între da și nu** de Alex. Ștefănescu. Să ajungi la încheierea că Alex. Ștefănescu, după volumul **Între da și nu,** „poate aștepta liniștit judecata de apoi a scriitorilor", să recunoaștem, reprezintă o performanță în fața căreia întreaga suflare critică de azi și de mîine nu are altceva de făcut decît să se cutremure de invidie.

Cronicar

LITERATURĂ ŞI ANGAJARE

PATRIOTISMUL — starea de incandescenţă a inimii

Scriitorul nu poate rîvni o distincţie mai de preţ decît contopirea totală cu fiinţa poporului său, nu poate aspira către o mai înaltă culme decît cea propusă dăinuirii, într-o perspectivă istorică, de suma năzuinţelor exprimate prin fiii patriei sale.

Scriitorul nu este un predestinat ci un minuitor de unelte specifice, un om obişnuit care-şi asumă responsabilitatea aplecării peste cuvinte cu aceeaşi frumoasă modestie comună semănătorului de grîu, plămădituitorului de piine, sau fîntînarului de la izvoarele metalelor incandescente. Asumîndu-şi, prin opera sa, rolul de seismograf sensibil al undelor emoţionale din realitatea înconjurătoare scriitorul nu optează doar pentru o cale deosebită prin anotimpurile vieţii ci, în primul rînd, pentru o responsabilitate aparte faţă de valoarea fiecărui cuvînt devenit sub condeiul său, şi prin intermediul talentului său, material de construcţie al unui edificiu artistic.

Nu întîmplător îndemnul tovarăşului Nicolae Ceauşescu de a ne adăpa la izvorul cu apă vie al realităţii româneşti găseşte în sufletele scriitorilor un larg ecou patriotic de vreme ce sub cerul senin al României socialiste, între pereţii zărilor sale se află la tot pasul fîntîni curate şi adînci unde s-au decantat atîtea fapte eroice încît vom găsi mereu în drumurile noastre prilejul să ne racordăm inspiraţia artistică la unda cea mai vie a unui fapt de viaţă exemplar.

Fiind mai presus de toate şi înainte de orice fiii acestei patrii, scriitorii sînt şi rămîn datori patriei cu o dragoste inexprimabilă. Laurii izbînzilor literare pot încununa din cînd în cînd fruntile noastre, dar starea de incandescenţă a inimii unui scriitor nu poate fi păstrată de-a lungul vieţii decît în măsura în care patriotismul rămîne latura definitorie a străduinţilor noastre de zi cu zi, a căutărilor noastre şi a dorinţei din inima fiecărui scriitor de a se considera prezent cu întreaga sa fiinţă pe toate acele vetre fierbinţi unde se clădeşte, la scara eroismului, o istorie adevărată şi vie, o istorie aureolată de soarele păcii, o istorie cu lume românesc pe un pămînt românesc, prin eforturile conjugate ale tuturor fiilor acestor meleaguri care ştiu să plămădească prin limba comună a muncii cel mai frumos imn închinat demnităţii umane.

Într-o realitate perfectibilă, deschisă permanent noului, scriitorul este, fără îndoială, o entitate perfectibilă şi permanent racordată la nou. Marile prefaceri socialiste, prin care România şi-a deschis în conştiinţa lumii o cale proprie şi inconfundabilă, nu sînt noţiuni abstracte ci adevăruri palpabile, înălţate din sudoarea şi dăruirea, din spiritul de sacrificiu şi din eroismul legendar al unui întreg popor călăuzit în vasta sa ofensivă materială şi spirituală spre culmile civilizaţiei şi progresului uman de către cei mai buni fii ai săi, comuniştii, pe o cale care nu cunoaşte alt sens decît cel către clipele viitorului.

În marele amfiteatru al muncii scriitorul nu poate fi un martor contemplativ, nu poate fi un colecţionar de clişee fotogenice, nu poate fi un ins detaşat cîtă vreme apartenenţa la un crez, apartenenţa la o cauză, apartenenţa la un timp istoric viu au darul să definească pînă la urmă însăşi viabilitatea operei sale. Tocmai de aceea gîndul dintîi al fiecărui scriitor trebuie să rămînă cel al confundării totale cu fluviul uman al patriei în care trăieşte, respiră, munceşte, visează şi se împlineşte ca om.

Avem în jurul nostru filoane de aur nativ pentru nemuritoare opere literare, avem în jurul nostru cea mai tulburătoare galerie de personaje vii pentru aceste opere. Aceste personaje poartă, la scara anonimatului, numele eroilor care semnează în fiecare zi în cartea mare a patriei fapte exemplare. Sub steaua polară a Partidului Comunist Român fiii acestei patrii străbat Oceanul Timpului pe nava numită România încredinţaţi că prin munca fiecăruia dintre ei ţărmul de aur al viitorului comunist îşi apropie priveliştea de secundele acestui prezent înflăcărat. Îmi stăruie în memorie îndemnul secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu de a crea **„o literatură care să exprime mai activ viaţa şi munca poporului nostru"**, aşa cum a fost el formulat în exemplara cuvîntare de la Şedinţa comună a consiliilor oamenilor muncii de naţionalitate maghiară şi germană din 31 martie 1983. El vine să condenseze cu generozitate coordonatele datoriei noastre patriotice de a ne exprima în limba comună a muncii, în această zodie a socialismului românesc în primul rînd noi, scriitorii, ca purtători de cuvînt ai tuturor fiilor înfrăţiţi sub tricolorul demnităţii, libertăţii şi suveranităţii noastre naţionale. Este o datorie pe care fiecare scriitor şi-a însuşit-o plenar, o datorie care izvorăşte din incandescenţa inimii sale.

George Ţărnea

„Munca politico-ideologică trebuie să cultive mîndria patriotică a oamenilor muncii, fără deosebire de naţionalitate, faţă de trecutul glorios de luptă al poporului, faţă de minunatele realizări în făurirea socialismului, să dezvolte puternic sentimentul de dragoste faţă de popor, de patrie, faţă de partid, hotărîrea de a fi gata în orice împrejurări să servească interesele ţării, cauza socialismului."

NICOLAE CEAUŞESCU

Eugen Popa: „Inscripţii pe drapel"

Mesajul vieţii

În fiecare trecere a mea către cartierul bucureştean unde m-am născut, fiul meu îmi arată ceasul electronic — care arată nu numai ora, dar şi temperatura — bucurîndu-se nespus de el, întrîndu-i într-o obişnuinţă ce mă uimeşte tocmai prin asimilarea extraordinar de rapidă a elementelor de tehnică modernă. Această extrem de firească adaptare la elemente debarasate adesea de încărcătura ornamentală a prea concretului mergînd spre esenţializare a formelor am întîlnit-o şi în alte împrejurări, la o generaţie care, iată, se defineşte prin mobilitate şi prin receptare a noului, apropiindu-şi-l de pe acum pentru ziua în care el va fi deja depăşit. Tendinţa, admirabil intuită de Preşedintele ţării, devine o piatră de încercare a educaţiei de azi. **„Să sădim în conştiinţa tineretului spiritul revoluţionar, dorinţa de a-şi însuşi cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi cunoaşterii umane, voinţa de a acţiona în toate împrejurările ca revoluţionari, ca patrioţi, de a-şi servi întotdeauna poporul, cauza socialismului, pacea"**, sublinia tovarăşul **Nicolae Ceauşescu** la **Conferinţa naţională a partidului.**

Fără a avea, preponderent rol didactic, literatura este chemată şi ea să cultive astfel de sentimente pornind de la descifrarea resorturilor umane în faţa realităţii. Documentările în grup (sau individuale) ale scriitorilor iniţiate de Uniunea Scriitorilor nu rezolvă, desigur, problemele de creaţie ale nici unui scriitor, dar cle realizează un lucru într-adevăr extraordinar: posibilitatea de a recepta corespondentele sufleteşti ale realului, tocmai prin aceea că se înlătură cantitatea de informaţie tehnică, strict tehnică pentru că oamenii de acolo ştiu sau simt că nu-i cel mai important lucru să înghesui un scriitor cu parametrii funcţionali ai unui strung, cu metrii cubi de balast, ciment etc. ce intră într-o benă de beton şi vorbesc despre ei înşişi, despre drumul lor prin viaţă, despre opţiunile sau împrejurările care l-au definit ca personalitate umană. Sporul de cunoaştere este mult mai mare, şi mai eficient, apropierea creşte, respectul este reciproc. Reportajul „de scriitor" — incriminat de atîtea ori pe nedrept — aducînd în prim planul său omul în atît de complexele sale relaţii cu alţi oameni sau cu natura, mizînd pe lumini şi umbre (căci numai într-o atmosferă fantastică se poate închipui o sursă de lumină care să lumineze obiectele egal şi fără conturul lor proiectat într-un alt spaţiu) are tocmai acest dar de a susţine moral atitudinea revoluţionară, în contra unei temeri nejustificate faţă de nou, faţă de ceea ce nu se aliniază viziunii înguste, adesea meschine, că un

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

Dialectica restituirii valorilor

Urmare din pag. 1

dustriale, a maşinilor şi uneltelor dintr-o ţară sau alta este expresia gradului de organizare a producţiei din ţara respectivă, al cumulării tuturor factorilor care implică munca, voinţa, nivelul de pregătire nu numai tehnică al tuturor celor participă la realizarea lor. Desigur, toate acestea sînt rezultatul unei culturi naţionale, am putea spune expresia geniului ei colectiv. Dar este o expresie abstractizată, serială, permutabilă dintr-un loc în altul ca şi formulele şi patentele care le stau la bază.

Alta este situaţia şi direcţia de orientare obiectivă a produselor din sfera culturii umanistice. Aici formula aplicată produsului tehnic: *„made in..."* devine insuficientă şi ineficientă. Asemenea produse se circumscriu sufletului unui popor şi numai prin aceasta pot deveni reprezentative şi în plan universal. Ne apare evident că balanţa culturii naţionale înclină către ceea ce numim umanistică în domeniul său. Aici pînă şi ceea ce primeşte un popor de la alte popoare se filtrează prin sita deasă a limbii, se cristalizează în fapte şi destine istorice, cîştigă un colorit local, se subsumează unei anumite geografii sufleteşti. Limba şi literatura unui popor, istoria sa, etnografia, gîndirea sa filosofică şi artistică, toate acestea implicînd sfera disciplinelor umanistice se arată mai apropiate de tiparele unei culturi naţionale, îi dau chiar marca specifică, identificînd-o într-un mod mai evident între celelalte culturi.

Aceasta nu înseamnă nicidecum că unei culturi naţionale îi poate fi indiferentă cultura tehnică, şi invers, cultura tehnică s-ar putea dezvolta şi altfel decît în albiile unei culturi naţionale. Dar devine evident că abia printr-o anumită separare mai clară a sferelor acestora se poate ajunge la adevăratul dialog atît de necesar dintre ele. Intuiţia extraordinară a lui Pârvan constă în faptul de a fi întrevăzut obligaţia unui astfel de dialog în cadrul dezvoltării sociale moderne şi de-a fi statuat modul cum trebuie el dus. Căci raporturile între cultura tehnică şi cea umanistă, care păreau marcate de destinul unei rupturi iremediabile, ne apar abia acum într-o lumină mai profundă. Ele nu se exclud, ci dimpotrivă, se integrează în sfera mai largă a culturii naţionale. Dar pe aceasta nu o împart în mod egal, mecanic, nici nu pot s-o acapareze una în defavoarea alteia, cum din păcate se mai întîmplă în necunoştinţă de cauză. Analiza ne arată că, în realitate, sfera umanistică îi dă unei culturi naţionale marca ei inconfundabilă, îi detaşează valorile şi i le proiectează pe un ecran universal. Cultura tehnică, în schimb, coboară cultura naţională mai mult în sfera de civilizaţie, îi lărgeşte cîmpul de manifestare şi o generalizează în viaţa unui întreg popor, îi dă pondere şi o face competitivă pe ansamblul ei.

Cultura naţională, prin ceea ce are ea mai specific (umanistic) influenţează ceea ce este în ansamblul ei mai cuprinzător (tehnic). Dar într-o viziune dialectică nu se poate să nu luăm în consideraţie şi tendinţa tehnicului de a se detaşa de ansamblul din care face parte. El tinde să urmeze legile produsului său, care e indiferent de locul în care n-a născut. Este motivul pentru care se cere potenţat în contrapondere, factorul care dă marca unei culturi naţionale, conştiinţa valorilor ei inconfundabile, motivele mîndriei sale de a exista. Şi aceasta nu la un mod general, abstract, ci la nivel concret, formativ, acolo unde se plămădeşte personalitatea viitorilor oameni ai ştiinţei şi tehnicii. Ei trebuie să devină nu numai specialişti competitivi în domeniul lor de activitate, ci şi oameni conştienţi de valorile de ansamblu ale patrimoniului naţional pe care-l reprezintă, angajaţi să-l apere şi să-l dezvolte cu toate puterile sufletului lor, ale inteligenţei de care dispun. Aceasta cu atît mai mult în socialism, unde valorile spirituale se cer potenţate, stimulate, amplificate. Tehnicianului rafinat, dar apatrid, cît şi executantului gregar, ambii plini de sine, inconştienţi de faptul că în ei s-a acumulat zestrea de muncă şi de eforturi ale unui întreg popor, trebuie să le opunem într-un mod mai decis şi mai categoric imaginea specialistului serios, profund, răspunzător, preocupat de valorile culturii patriei sale, angajat să le promoveze şi să le amplifice prin propria-i activitate. Dispensa de conştiinţă patriotică în domeniul culturii tehnice, ca de altfel în orice domeniu, degenerează în tehnicism îngust, apatie, comoditate, cosmopolitism. Cultura umanistă în sine nu poate reprezenta o contrapondere împotriva unor asemenea rele, cîtă vreme, în cadrul dezvoltării moderne, ea însăşi evoluează într-o mare măsură către diversificare continuă, către specializări tehnice lipsite de perspectiva şi de eficienţa dorită: Abia atunci cînd elementele culturii umanistice împreună cu cele tehnice se string, prin ceea ce au ele mai bun, mai reprezentativ, într-un mănunchi vital, acela al culturii naţionale, se poate detaşa simburele lor stimulativ, permanent. Pe baza acestuia, Pârvan concepea susţinerea unor „cursuri de dezvoltare a energiei naţionale", cursuri cu caracter general în cadrul învăţămîntului superior şi secundar, cursuri care să suplinească deficienţele educative pe care le conţine în sine instrucţia tehnică îngustă, marcată în mod fatal, obiectiv, de tendinţele unei nesfîrşite divizări şi detaşări de marca originilor.

Cunoaşterea într-o perspectivă largă a valorilor culturii naţionale, cultivarea din cea mai fragedă vîrstă a sentimentelor de respect şi de iubire pentru acestea, formarea apoi a unei concepţii filosofice şi a unei strategii pentru promovarea lor reprezintă modul eficient de dezvoltare a conştiinţei specialiştilor, de stimulare a potenţialului lor creator.

Vasile Pârvan are dreptate. Inteligenţa tehnică dezvoltată la parametrii cei mai înalţi trebuie hrănită continuu la flacăra nestinsă a sufletului unui popor, materializată în cultura sa, în efortul său creator de-a lungul veacurilor, efort care se cere mai bine cunoscut, continuat, dezvoltat, afirmat, în cadrul unei competitivităţi mondiale mereu sporite.

Astăzi ne putem convinge mai mult decît oricînd de acest adevăr şi se cuvine să tragem de aici şi consecinţele practice de rigoare.

«Pentru patria română»

Urmare din pag. 1

Topolog, 1971), **Bibliografia istorică a României, Secolul XIX, Vol. I, Cadrul general, Ţara şi locuitorii ei** (Bucureşti, 1982), **A portrait and a fresco from the history of the Romanian people N. Bălcescu**, în **East European Quarterly**, Boulder, Colorado (vol. V, 1971), **Avram Iancu şi Curtea de la Viena**, (în **Revita arhivelor**, vol. XLIX, 1972) etc. etc. arată pe de o parte consecvenţa şi profunzimea cu care Cornelia Bodea a cercetat istoria modernă a României, pe de alta — complexitatea problemelor urmărite în sfera politică.

Recenta lucrare conţine, de asemenea, documente de un excepţional interes pentru istoria noastră selectate de Cornelia Bodea dintr-un mare număr de arhive şi biblioteci româneşti şi străine. Amploarea impresionantă a eforturilor sale în vederea realizării celor două volume recente poate fi sugerată, între altele, prin simpla enumerare a instituţiilor care i-au furnizat documente. Mari biblioteci, institute şi arhive naţionale şi internaţionale au oferit Corneliei Bodea mărturii reprezentative atît pentru concepţiile, condiţiile social-economice şi evenimentele politice care au premers Revoluţia paşoptistă cît şi pentru desfăşurarea ei în Moldova, Transilvania şi Ţara Românească. Prezentate lectorului laolaltă aceste documente demonstrează energic în diferite moduri, din perspective de o extraordinară varietate, caracterul unitar al revoluţiei pe tot întinsul teritoriului românesc, pregătirea ei comună de o parte şi de alta a Carpaţilor, legăturile manifeste sau deliberat secrete între diversele acţiuni, de la un moment la altul şi de la o „ţară" la alta. Aşa cum observă Cornelia Bodea într-un cuprinzător şi pertinent **Cuvînt înainte** aceste documente au capacitatea „să reflecte unitatea de idei şi ţeluri ce au însufleţit minţi alese şi au ridicat poporul la luptă pentru dreptate şi libertate socială şi politică, pentru unitate şi neatîrnare naţională; să ilustreze ecourile venite de peste hotare şi legăturile cu gîndirea şi mişcările înaintate ale vremii; să prezinte revoluţia română în contextul ei european. Să arate, totodată, şi vicisitudinile, piedicile care i-au stat în cale; reacţiile şi ingerinţele, opresiunea sau mina forte simţite din partea imperiilor absolutiste, habsburgic, otoman, ţarist". (pag. VII—VIII).

În economia judicios concepută a celor două tomuri documentele se grupează în trei mari secţiuni. Prima din ele intitulată **Precursorii** însumează 92 de documente şi grupuri de documente referitoare la aspecte din acumularea treptată şi momentele cheie ale evoluţiei economice, sociale şi politice care a pregătit Revoluţia. Marile mişcări naţionale şi sociale conduse de Horea şi Tudor Vladimirescu, momentul **Supplex Libellus Valachorum** (1791) cu demonstrarea pe baze istorice a străvechilor drepturi ale românilor de pretutindeni, acţiunea din anii 1834—1835 cuprinzîndu-i pe românii de pe ambele versante ale Carpaţilor, mişcarea de idei în spirit panromânesc şi de înfăptuire a statului naţional unitar dintre anii 1837—1840 şi 1843—1847 dar îndeosebi lupta dîrză, neobosită, într-o mare varietate de forme pentru păstrarea şi afirmarea fiinţei naţionale, împotriva încercărilor sistematice de deznaţionalizare, apar în aceste documente cu amănunte pe cît de revelatoare pe atît de emoţionante sau de-a dreptul cutremurătoare.

Partea a II-a, intitulată **Revoluţia**, însumează documentele numerotate 94—339 şi constituie punctul de greutate al întregii lucrări. Documentele relevă faptul că Revoluţia a fost concepută şi pregătită ca o acţiune simultană şi unitară pe tot cuprinsul teritoriului locuit de români, ca un moment decisiv în serviciul ideilor care ilustrau spiritul panromânesc. Documentele ilustrează atît simultaneitatea cît şi pluralitatea aspectelor Revoluţiei. Momentele petrecute succesiv în Moldova, Transilvania şi Ţara Românească alternează cu acţiunile conjugate „de dincolo şi de dincoace de Carpaţi" la care participa energic „toată românimea".

Partea a II-a a lucrării intitulată **Epiloguri, Perspective**, cuprinde documentele 340—336 oferind atît bilanţul momentelor desfăşurate în Revoluţie cît şi sugestia evenimentelor care urmau să vină.

Semnificativă pentru demnitatea ştiinţifică exemplară a întregii lucrări este preferinţa Corneliei Bodea pentru sursa primară a documentelor, manuscrise, sau în cazul imprimatelor — tipăritura princeps. Acest mod de a lucra este justificat de cercetătoare astfel: „Am ales calea restituirii textului autentic şi pentru că din confruntarea cu manuscrisul, multe documente **edite** au cîştigat valenţe noi de **inedit**. S-a întîmplat, de asemenea, ca şi din confruntarea a două redactări autentice — ciornă inedită, text definitiv, edit, sau original şi copie autografă etc. — să reiasă completări sau întregiri de texte". (pag. IX).

Un număr de peste 60 de documente — române sau străine — sînt tipărite pentru prima dată în forma lor iniţială, manuscrisă. Între acestea se află documentele secrete privitoare la frămîntările din Banat în anii 1823—1824 (doc. 12), interogatoriul luat lui Eftimie Murgu în închisoarea din Pesta, octombrie şi decembrie 1845 (doc. 61); o informare secretă asupra activităţii sale cerută de autorităţile imperiale habsburgice în 1846—1847 (doc. 81); anchete premergătoare condamnării lui din iulie 1890 (doc. 345); scrisoarea contelui Karacsay către John Paget în legătură cu condamnarea la moarte în ziua de 11 mai 1849 a pastorului sas Ştefan Ludwig Roth, apărător al drepturilor de libertate ale poporului român, învinuit de către un tribunal marţial maghiar din Cluj pentru că avînd o funcţie de conducere în comitetul Cetăţea de Baltă a dispus „Introducerea limbii române ca limbă oficială în afacerile camitatului" (doc. 320); scrisoarea lui Eliade Rădulescu către G. Barijiu din 16 iulie 1848 (doc. 233) etc.

În afara acestora Cornelia Bodea pune în circuitul istoriografiei noastre un număr de documente în limbile maghiară şi germană — documente, apeluri, relatări din presă, capitole din publicaţii contemporane evenimentelor — aflate într-o strînsă relaţie cu desfăşurarea Revoluţiei. Li se adaugă, de asemenea, o nouă serie de relatări în limbile franceză şi engleză, care lărgesc în conştiinţa noastră aria de iradiere a ecourilor produse de Revoluţie în Occident şi peste ocean în Statele Unite ale Americii. Toate documentele în alte limbi — franceză, engleză, germană, maghiară, latină — sînt însoţite de traducerea lor în română.

Documentele publicate demonstrează cu prisosinţă amploarea şi energia cu care s-au desfăşurat evenimentele revoluţionare. Idealurile sociale şi naţionale şi îndeosebi dorinţa fierbinte de unire într-un singur stat a românilor de pretutindeni constituiau un veritabil coşmar politic pentru marii potentaţi ai Imperiilor austriac, ţarist şi otoman. Pe cît erau de divergente interesele acestor imperii în alte probleme, pe atît de strînsă devenea înţelegerea lor cînd era vorba de represiunile cele mai drastice îndreptate contra mişcării naţionale şi revoluţionare a românilor. În volumul I al lucrării este publicat între altele un document din 15 februarie 1835 din care rezultă că prinţul Metternich se adresează personal contelui Sedlnitzki, şeful poliţiei, ordonîndu-i să ceară ajutor de la agenţii ţarişti în Principatele Române pentru a zădărnici propaganda naţională a intelectualilor români atît în Ţara Românească şi Moldova cît şi în Transilvania. Numeroase alte documente demonstrează teama profundă a puterilor imperialiste, expansioniste şi anexioniste vecine în faţa ideii de panromânism, de unitate politică a românilor de pretutindeni.

După cum se ştie ideea aceasta a început să devină realitate în 1859 odată cu Unirea Principatelor Moldova şi Ţara Românească într-un singur stat. Revoluţia de la 1848 a pregătit sub numeroase aspecte realizarea marelui act al Unirii. În această privinţă George Barijiu avea deplină dreptate să scrie în luna mai 1848 că „Soarta naţiunii române se va hotări în Bucureşti şi în Iaşi". Acelaşi ţel de unitate statală îl confirmă şi istoricul maghiar Jakob Elek, martor şi cronicar al evenimentelor de la 1848 cînd descrie pancartele purtate de participanţii la Adunarea românilor din mai la Blaj. Pe aceste pancarte era înfăţişată harta Daco-României (doc. 121). Într-un alt document, consulul austriac Von Timoni, comunică ministrului său la Viena că Locotenenţa domnească din Bucureşti ar fi primit o delegaţie din Transilvania „cu propuneri de ajutor din partea românilor transilvăneni pentru înfiinţarea unui Imperiu dacic". Numeroase alte documente selectate de Cornelia Bodea pentru cele două masive tomuri ale culegerii sale confirmă sensul social şi naţional al revoluţiei paşoptiste în Ţările Române.

Acestui sens i se aplică perfect afirmaţia lui Nicolae Bălcescu din **Mersul revoluţiei în istoria românilor** (185) aleasă de Cornelia Bodea drept motto pentru întreaga lucrare. „Revoluţia română de la 1848 n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut şi viitor, fără altă cauză decît voinţa întîmplătoare a unei minorităţi sau mişcarea generală europeană. Revoluţia generală fu ocazia iar nu cauza revoluţiei române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sînt optsprezece veacuri de trude, suferinţe şi lucrare a poporului român asupra lui însuşi".

TIBERIU UTAN

Bună dimineaţa

— Bună dimineaţa, fata pădurilor!
— Bună dimineaţa, numai că eu nu sunt
fata pădurilor, eu sunt
fata piraielor.
— Bună dimineaţa, fata piraielor.
— Bună, numai că nu sunt fata piraielor,
sunt fata firelor de iarbă
despre care se spune
că au fost semănate doar odată
la începutul lumii
şi de atunci răsar mereu,
— Bună dimineaţa, fata firelor de iarbă!
— Bună dimineaţa, numai că eu
nu sunt fata firelor de iarbă
ci mireasa lui
Făt-Frumos.
— O, bună dimineaţa Ileana,
Cosînzeano, mireasă
a lui Făt-Frumos.
— Bună, doar că pe mine nu mă cheamă
Ileana şi nu îi sunt mireasă
ci soţie.
— Cu atît mai bine, bună dimineaţa soţie a lui
Făt-Frumos!
— Da, da, bună dimineaţa numai că soţul meu
nu este Făt-Frumos.
— Oricum, oricine ai fi, bună
dimineaţa fată a tuturor
năzdrăvăniilor şi nebuniilor
de pe pămînt.
— Bună dimineaţa, bună dimineaţa,
dar sunt foarte mirată
că nu mă cunoşti,
că nu mă recunoşti.
— O, bună, bună dimineaţa Luc,
fata pădurilor şi piraielor
şi firelor de iarbă.
Numai şi numai pentru tine
îl pizmuiesc pe Făt-Frumos:

nu i-am putut semăna
niciodată.

ROLF BOSSERT

Poem de dragoste

Cu fin stă scris pe-a pielii
tale-albeaţă:
ploiasă am avut ăst-an o vară.
Ne-am întîlnit aici şi altă oară?
azi sîntem norocoşi, ca mîine-i ceaţă.

Lipseşte-o scîndură — prin bortă trece
mina de neguri, a peisajului, îngustă.
Privirea, corpul meu, pe văi, pe munţi
stă.
Ţi-e frig. Septembrie în zori e rece.

Cîntec

Încotro voi fi azi dus de drum
nu pot şti încă-n zori — şi nici ce e.
Către seară-s duios oarecum:
iar e beznă pe calea lactee!

Semne de interdicţie în-de-sine-şi
vorbesc
Ei şi ce dacă trecerea e oprită!
În pădurea de stele hrănesc
ursa mare c-un codru de pită.

Cam aşa hoinăresc de o vreme
dumnezeu în drum n-a ieşit.
Numai rar îl văd cum se teme,
cum se pierde în spaţiul sucit.

Osteneala pe îndelete mă-mbaie —
am uitat ce înseamnă să ai mult de
mers.
Cortul de cer mi-l întind: la o bătaie
de praştie depărtare de univers.

În traducerea autorului

denisa comănescu

Împlinzirea poeziei

de fiecare dată îmi rămîne foaia pustie
stau în fața ei și aștept
haide, îmi zic, acum e momentul
acum vei da și tu, în sfîrșit, lovitura
cîte cuvinte nu-mi scapă atunci printre degete,
cîte combinații, ce explozie de conotații
dar nu e momentul, îmi zic,
încă nu ți-a cîntat nici o pasăre
mușchii nu ți-s antrenați pentru acest nou echilibru
ai un șoarece în bucătărie
i-ai pregătit o capcană, zilnic îi pui cașcaval
și zilnic îl înhață cu dibăcie
fără să-și piardă capul sub ghilotină
va trebui să te deprinzi cu șoarecele
să recunoști că este o vietate cu mult mai inteligentă decît tine
va trebui să-nveți de la el cum s-apuci poezia
va trebui să fii aidoma aproapelui tău, șoarecele

Respirație recuperatorie

Mîna mea dreaptă-i o țeavă
și ochiul meu drept
și gura, ruginită țeavă dimineața
cînd cu două degete încerc s-o albesc
iar otrava dă coltul ierbii în ea.
Astă-vară în mare glezna ta era o țeavă fierbinte,
cu cîtă disperare i-am atins fluierul delicat.
Cordon ombilical între mine și lume, glezna ta,
magnetică țeavă ținîndu-mă încă în viață,
și-acum mai străbat adîncuri ca o undă lăsată de ea
și-acum mai respir doar prin ea.

Întîlnire cu un play boy

Furnica harnică a întîmplării și-a găsit în mine un depozit sigur.
Din nou o ploaie de aur.
Din nou trupul acesta amorțit se electrizează ca o pisică în fața cărnii.
Mă uit în oglindă.
Figura mi-este străină. Prea multă strălucire, prea mult triumf. (ca și cum m-aș fi spălat c-un gălbenuș
și peste noapte mi s-ar fi îndesit părul)
Cum să-nțeleagă, cum să priceapă
că este un balon pe care-l acopăr cu grijă
ca să nu-l înțepe obiectele atît de ascuțite din jur !
Că n-o să am destule mîini, destui sini, destule buze
ca să-l salvez !
Play boy, play boy, ai milă de femeia aceasta
care nu poate reinventa dragostea decît prin dragostea sa.

Cadoul

și aceas'că biată sticlă de whisky
sorbită pe trei sferturi în gara de nord
la venirea bunului nostru prieten
această biată sticlă 0,375 l import kupferberg mainz
își dă ultima suflare în praful de iulie
de pe biroul meu
îmi arde gîtlejul
iar goliciunea ei
mă-nvață umilința
și-o iau și-o storc ca pe o piatră seacă
pînă mă trezesc cu mîinile în jurul propriului git
iar eu sînt o minune de sticlă
în mărime naturală de 50 l
plină ochi c-un lichid gălbui mirosind a plosnițe.

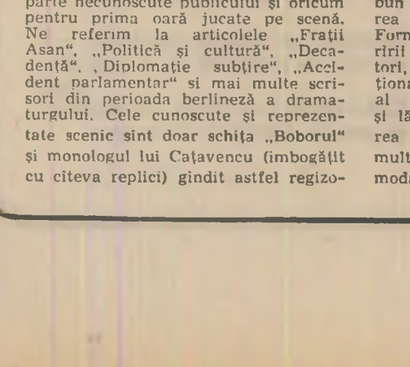

Statuia de lîngă

gheorghe suciu

Tocmai se terminase slujba din cimitir. Urmă o tăcere grea. Prunii din progadie aveau crengile încovoiate, frunzele lucii iar drupele ca niște lacrimi grele și vinete păreau, dese, a nu se mai ține de ramuri. Căldura era înăbușitoare — nu mai bătea nici un ceas. Pe fețele femeilor îmbrobodite în năframe negre, lacrimile se uscaseră închipuind dire cenușii de sare. Nu pe Suzana o plînseră și o plîngeau, ci pe tinerețele lor trecute. Sub ii le năpădiseră sudorile, țițele, la cele mari, se umflau ca aluaturile ; la cele zgaibe, ardeau ca și cum ar fi fost mînjite cu zamă de ardei. Bombăneala lor încetase și acum așteptau o dezlegare din partea bărbaților. Abia de cîteva zile aflaseră secretele Suzanei, fata asta, care a fost de abia de vreo cinsprezece ani, iar știrea le înfiorase amintirea. Ca un dezgheț înăbușit — aproape nedorit. Au fost ele, cîndva, vreodată, asemenea Suzanei cuprinsă acum între patru scînduri de brad și au fost în putință să facă ceea ce a făcut ea ? Și, totuși, nu erau triste, plînsul lor era un omagiu adus tinereții petrecute. Și-au plîns o vîrstă, o nenorocire din tinerețe — și abia dacă își dădeau seama că asistau la un ritual. Femeile astea se... pe toate propozițiile domnilor știutori de carte, pentru că ele știau că nu pot întoarce roata lumii.

Ele au plîns cinstit și acum au amuțit.

La un moment dat se auziră întîii bulgări de pămînt căzînd seci, peste sicriul Suzanei. Sunau uscat, cu dese întreruperi, ca un ropot straniu. O tăcere adîncă. Numai prunii cu drupele lor gata să pice. Umflate și vinete. Deasupra, cerul limpede, de glajă.

Primarul se apropie de Bătrîn, îl trase de mîneca hainei cernite și îi arătă, din cap, drumul care venea de la Cetatea Veche.

Bătrînul își smuci mîna ; doar cu cîteva clipe înainte aruncase și el un bulgăre de pămînt uscat peste copîrșeul de brad al Suzanei. Nu zise nimic. Încă îi mai stărui în auz sunetul mocnit.

Dar primarul îl trase a doua oară de mînecă, iar Bătrînul auzise „nene Niculae", tresări, dar nu-și putut da seama unde se află.

Primarul îl trase a treia oară de mînecă. Nici chiar așa ! Haina era adusă din America. Își pusese și vesta. Ca și atunci cînd declarase nașterea lui Nicky (chiar așa : ce știe un Coriolan Fleșeriu despre un veșmînt pus pentru o anumită **ocazie**, el care crede că dacă se poartă ca **domnii** și este **domn ?**).

Numai că din cimitirul de pe coastă, drumul care venea de la Cetatea Veche se vedea ca în palmă pe o distanță de mai mult de trei kilometri. Iar acolo, unde cotea după dealul cu brazi, se vedea ceva care nu era de toate zilele.

„Mă", zise șoptit, neînțelegînd încă gestul primarului și neintrezărind ceea ce se întîmpla cu adevărat pe drum ; „mă !" șopti încă împresurat de durerea lui. Dar ăsta, primarul, continua să-l țină de mînecă și stărui să-i arate, cu ochii holbați, ceea ce se întîmpla pe drumul acela. Bătrînul, care se afla tocmai pe buza gropii, își ridică încă puțin capul, îl privi ca-ntr-o doară pe omul de lîngă el, apoi luîndu-se cu privirile după gestul mîinii acestuia... Dar în privirile lui era ca o ceață deasă.

„Nene Nicolae" bolborosi primarul, dar Bătrînul nu auzise nimic. Urechile lui nu prindeau decît sunetele înfundate ale bulgărilor de pămînt și suspinele, înecate, ale femeilor. Dar totodată îi mai stăruia încă în auz melodia uscată a predicii preotului **Hadrian Cîrnațiu** care, cu adevărat, după ce **cîntase cum poate n-o mai făcuse decît de puține ori în cariera lui**, terminase brusc prin cîteva cuvinte hîrîite aidoma zgomotului unor nuci într-o traistă de pînză. În ochii preotului erau lacrimi pe care nu se știa să le lase nesterse, plînse bărbătește. Patrafirul, care totdeauna îi cădea drept pe trupul lui plin, atîrna acum oblic ; de asemenea, crucea de pe piept luase o poziție piezișă, semănînd cu litera X.

Cosciugul Suzanei nu se mai vedea, pămîntul, azvîrlit acum cu lopețile, îl acoperise cu totul.

Se vedeau, în depărtare, mărunți ca niște fantome. Poate erau vreo cincisprezece inși, încălecați pe cai roșii și suri. Veneau la pas, măsurînd drumul colbuit. Mai mult nu se vedea : cotul drumului de la Odăi împiedicînd vederea să ghicească dacă dincolo, în Pădurice ori și mai departe, după Dealul Străjii se mai aflau și alții și cîți. Oricum, deasupra Păduricii se observa un nour de praf gălbui, ușor ca un fum de pale uscate...

2.

Poarta era deschisă, parcă anume lăsată așa, pentru ca el să poată intra fără nici o grijă. Ori ca și cum ar fi fost așteptat dar nu pentru a primi cine știe ce onoruri, ci — vezi bine — nu lipsise nătîngul decît vreo cîteva ceasuri de acasă, a fost și el pînă la cimp, în Podul Domnului sau în Stăuini, pe aici pe undeva, fie să mai ducă vreun car de bălegar pe fișia lor de pămînt, fie să cosească otava aia din capul locului din Cinepiști.

Așa că intră în curte, și nu i se păru nimic schimbat (nici nu era !), toate se aflau la locul lor, așa cum le lăsase cu cîțiva ani în urmă, cîți vor fi trecut. Doar sub dudul mare, cu frunzele pleoștite, mînjite de un praf gros, se afla masa cea lungă cu picioarele în formă de X, iar de-o parte a ei banca din scîndură de brad de un galben înverzit, de cealaltă parte, scaune și scăunele. Dacă de vreo cîteva ori mai fusese masa aceea pusă sub dud. **Ce-o fi fost pe aici ?**

Se mai observau și rămășițele unui osoi, coji de ceapă și șorici de slănină, cîteva coji uscate de pîine, frunze uscate de salată și pătrunjel, o solniță în care căzuseră dude... Iar petele dudelor mov-înegrit dădeau tăbliei mesei imaginea unei stranii pînze pepite. Se vede că se urcaseră și găinile pe masă ciugulind fărîmiturile și împrăștiaseră cu ghiarele lor sucurile dudelor răscoapte. De o ramură atîrna felinarul cel mare, stins, negru.

Stătea țeapăn pe cal și privea uituc în jur ; ochii măriți în orbite, uscați. Mîinile îi atîrnau moarte, lungi, pe lîngă solduri, așa cum de multe ori i le observase Bătrînul și cum tot de atîtea ori îi venea acestuia să rîdă dar își reprima zbucnirea într-un zîmbet șuțitor, cu atît mai ironic însă. Să fi trecut vreo două minute, și el călare pe calul mare, slab, cu șira spinării ca un laț — aidoma unei statui fără de viață. Un vijiit ușor se iscă din fundul grădinii, probabil vreo găină rătăcită printre straturile de legume se speriase de cine știe ce, vreo broască rîioasă îi apăruse de sub tufele încă umede sub cioc și se sperie, sări în sus bătînd o dată din aripi ca îndată, uitînd de sperietură, să se apuce să ciugulească dintr-o roșie dată în pîrgă. **„O fi murit cîinele, Hoțul ?**

Calul bătu de cîteva ori cu copitele dinainte pămîntul tare al bătăturii. Copitele mari, uscate, plesnite ca niște carapace de țestoasă stîrniră o dîră subțire de praf, el însă nu auzi și nu luă nimic în seamă, stărui sus în șa, bleg, inert, învelit parcă într-o mantie invizibilă și rece. Parcă atît el cît și calul deveniseră de bronz, dar de un bronz de acelea vechi, bătut de ploi și de vînturi, viscolit iernile și stropit de găinațuri de păsări verile, an după an, devenind cu timpul de o culoare grea, întunecată, doar ici și colo, pe la încheieturi, virstat de vine vineții alburii. Ca un mucegai vechi.

Și nimeni în jur, nu pentru ca să-l admire căci el cunoștea prea puțin meandrele orgoliului, ci doar cărula să i se poată adresa și de la care să afle că toate din preajmă sînt de-a-adevăratele și nu un vis frumos al său. Să-i adeverească sentimentul deplin de inerție și eternitate.

Calul bătu iar din copitele lui butucănoase, strînse în potcoave mari de fier ; pulpele cam fleșcăite ale piciorelor-dinapoi tremurară secerate de un fior ; îndată, ca și cum călărețul l-ar fi împins cu pintenii, răsuci capul mare, ciolănos, cu ochii bulbucați cît niște pumni de mină trudită spre stînga. Da : simțise unda firavă de aer umed care emana dinspre fîntînă și se îndreptă încet, greoi, parcă s-ar fi desprins dintr-o mocirlă viscoasă, într-acolo.

Tabloul își pierdu brusc măreția lui stranie.

Călărețul, dus pe gînduri, cuprins de acea stare șuie care-i era caracteristică, rizibilă pentru Bătrîn dar nu și înțeleasă de acesta, nu dădu nici un semn de împotrivire. Simți doar că animalul îl deplasa înspre fîntînă și abia dacă avu prezența de spirit de a apleca repede capul pentru a nu se lovi în ramurile, acum mult mai lăbărțate ale dudului. Mîna-i apărînd capela prinse totuși o frunză posiclită de un praf unsuros și cîteva dude prea coapte care se tercîră îndată și sucul lor călduț îi dăduse omului o senzație de surpriză.

Calul ajunse lîngă troaca lungă și largă a fîntînii și începu să soarbă repede din puțina apă stătută și călduță. Nările lui se lărgiră mult stîrnind un sforăit puternic.

Omul, înclinat acum și el pe gîtul aplecat al calului, își luă seama, descălecă repede, incredibil de repede față de incremenirea în care stătuse atîtea minute, cîte or fi fost, — dar nevăzut de nimeni! — și din doi sau trei pași se și află lîngă troliul fîntînii. Puse mîna dreaptă pe fusul luciu al roții și iarăși fu petrecut de o emoție dar cînd să tragă pironul care împiedeca roata, observă că găleata era plină și tremura lent aproape de gura fîntînii. Apucă cu stînga toarta găleții, trase pironul, învirti o singură dată roata pentru a cîștiga lanț, apoi deșertă apa în troacă. Un tropot de cascadă mică îi învioră, ca și pe vremuri, auzul. Apa alunecă repede pînă la celălalt capăt al troacei de ciment, apoi reveni mai lenește spre ăstălalt capăt trecînd peste nările umbroase ale calului care încerca s-o absoarbă cu lăcomie. **Șezi blînd, măi Hicler,** zise omul.

Trase iarăși pironul care împiedeca rotirea troliului și lăsă găleata goală să se cufunde în prăpastia fîntînii. Cu palma mîinii drepte apăsa nici prea tare, nici prea încet, ci doar atît cît trebuia, pe capătul osiei lucioase, impregnată de transpirația mîilor de palme, a troliului. Iarăși, o emoție veche, îi bătu în gîndul neașezat încă. Găleata se adîncea încet, precum carcasa umedă a unui melc, în fîntînă. Dincolo, calul aspira apa sălcie, iar nările-i vibrau iscînd zgomot. Între cele două feluri de sunete, al găleții cufundîndu-se în canalul lung de orgă al fîntînii, din ce în ce mai rezolut și al viului sunet iscat de nările animalului, omul păru că adormise din nou — căzuse, iarăși, în starea aceea șuie a lui. Dar un pocnet înfundat îl făcu să tresară : găleata ajunse în adînc și se izbi de fața apei de acolo. Parcă ar fi spart o oglindă. Sunetul se ridică pînă sus la urechile lui, iar el luă brusc mîna de pe fusul troliului și apoi se auzi, o auzi și el, o bolboroseală care se stinse în cîteva clipe. Pe față i se încreți un zîmbet. **Nimic ! Pe aici n-a fost războiul. Cum dracu, doar noi pe urmele nemților am venit...**

Aron cuprinse minerul cald, aproape sticlos, din lemn de salcîm al roții și cu mișcări largi, sciite de prea îngusta croială a minecii, începu să învîrtească roata. Picuri mari se prelingeau de pe găleata grea de lemn legată în cercuri și se izbeau de fața apei din adînc, reflectînd spre auzul lui un ecou întîrziat și profund. Parcă ar fi fost o melodie îndepărtată și arară. Se temu oarecîtva de zvon și mîna lui dreaptă, aflată altfel odihnită de cîțiva ani, încurajă rotirea roții.

Își reveni : mîna lui dreaptă învirtea aevea roata fîntînii, aceeași pe care o învîrtise de sute, mii de ori. Mîna acceleră învîrtirea roții ; deodată, lanțul vibră zgrunțuros, găleata ajunse la fus, o pală de apă îl stropi pe față și piept, alta recăzu în adîncul fîntînii. Răcoreala îi revigoră simțurile. Puse piedeca. Luă cana de pleu care stătea aninată de același vechi cui al stîlpului — și cana era aceeași — o cufundă în găleată, o scoase rasă și bău îndelung. Apa era bună și rece. Calul slobozi un fornăit gros prin nări. Iar el mai umplu o cană din care nu mai bău nici un sfert. Parcă apa ar fi fost un alcool prea tare. Aruncă restul în troacă, chiar pe botul lăbărțat al calului. Acesta vibră. Aninâ apoi cana în cuiul ei — făcu gestul fără nici un efort — apoi vărsă găleata în troaca largă. Apa, lăsată de sus, iscă o melodie înviorătoare. Calul ridică botul, așteptă ca undele să-și potolească agitația, după care începu să soarbă încet și potolit.

El lăsă din nou găleata să se cufunde în adîncul fîntînii, învirti troliul, vărsă în troacă, apoi iarăși, încă de două ori.

Calul bătrîn și slab ridică botul și ezită dacă să mai bea sau nu. Atinse totuși cu buzele lui mari și vîlcede fața apei și mai sorbi vreo cîteva înghițituri ; apa căzu în pîntecele lui cu un zgomot urît, parcă bulbucii de lichid ar fi căzut într-un bidon de tablă de aluminiu.

Era aproape gata să încalece din nou, chiar bătuse cu palma fruntea lată ca o scîndură a calului, dar se trezi, palma lui alunecă aidoma unei mîngîieri spre nările largi și umede ale animalului, dud care mîna se desprinse. Se șterse pe pantalonul scorțos de doc. Apoi întoarse privirile spre casă.

În tîrnaț, de la un stîlp la altul, atîrnau cîteva rînduri de păstăi de fasole înșirate cu acoiul pe ață tare de cizmărie. Păstăile, late și lungi, de o culoare galbenă ca păpara, luminau discret în umbra streașinii. Mai aburea încă, așa i se păru, deci abia fuseseră scoase de la opărit și zise nespotind toate cuvintele : **Înseamnă că toate sînt la rostul lor. Or fi plecați în hotar la lucru.** Acum, și mai trezit, apa rece îi făcuse bine, zise : **Dar de ce au lăsat portița deschisă ? Știau ei, oare, că vin tocmai astăzi ? Și, uite, că și ușa tînzii este deschisă...**

Într-adevăr, ușa tînzii era dată în lături. O gură de umbră părea. Fără să-l simtă — era prea zăpușeală afară — i se păru totuși că de acolo vine un aer cu miros de gutui vechi, de pelin și izmă, de busuioc. Dar nu fu decît o senzație trezită de amintire.

3.

Toate cîte se aflau în camera aceea mare dinspre ulița îceneu în dese răstimpuri. Plînsetul lor uscat isca o melodie ciudată, parcă toate ar fi fost niște babe stîrbe. Fosnetul rochiilor negre devenise neplăcut pentru auzul bărbaților. În capătul de către răsărit al mesei se afla preotul Hadrian Cîrnațiu, alături cu doamna Iuliana, amîndoi tăcuți și cu fețele exprimînd o vinovăție neexplicată. De-o parte și de alta a mesei se aflau femeile : Lucreția, Maria, Livia, Veturia, Oana și Domnica, Ioana și Zamfira, Saveta lui Onu („el n-a putut veni, cu cine, Doamne iartă-mă, să lase crișma, că pe bolundul ăla de Laurian nu poți să pui nici o samă ! De milă îl ocrotim pe lîngă casă, domnule părinte, că treabă n-ai ce aștepta de la el..."). În celălalt capăt al mesei stătea Bătrînul, tăcut și încruntat.

Lucreția, Maria și Livia se ridicau din cînd în cînd de la masă și aduceau oalele și cratițele din bucătăria de vară din curte. Turnau, tăcute, în blide. Bătrînul se ridică de la locul lui și umplu din nou păhărușele cu vinars tare, galben. (Vinarsul era de la el). De neînțeles, dar notarul Coriolan Fleșeriu, minca puțin, bea și mai puțin și era tăcut. Parcă îl-ar fi lovit damblaua. Mai vorbăreț, dar nu excesiv, nu era nici prilejul, se arăta primarul Doda care băuse cîteva păhărele (luase și de la femei) și la un moment dat zise :

„Nene Nicolae, să mă ierte Dumnezeu dacă spun lucru urît, dar dacă nu erai dumneatale, astăzi poate nu mai stăteam noi la masa asta și nu mai închinam cîte un păhărel de vinars. Dumnezeu s-o ierte și pe Suzana, dar..."

„Taci, mă !..." zise Bătrînul.

„Mă iertați", zise repede și după atîta tăcere notarul Coriolan Fleșeriu, „dar domnul primar are dreptate. Nene Nicolae, e drept că și noi ăștialalți, și domnul părinte, fiecare cum ne-am priceput, am căutat să... că trăim vremuri grele... că nu... dar fără nenea Nicolae poate că astăzi satul era pulbere și cenușă..."

„Taci, mă !" zise, de data asta cu un glas răstit. Își bău pahărelul, apoi se ridică să toarne, iarăși, și în celelalte.

Dar atunci intră Nicky în cameră, urmat de fetele Liviei, patru, cinci, cîte erau, surorile Suzanei, și zise :

„Bunicule !"

Bătrînul tocmai vroia să-i umple paharul notarului. Renunță ; întrebă :

„Ce-i, tată ?"

„La noi în curte a venit statuia aia cu om și cal de la Cetatea Veche pe care mi-ai arătat-o tu din Tîrgul de bucate. Stă țapănă, aproape de fîntînă."

„Ceeee ?" icniră toate femeile într-un glas, ridicîndu-și broboadele negre de pe frunte.

„Da, bunicule", zise copilul apropiindu-se de Bătrîn. Acesta se duse la locul lui, se așeză, își umplu pahărelul, îl bău, îl umplu a doua oară și îl puse pe masă.

„Toată lumea stă liniștită, fiecare la locul lui", zise încet, rar, și îi întinse lui Nicky o pulpă de pasăre. Băiatul o luă fără nici un moft și începu să muște din ea. Într-un colț al canapelului neluat în seamă de nimeni, se afla Lae Mutu care minca dintr-un blid mare cu o lingură de lemn supa de tăiețel. Bătrînul îl privi cîteva clipe și toți și toate îl priviră pe Lae, iar acesta rîni, cu o felie de tăiețel lioită pe vîrful nasului.

„Aron, tată !" strigă Maria și toată lumea își întoarse privirile de la Lae Mutu spre ea.

„...Nu se clintește nimeni de la masă !" zise Bătrînul. „Și mai încetați cu foiellle aste negre ! Du-te, Nicky, și vezi încă o dată cine este", zise Bătrînul către copil.

„Nene Nicolae", zise părintele Hadrian Cîrnațiu, „n-ar fi mai bine să se ducă domnul primar sau altcineva ?"

„Nu", zise.

„Nicolae", încercă Lucreția.

„Măi ! voi unde vă aflați și ce faceți aici ? Unde vă e gîndul ? Dar nu vi-i rușine ? Uitați-vă că domnul notar Coriolan tace ca un bun creștin și respectă sufletul Suzanei, care încă-i aici !" zbieră Bătrînul, „aici, deasupra noastră !"

Luă pahărelul și îl dădu peste cap. Apoi își îndreptă privirile către Maria, dar nora lăsă capul în jos, cuprinsă de un plîns înăbușit. Femeile celelalte, mai puțin preoteasa, fură și ele cuprinse de spaimă. Doamna Iuliana șopti ceva la urechea părintelui, iar acesta, ștergîndu-se la gură cu un șervețel de in, aprobă de cîteva ori din cap.

„Domnule notar", zise cu o voce domoală Bătrînul, „te rog toarnă dumneatale în paharele oamenilor, toarnă și-n al meu".

„Da, nene Nicolae", zise Coriolan Fleșeriu cu

teatru

Al matale, Caragiale

După o primă variantă prezentată în premieră la Teatrul Național din Craiova în urmă cu două luni, regizorul Mircea Cornișteanu revine cu o a doua variantă a piesei-scenariu „Al matale, Caragiale" pe scena Teatrului Municipal din Ploiești. De ce ne-am permis să numim această partitură „piesă-scenariu" ? Pentru că este mai mult decît o selecție realizată din articolele și corespondența lui Caragiale, regizorul reușind aici un text omogen în care se simte perfecta sudură în profunzime la nivelul ideilor de fond. În felul acesta desfășurarea istoriei pe scenă nu are hiatusuri. Există un ritm interior, acțiunea crește de la o scenă la alta și uneori doar lipsa de finisaje interpretative coboară tonusul spectacolului. Textele selecționate de regizor, sînt în mare parte necunoscute publicului și oricum pentru prima oară jucate pe scenă. Ne referim la articolele „Frații Asan", „Politică și cultură", „Decadență", „Diplomație subțire", „Accident parlamentar" și mai multe scrisori din perioada berlineză a dramaturgului. Cele cunoscute și reprezentate scenic sînt doar schița „Boborul" și monologul lui Cațavencu (îmbogățit cu cîteva replici) gîndit astfel regizoral, încît să se realizeze un anume tip de orator cel care este prezentat în schița „Decadență", imediat alăturată. Evident, textul rămîne în continuare deschis intervențiilor (autorul însuși a operat asupra lui pentru a doua variantă de spectacol și din nou și pentru cea de-a treia care se repetă acum la Piatra Neamț. Este foarte adevărat că și scrisorile și articolele conțin un mare coeficient de teatralitate, în interiorul lor numeroase fiind pasajele dialogate, întrebările retorice etc. Dar foarte evident este și faptul că regizorul nu numai că nu a estompat nimic, dar a reușit să dea corporalitate chiar și unor pasaje care ar fi putut părea mai plate la lectură, în formule scenice expresive, de rafinată simplitate. Spectacolul dezvăluie bun gust, suplețe spirituală, stăpînirea mijloacelor de exprimare scenică. Formule des uzitate, ca aceea a coborîrii actorului în sală printre spectatori, capătă aici maximum de funcționalitate, deschizînd acțiunii un al doilea plan de desfășurare și lărgind astfel cadrul prin implicarea directă a publicului. În foarte multe spectacole se folosește această modalitate, rareori însă cu atîta măsură și justificare a gestului. Sala este alertată, implicată și obligată la meditație. Este probabil ceea ce a dorit și realizatorul, să ni-l apropie pe Caragiale, cu lumea lui altfel decît îl știam din piesele sale (altfel decît ironic), pe cel știut de familie, de prieteni, pe cetățeanul implicat în viața socială și politică a lumii sale, pe Omul Caragiale pe care nu aveam altfel cum să-l bănuim. Și a mai reușit încă ceva realizatorul acestui spectacol : să ni-l apropie pe Caragiale în așa fel încît să-i descoperim puternica actualitate, cea care ține de concepția sa asupra societății. Caragiale în spectacolul de la Ploiești ca și în cel de la Craiova este jucat pe rînd de aproape toți actorii distribuiți, niciunul neasumîndu-și rolul. Caragiale devine exponentul fiecăruia (dintre actori și dintre noi). Desigur, nu toate intențiile regizorale au avut rezolvări pe măsură la nivelul interpretării. Aici am simțit mai multe insatisfacții. Interpreții Valentin Popescu, Nicolae Urs, Ștefan Pisoschi și Cornel Ciupercescu, fiind mai mult portanți ai textului decît interpreții lui. Mai aproape de intenții, deși nu în mod egal au fost Corneliu Revent și Eusebiu Ștefănescu. Cel mai lăudabil lucru, peste valoarea spectacolului comentat, rămîne ambiția regizorului Mircea Cornișteanu de a realiza o integrală Caragiale, nu numai cu marile sale piese (pe care le-a și montat excentind Năpasta în formule memorabile uneori) ci și cu opera mai puțin cunoscută, dar tot atît de importantă a marelui Caragiale.

Liana Cojocaru

televiziune

De ce pe programul doi?

Un model de interviu tele ne-a oferit duminica trecută emisiunea **La sfîrșit de săptămînă.** Reporterul : Tudor Vornicu. Cel intervievat : scriitorul Eugen Barbu. Acest interviu răzbună multe interviuri crispate și nenaturale care se iau deobicei scriitorilor la televiziune. A fost un interviu dens, autentic, firesc. Ne interesează mai puțin, pentru moment, ceea ce a spus Eugen Barbu, deși afirmațiile lui ar merita un comentariu aparte, cît mențiunea acestui interviu în care cel intervievat reușește să rămînă pe micul ecran ceea ce este : adică o personalitate. Lucru care nu se întîmplă în multe interviuri cu scriitori și personalități apărute pe ecranul televizoarelor noastre. Grăbite, formale, ele bifează de cele mai multe ori prezența unor personalități constrînse de maniera de lucru a gazdelor să facă un simplu act de prezență, insuficient de reprezentativ pentru ceea ce sînt ele de fapt. Ceea ce a impresionat în această peliculă a fost tactul și discreția reporterului . terenul a fost cedat în întregime, cum se și cuvine în asemenea situații, celui intervievat : prezența reporterului tele a fost abia sugerată sau indicată cea mai mare parte a timpului. Intervențiile lui Tudor Vornicu au fost apoi limitate la strictul necesar, de o strictă oportunitate, iar rezultatul s-a văzut : o confesiune scriitoricească remarcabilă, poate cea mai bună peliculă pe care televiziunea română o are cu scriitorul Eugen Barbu. Desigur că o condiție esențială este cunoașterea de către reporter a invitatului său, familiarizarea cu opera și spiritul ei, ceea ce i-a permis să procedeze fără vorbe și gesturi inutile și să nimerească mereu la țintă. Un interviu omenesc, cum am vrea să vedem mai des pe micul ecran și cum din păcate, emisiunile culturale ale televiziunii ne oferă mai rar. Deci, se poate.

★

Chiar atunci cînd sînt bine făcute, emisiuni culturale cu scriitori au nesansa programului doi. O emisiune care se anunță a fi doar prima parte a unui ciclu închinat lui G. Călinescu și în care a fost înfățișată convingător și polemic personalitatea marelui scriitor și monumentala sa operă „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", deși captivantă prin conținutul ei, prin atitudinea și ideile celor prezenți în emisiune a fost difuzată totuși pentru restrînsul număr de privilegiați al celui de-al doilea canal tele. Să fie G. Călinescu o personalitate de rang secund a culturii românești pentru a suporta acest tratament ?

Reporterul Smaranda Jelescu a intervievat pe realizatorul ediției G. Călinescu, Al. Piru, pe criticul literar M. Ungheanu, unul din foștii audienți ai profesorului G. Călinescu și pe criticul Valeriu Ripeanu. Deși în aceste cazuri performanța din interviul lui Tudor Vornicu nu se repetă întru totul emisiunea închinată lui G. Călinescu și monumentalei lui istorii literare este o reușită prin concretețea și soliditatea ei ideatică, prin caracterul ei polemic. La un moment dat pe micul ecran apare chiar G. Călinescu într-una din inimitabilele lui posturi de profesor. G. Călinescu recită cu intonația-i de neuitat versuri din literatura română. Dacă programările televiziunii consideră colaborările culturale bune doar de programul doi, este cazul să-i facă totuși această minimă concesie lui G. Călinescu, care merită a fi văzut și auzit de milioane de telespectatori. Ultima emisiune tele cu G. Călinescu prin excelență o emisiune pentru programul unu. Cu atît mai mult cu cît cauza lui G. Călinescu, pentru care pledează convingător Al. Piru, M. Ungheanu V Ripeanu, este cauza noastră, a tuturor.

Cronicar

fîntînă

o voce spăsită și începu săvîrșească porunca, începu cu doamna Iuliana, apoi cu preotul, turnă apoi primarului, vru apoi să ducă sticla spre păhărutul lui, dar se răsgîndi, ocoli masa și veni în capăt și turnă Bătrînului, vru apoi să toarne citorva femei dar păhărelele acestora erau pline, își puse lui și, rămînînd în picioare,zise :

„Pentru sufletul Suzanei și să-i fie țărîna ușoară și Dumnezeu s-o ierte !

„S-o ierte Dumnezeu !“ zise preotul ridicîndu-se în picioare, închinînd paharul către toți care se ridicară de pe scaune. „Amin !“, mai zise și făcînd semnul crucii asupra tuturor se lăsă la locul lui. Cu o foială surdă de rochii negre se așezară și femeile pe scaunele lor. Saveta lui Onu, care băuse vreo cîteva păhărele de vinars („o, Doamne, că tare bunu-i“, îi șopti lui Coriolan Fleșeriu care se afla lîngă ea, „dar cum n-o fi bun, că nenea Nicolae îl face ca la Amelica...“) și care mîncase două tiere de tăitei („Doamne că grase o mai fost găinile“, îi șopti aceluiași) și apoi își pusese o farfurie de sos de bulion dulce în care mulase cîteva closvirte de pasăre („mie-mi place tirtița“), dădea semne de nerăbdare („nu știu ce-o face Onu ăla singur, domnule notaraș, că mi să nu se-mbete și să lase crișma deschisă“).

Notarul însă nu-i răspunse : nu atît pentru că nu ar fi avut chef de vorbă, ci pentru că lui nu-i plăcea de Saveta lui Onu, de **Grăsoaca**, așa îi zicea, pentru că aceasta îi punea la socoteală orice dețu de vinars pe care-l bea la circiumă. Cînd dădea numai de Onu, acesta-l cinstea fără nici o reținere, dar mai totdeauna, ca-ntr-un făcut, apărea Saveta și întreba „cîte dețuri să-i pun lu domn notaraș, măi Onule ?“ Din patru, Onu făcea trei sau chiar două, din trei făcea două sau chiar unu, dar Saveta îl amănuntea cu privirile pe Coriolan, îl lua de la pantofi pînă la pălăria de doc și apoi, rizînd larg, lăsîndu-și țițele să-i tremure ca niște imense piftii, zicea preschimbîndu-și rîsul într-un zîmbet rînjit : „Vai, măi Onule, că șod mai ești și tu, păi numai dintr-un dețu o prins atîta curajie domn notaraș. Trec trei dețuri !“ Și le și trecea în catastiful el, mai mult un răboj vechi decît un act, de fapt Saveta nici nu prea știa scrie bine și la mulți dintre bărbații satului în loc să le treacă numele le desena un semn, la unii o copită de oaie, că ăla avea oi mai multe, la altul o roată, că ăla făcea căruțe la oraș, lui Ion Drimbă, o țigare, că era cel mai **pipaș** din sat și așa mai departe și niciodată nu încurca numele ci numai liniile, în plus !, pe care le lua la socoteală, fie cînd notarul sau primarul luau la ea, fie cînd alții se întorceau de la tîrg și șia că sînt în bani. Totuși, citeodată, Onu o mai păcălea : „Tu, Savetă, nu fi bolundă, tu nu vezi că domn notaraș abia ce-o tunat în crișmă : vine din altă direcție dumnealui, unde nu l-o tinut cu paharul gol. Ce, Doamne iartă-mă, ne uităm noi la un dețu de vinars ?“ „Atunci îl trec numai un dețu“, zicea Saveta cu îndoială, dar totuși trecea două linii la catastif cu creionul ei chimic pentru că **nu se poate ca bolundu ăsta de Onu să nu-i mai dea încă un dețu ?**. Onu nu era chiar un **bolund**, știa că e bine să te pui bine cu ăla de la primărie și în general cu cei mari, dar socotelile cu banii le lăsa pe mîna Savetei pentru că s-a convins că nu ies în paguba lui. Dar ce era a lui, și cînd nu era muierea de față, era darnic și uita să spună omului că-i dator cu ceva dimpotrivă, trăgea cu ochiul, adică, **dacă n-ar fi Saveta asta am mai bea un păhărel, că doară este, dar nu mă poci, domnule, pune cu ea c-apoi mă boscorodește toată noaptea.** „Că nu ne-o dat Dumnezeu copii, că știam eu cum să-i cresc ! Îi făceam circiumari de restaurant la Cetatea Veche sau chiar la București. Păi am auzit, domnule, ceea ce nici nu-mi vine să cred : cică restaurantul **Caru cu bere** din București l-ar fi făcut niște ardeleni de-ai nostri și că tot ardeleni îl conduc și acum, nepoți de-ai ălora dintîi. Zice că acolo o beut și o ascultat melodia **Pe Mureș și pe Tîrnavă** și Nicolae Iorga și Octavian Goga (**informația** o știa de la notarul Coriolan Fleșeriu, iar într-o seară fiind atît de beat i-o spunea acestuia, de față fiind și primarul Doda și alții din preajma primăriei și nu puțin a lipsit să-l trozneaască pe notar pentru că acesta susținea sus și tare că **informația** o deține de la el, iar Onu susținea că știe el asta, cu toată că n-a fost niciodată la **Carul cu bere** din București, și că n-a fost dealtfel niciodată în București, dar să nu-l contrazică pe el tocmai ăla care-i bea monopolul pe gratis că se infurie și face urît !“ Coriolan era însă cu foc. Cerea să vină de martor nenea Nicolae Picu, „omul ăsta e cel mai deștept din sat“ ! a fost și în America („lasă-l, domnule notaraș, că știm și noi c-a fost în Amelica“, zicea Saveta), iar în București s-o plimbat, pe toate ulițele și străzile și o beut pe la toate crișmele și restaurantele și că, zise cu cea mai înaltă voce a lui Coriolan Fleșeriu — „să vie și să adeverească, pe **parii !**“ El pune leafa la bătaie. (Bată-ți Dumnezeu leafa“ ! zise către ceilalți Saveta, că și ai multă ! Îi șterg, măi oameni buni, totul din catastif, dar duceți-l acasă“ zise și era cu mătura în mînă, ceea ce însemna că-i dă pe toți afară, „hai măi Gustine (ăsta era primarul Doda), scăpați-mă de necaz ca să poci închide o dată crișma, îți dau o glaje de monopol s-o duci acasă, dar nu vă duceți la Picu, pe ăla dacă-l treziți din somn, apăi cine știe ce. Doamne păzește !“. L-au luat atunci pe notarul Coriolan Fleșeriu mai mult pe sus. Saveta a spus : „Lasați că-l duce Laurean pînă acasă“, ceea ce nebunul a și făcut numai că a trebuit să se oprească de vreo cîteva ori pentru ca don notaraș să se **ducă la doamna cea mică...**

Bătrînul se ridică iarăși de la locul lui, se apropie de canapeiul pe care stătea Lae Mutu, îi șterse acestuia firul de tăitel de pe nas, apoi îi luă blidul de pămînt de dinainte și apropiindu-se de Lucreția îi făcu acesteia un semn abia perceptibil de către ceilalți. Lucreția luă o lingură de lemn și puse în blidul lui Lae sos de bulion dulce, apoi cîteva bucăți de carne de pasăre și vru să se ridice să-i ducă ea mîncarea. Bătrînul o apăsă încet pe umăr ; luă cîteva felii de pîine și blidul și i-l duse el lui Lae. Băiatul rînji, în ochii lui apărură două boabe mari de lacrimi. Bătrînul îi puse mîna pe creștet ; cei de la masă nu scoteau nici un cuvînt : Maria stătea aplecată cu fața în mîini ; Veturia adormise cu obrazul pe mîna dreaptă, lungă, a Liviei ; doamna Iuliana cu fața dodoloață, de culoarea alabastrului privea scena liniștită cu ochii ei seniori ; Saveta se foia : celelaltei ca niște stane urîte și negre, oftau înăbușit, necutezînd să îndrăznească nici o mișcare.

Coriolan Fleșeriu întinse mîna, luă cîntălăul cu vinars și începu, făcînd rotă mesei, să toarne în paharele goale ale bărbaților. Păcatele lui, nu se putu stăpîni și zise :

„Dar domnul Samoilă, bietul, de ce nu participă la pomana noastră ?“

„Măi !“ țipă Bătrînul.

4.

Rămas pe amintire, neîndrăznind să se despartă de fîntînă își zise : **oare chiar a busuioc și pelin mireasă în casă ?** Nu mîncase nimic de dimineață și nici la prînz cu sat, pentru că apropierea de locurile cunoscute îi dădu o stare ciudată, de siguranță dar și de prevedere. Liniștea ogrăzii îl zăpăcea. Se întrebă a doua oară : **dar unde-o fi Hoțul, ciinele ?** Și atunci îl observă : mărișor, descult, cu ochii holbați. Venise în fugă și se oprise la jumătatea distanței dintre portița deschisă și treptele tîrnațului. Purta o pereche de izmănuțe albe din pînză de cînepă care abia dacă-i acopereau genunchii și o cămășuță decolorată, în carouri, care și ea îi rămase prea mică, mînecile abia dacă-i acopereau coatele. Tuns scurt, părul galben bătea în alburiu ; parcă avea prea mari urechile sau această impresie venea mai degrabă de la faptul că fusese tuns cu nu prea multe zile înainte cu mașina la zero.

Copilul se uita mai cu dinadinsul la calul mare, înalt și slab, cu șira spinării lată ca o scîndură și mai puțin la omul de lîngă fîntînă. Dealtfel, asemenea cal nu mai văzuse niciodată și nici o asemenea șa de piele scorțoasă de ciochinele căreia atîrnau atîtea lucruri : o traistă mare strînsă la gură ca o pungă, o pătură făcută sul și o pușcă lungă, lungă, terminată cu un cuțit și el foarte lung, lung și strălucitor. Mai erau tot acolo atîrnate o ploscă de aluminiu învelită în postav cafeniu și o gamelă, precum și o cască dar pentru astea copilul nu avea denumiri.

Omul îl privea și încă nu putea sau nu îndrăznea să-l cheme la sine. Nu-l recunoștea. Iar dacă era al lui, păi chiar că nu-l putea recunoaște, pentru că la plecare îl lăsase, cum se zice, în scutece și una este mormolocul din amintire și alta omulețul din față, cu ochii holbați asupra calului și a harnașamentului acestuia, cu urechile parcă totuși prea mari, și cu mînecile cămășii în carouri abia trecute de coate. **Dacă-i el, inseamnă că i-au făcut cămașa dintr-una din acele vechi aduse de tata din America.**

Făcu vreo patru pași înainte. Dar copilul nu aruncă omului decît o ocheadă, după care continuă să examineze calul cel straniu și toate cîte atîrnau pe el.

Mai făcu un pas ; și zise :

„Cum te cheamă, măi copile ?“

„Nicky“, răspunse acesta repede, prea puțin mirat de vocea omului.

„Nicky și mai cum ?“ zise moale, secerat de un fior necunoscut.

„Dar pe tine cum te cheamă ?“ întrebă copilul, mutîndu-și acum privirile cînd la om, cînd la cal.

„Pe mine mă cheamă Aron Picu“, zise.

Copilul îl privise cîteva fărîme de clipă drept în ochi, apoi o rupse la fugă, ieșind ca o sfîrleză pe portița pe care intrase cu vreo cîteva minute înainte, cît or fi fost. Omul lăsă să i se zămislească pe față un zîmbet larg, suculent.

Calul, acuma despresurat de povara omului și potolit de sete, bătu iarăși din copitele lui cioturoase, numai că pămîntul din jurul troacei era mai jilav și sunetele se auziră înfundate ca niște lacrimi seci.

(Fragmente din romanul „Război și dragoste“, vol. II).

Poeme de grigore arbore

Nimeni
nu poate să-ți restituie

Nimeni nu poate să-ți restituie trecutul,
rămîn decapitate pe un eșafod
iubirea, moartea, spaimele, sărutul
și amintirile plecate-n lung exod.

Ai vrea să ceri cuiva măcar o spaimă
de împrumut, cu ea să te retragi
în cel mai tragic colț din iarnă
unde se-mbrățișară două corpuri dragi.

Dar cade viscolul puternic și devine
prea inutilă trista ta dorință
și-ai sufoca-o cu zăpezi divine
și-ai adormi cu ea în neființă.

Mîngîie-mă de-aceea pururi tămăduitoare,
închide-mă în tine înc-odată,
omoară-ncet apoi privighetoarea
ce te supraveghează depărtată.

Eu voi veni spre tine căutînd
ce-a mai rămas din mine într-o plasă
imensă de păianjen de unde ies pe rînd
resturi carbonizate dintr-o planetă arsă.

Victorie

Un lup a intrat în oraș
azi noapte către opt și jumătate
și gol s-a făcut dintr-o dată pe străzi
porți s-au închis, pînda a început
tocmai pe cînd te pregăteai să pleci
în somn peste un fluviu de singurătate.

La fiecare ușă era un vînător
neînarmat dar sigur că la noapte
el va fi curajosul ucigaș
ce fiara o va încolți ușor
în piața unde de obicei se string
atîtea animale rătăcite pe neașteptate.

Rămîi te rog în casă și continuă-ți somnul,
e mult prea tristă această urmărire.
Doi-trei inconștienți deja
fac braconaj pe bulevarde ignorînd
legea ce protejează mediul natural
al fiarelor aflate-n rătăcire.

Ei vor fi prada propriului vinat
desigur, mai tîrziu, spre dimineață
cînd lupul singuratic va căuta un drum
către pădurile de unde a venit
și-ntîmplător pe el se va ațîși
cu toți hăituitorii față-n față.

Prevăd deja o luptă inegală
între canini puternici și mîini neînarmate
și demnă o retragere sore întuneric
a patrupedului ce sfidător
va mai veni din cînd în cînd să se confrunte
cu spaima așternută în cetate.

Dar mai presus de toate

Este o țară între noi și-o mare
și-un fluviu fără maluri traversat
hoțește, pe-ntuneric de oștirea care
pierind a întristat cîndva un împărat.

Mai este o cîmpie anonimă,
mai sînt păduri, mai sînt morminte,
trei vulturi și doi ciini ling-o ruină.
Mai este o tăcere ce nu minte.

Mai este și un sat și o livadă,
sub brazdă se mai ofilesc unii părinți
ce confundîndu-i cu-o cireadă
timpul i-a cumpărat pe treizeci de arginți.

Dar mai presus de toate este golul
acesta dintre astre ce dilată
distante, indoială, ură—nșelătorul
ochi al iubirii tale moartă.

Întrînd în el rămîi o prizonieră
iar eu te-oi mîngîia cu disperare
în singurul ținut fără frontieră
unde nu mai există nici-o mare.

Zgomotul stelelor

Cît de lirav este zgomotul stelelor
în strălucitorul desert corp al tău
lunecos și cu dune încerte peste care
mîna mea închipuie mirifice caravane.

Nu bate nici-un vînt, este liniște ;
moartea s-a retras către țărm, în zone fertile
în orașele coloniștilor unde templele
războinicilor au rămas pustii.

Doar în străfunduri explozii ritmice
urcă înăbușite străpungînd epiderma
zilei acestea de mai cînd ființele
sînt aer, nisip și nimic altceva.

Noaptea așternută acum peste tine
nu este făcută pentru călătorii. Combustibilul
mecanismelor vitale este iubirea și
întunericul îl paralizează.

Inima de-aceea răsună-nfundat,
ca un strigăt de reptilă în amurg
peste care lent dar sacadat
aștrii anonimi înlăcrimați se scurg.

Brusc dispare totul

Ceața care ți-a invadat orașul
a și ajuns aici.
Este ora șapte și douăzeci și a intrat
prin fereastre albă și singură.

Afară brusc dispare totul,
ghicesc în curte doar un brad plăpînd
cum pipăie cu ramurile umezeala
și mai încolo ciinii răgușiți
scandînd monosilabic pașii trecătorilor.

Cortina aceasta opacă ești chiar tu
făptură fluidă și imponderabilă
ce mă ascunde tuturor privirilor în ceasul
cînd porțile se-nchid grăbite și teama
de întuneric se revarsă-n stradă.

Eu însumi aș fugi acum
și m-aș abandona departe
într-un oraș unde te-ai dizolvat
în ceață lent, fără să mai aștepți
să mai depling a ta singurătate.

În paginile 4 — 5 lucrări de
Elena Uță-Chelaru

Adagio în sol minor

A început lent și a urmat
traversarea unei cîmpii fără drumuri
cu cortegii de păsări rătăcite și tu
întîrziată la o fîntînă secată de mult
așteptînd în genunchi răsăritul.

Mereu se insinuau între noi
întunecimi majestuoase și delirai
pînă tîrziu în fața cumpenei
balansată de apăsarea necunoscutului
ca de parfumul unei inimi.

Am fi putut dispare atunci împreună
sub prima nesigură rouă
dar era prea devreme pentru plîngeri,
prea tîrziu pentru a iubi rareori
trupul tău deja smuls de îngeri
dintre maxilarele acestei privighetori.

Era prea tîrziu să strig după tine
era prea devreme să mor :
privind în fîntînă nu mai era nimeni,
se vedea în ea doar steaua sudului cutremurată
de un adagio în sol minor.

A doua zăpadă

Cade a doua zăpadă și portul
asvîrle peste diguri absențele
către navele dezarmate cu căpitanii
umblînd singuri pe punte, rostind
comenzi fără șir pentru echipajele
pregătite pentru așteptare.

Cade a doua zăpadă și muchia depărtării
se rotunjește pentru-a fi trecută
de întîmplări alegorice în care ți-ai risipit
bună parte din viața utilă acum
creșterii impetuoase a florii paștelui
printre ruinurile iernii.

Cade a doua zăpadă și închipuie
catedrale mirifice în imensele
piețe unde cîndva tristețea ta
a făcut să tacă fîntînile
între orele unu și două din noapte cînd
cuvintele-s mai grele decît apa cu
impuritățile ei inobservabile.

Cade a doua zăpadă și mîine
voi umbla orb într-un oraș de pe mare, pustiu
mîngîind zidurile precum îți mîngîi chipul
fără să cred că-mi încolțește pe buze,
fără să cred că e viu.

După miezul nopții

După miezul nopții nu mai are sens
nici-un cuvînt căci viața e deschisă
oricărei posibilități. Totul va reîncepe
de la o oră zero cînd doar tu
palpiți în somn și printre sînii tăi
timpul curge șoptit — fluviu suav
de unde un adolescent îți face semn
purtat de reci curenți spre nicăieri.

E o dezorientare generală
în fiece secundă și ai vrea
să faci mereu un pas înții spre astrul
ce pîlpîie însingurat în galaxia
iubirii cunoscute.

O, cît de alb este conturul lui
ros imoreiur de un lătrat stingher
și cît de fără teamă se-afundă în pupile
întreaga lui lumină de parcă ar dori
o turmă rătăcită să călăuzească
peste un pas montan, lîngă sălașul
unde izvorul te-a văzut o vară.

Era o mlaștină acolo și un turn,
era o lașitate și o despărțire
și cineva plîngea și spunea nu,
erau dușmani întorși și prieteni duși
și un poet care nu îndrăznea
s-aleagă între moarte și-mplinire.
Oricum, un ceas al cumpenei acum începe.
De-aș stărui poate că s-ar deschide
doi munți în fața ta și-ai dispărea
în golul dintre ei fără să știi
că-n pieptul tău armate inocente
de fluturi sparg opace crisalide.

Dincolo de retină

Ochiul tău se deschide dimineața enorm
devorînd peste pleoape lumina
soarelui de octombrie cu case
ordonate simetric pe dealuri precum
șirurile de soldați ai gonfalonierului
pregătite pentru a se lăsa înghițite
de zeul bătăliei.

Dincolo de retină cine știe ce este,
cîte răsăriturî îngrămădite aiurea,
cîți pași, cîte pierderi, cîte
turnuri înclinate imitînd unul singur
lingă care ți-ai plîmbat adeseori tristețea
într-o zaardă de aur lăsînd-o să zburde
pe pajiștele baptisterului printre discuri
zburătoare
și umbrele prietenilor ce nu mai doreau
nici-o reîntoarcere.

Este desigur și un palat pe strada unor consuli
de mare
unde mă iubeai uneori la orele patru treizeci,
fără speranță, sufocată de
o țară necunoscută impregnată-n cuvintele
incoerente rămase și-acum
în pletele impușcate pe lunecosul
liman al rătăcitei voluptăți.

Pășind peste pupila ta simt că reîntru
în închisoarea toamnei delirante
și nu mai vreau să plec deși
e prea tîrziu și inutilă
devine revenirea-n orice labirint
pe care orb cîndva l-ai străbătut.

Trezește-te !
Orașul este mort și trecătorii
iau noaptea cu asalt tot astfel cum
armata de lilieci o părăsită catedrală.

Un mac magnetic își croiește drum
sub sînul sting al tău unde a încolțit
sămînța dintr-o mîngîiere ancestrală.

plastică

Etos și simbol

Sculptura lui **Gh. Iliescu-Călinești** este abstractă în aceeași măsură în care abstracte pot fi ideile și simbolurile pe care le vehiculează. Dacă obîrșiile mitico-folclorice ale creației sale nu sînt puse de nimeni la îndoială, tendințele de abstractizare ale discursului său plastic sînt încă discutabile. Poate tocmai de aceea artistul afirma la un moment dat, polemic, că **„nu poți să fii abstract cînd pleci de la real... Cine ar putea să spună astăzi că opera lui Constantin Brâncuși este «abstractă» (...) cînd în spatele ei, s-a demonstrat, stă un întreg univers de gînduri a căror reprezentare plastică, vizualizată, a fost redusă la esențe“.**

Expoziția cu caracter retrospectiv, pe care o găzduiește în aceste zile Dalles-ul, este demonstrația unei sublimări a realului, pe care artistul o întreprinde printr-o detașare lirică de articulațiile obiective ale universului înconjurător. Iliescu-Călinești este mai încrezător în spațiul ozonat și în perpetuă dilatare al spiritualității căreia îi aparține, decît în aparența formală a lucrurilor care îl populează. Pentru că el deslușește în acest spațiu singurul drum posibil al întemeierii acelui cod de forme și simboluri prin care gîndirea sa artistică își află deplina libertate de exprimare. Or, această întoarcere în sinea lucrurilor, dictînd ideilor ce se afirmă într-un sistem închegat și coerent de simboluri, nu pot fi numite abstracțiuni. După cum nici ecourile unei anumite tradiții a sculpturii (ciopliturilor) țărănești, care au nutrit o bună bucată de vreme viziunea artistului, nu înseamnă resurecție a motivelor arhetipale. Iliescu-Călinești este mai aproape de etosul tradițiilor și meșteșugurilor populare, atît de propriu spațiului de cultură din care provine, decît de conglomeratul de forme pe care acesta l-a generat în straturi succesive de civilizație. În acest fel, lemnul devine pentru Iliescu-Călinești, și nu numai pentru el în cîmpul sculpturii românești moderne și contemporane, un teritoriu de intimizare a ideilor, dar și de nuanțată oglindire a unor emoții sau a unor stări de spirit. Înclinația artistului către o asemenea retorică a simbolurilor își află, astfel, cea mai sensibilă împlinire în fibra lemnului. Împrejurare căreia sculptorul înțelege să-i confere și o nobilă țesătură poetică.

Funcția luminii în sculptura lui Iliescu-Călinești este precumpănitoare. Simbolul brâncușian al cocoșului, de pildă, este preluat de sculptor nu neapărat prin citarea formal-motivică a marelui înaintaș, cît prin reinterpretarea semnificațiilor acestui simbol, prin rafinamentul cu care lasă să se prelingă lumina prin tăieturile practicate în materia lemnului. Există o lucrare în expoziție, intitulată, dacă nu ne înșelăm, „Leagăn“, care ilustrează convingător această calitate a artistului de a surprinde curgerea minerală a luminii. Lemnul pare să poarte în substanța lui amprenta acestei curgeri vitalizatoare. Păsările lui Iliescu-Călinești, de fapt proiecții sublimate ale ideii de zbor, sînt striate de urzeala densă și tăioasă a luminii ce le străbate. Remarcabil ni se pare ciclul „Ferestrelor“, ansambluri sculpturale în care tehnicile tradiționale de prelucrare și îmbinare a lemnului servesc cu măiestrie un generos ideal estetic, pe care artistul îl formulează cu tenacitate de mai multă vreme. Un subtil joc al volumelor și o armonioasă întocmire în spațiu a efectelor de umbră și lumină, de plin și gol, ce merge pînă la includerea organică în compoziția lucrărilor și a elementelor de susținere, a soclurilor (un alt „vestigiu“ brâncușian), sînt datele care definesc personalitatea acestui artist, ce nu a ambiționat revizuirea furtunoasă a sculpturii contemporane, cît o slujire a ei cu credința în uneltele și adevărurile dintotdeauna ale acestui meșteșug, dar și cu o gîndire ce nu putea să aparțină decît realității spirituale de astăzi a artelor române.

Corneliu Antim

muzică

Muzeologie muzicală

Pentru cuprinderea muzicii într-o instituție de profil muzeal, ar deveni o soluție comodă, nefericit-simplificatoare extinderea automată a principiilor conducînd dispunerea exponatelor dintr-un muzeu de artă. Și într-adevăr, dacă forma de exponat pentru muzeul de artă o constituie opera oferită nemijlocit privitorului, într-un muzeu dedicat culturii muzicale, deopotrivă exponate pot fi manuscrise și discuri, partituri și scrisori autografe, instrumente muzicale cu valoare istorică sau cele mai diverse obiecte de garderobă care au aparținut unor personalități, muzică ambientală și panouri urmărind sintetic răspîndirea unei forme de cultură muzicală pe teritoriul național etc. Nu e aici decît o simplă extindere, în direcția muzeisticii, a încercărilor de definire a operei muzicale, a locului unde aceasta poate fi „surprinsă“ (în partitură, în mintea autorului, în concretetea actului interpretativ etc.). Încercînd o comparație, cu o componentă metaforică destul de scăzută însă, pentru arta sunetelor, sala de muzeu, în sensul în care e privită simpla extrapolare a datului muzeistic, este sala de concert iar exponate sînt interpretările „reactualizînd“ pagini de istorie (atît de vie !) muzicală. Un muzeu al culturii muzicale poate așadar număra ca exponate un registru mult mai larg de categorii de obiecte decît un muzeu de artă, apropiindu-se într-un fel de specificul unei case memoriale, toate (cu excepția muzicii ambientale) fiind reunite în vizual, revendicîndu-se de la regimul de expunere (și punere în valoare) „la vedere“. Or, decurgînd din diversitatea de categorii de exponate, din diversele trimiteri directe și indirecte ale obiectelor, un grupaj de exponate, „nenumindu-și“ direct subiectul (piesa muzicală) îl „înconjoară“ acoperindu-i determinările, sugerîndu-i continuarea în vreme, schițînd epoca, cadrul social-cultural al apariției, vizînd cuprinderea într-un curent artistic și extinderea, repercusiunile asupra unor teritorii învecinate (de aici, urmărirea unui flux cronologic ca metodă de expunere), delimitînd înrîuriri și elemente premonitorii, accente și elemente semnificative desprinse din datele biografice ale personalităților muzicale reprezentative (de aici, tot ca metodă de structurare muzeală, intercalarea unor medalioane biografice). Atît însă cît se pierde în adîncime, lipsind atingerea nemijlocită, prin audiție, a operei muzicale, tot atît este cîștigat în lărgime creîndu-se momente muzeale specifice putînd atinge deopotrivă aspecte restrînse și cadre culturale largi, eșantiate. Important de observat este că fluxul cronologic în „descrierea“ muzeală devine reversibil. Clar apare deci că un asemenea așezămînt de cultură capătă personalitate tocmai din linia de echilibru aleasă între cele două metode de dispunere muzeală. Preferînd exagerat luminarea laturilor biografice, muzeul se va învecina pînă la identificare cu casa memorială ; căzînd în cealaltă extremă, a preponderenței urmăririi cronologice, ansamblul s-ar transforma într-un muzeu de istorie muzicală. Clar e că un asemenea muzeu nu poate fi decît un cadru lipsit de miez pe care opera muzicală interpretată l-ar completa, l-ar împlini (de ce nu, în aceeași încintă). Orice formă de educație muzicală e lipsită de sens în afara operei vii, iar la o asemenea formă aberantă ar conduce un muzeu în realitate fără temă, vorbind despre muzică numai prin panouri și exponate, prin statistici și butaforie. În clipa în care aceste forme însă își primesc statut de elemente auxiliare, de anexe concrete, obiectuale ale muzicii, forma de educație se împlinește situînd opera în context, prin luminarea succesivă și (sau) simultană a diverselor determinări suferite în decursul procesului complex de creație muzicală.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

III. A „băsmui" în marginea realului (I)

Deosebit de semnificativă apare constatarea că chiar în povestirile sale de început Agârbiceanu nu este de tot prizonierul tentației de a valorifica elementele magic-folclorice dăruite cu virtualități fantastice doar pe terenul existenței realist cotidiene, oferit fie de anumite destine exemplare în ordinea „curățeniei sufletești" — adevărate pilde moralist-religioase, precum în **Luminița** și **Sânduța** —, fie de anumite „cazuri" în care degradarea ființei umane prin cumul de suferințe materiale, fizice și sufletești are drept consecință cufundarea în exultanța mistică apăsată de cea mai stranie primitivitate **(Prăginel, Gheorghiuț)**. Încă de pe acum, scriitorul vădește surprinzătoare disponibilități pentru explorarea, oarecum în sine a aceleiași materii de viață, în care disocierea dintre mitic și real este, practic, aproape imposibilă. Depășind, așa-zicînd, pragmatismul etic și ancorînd în viziuni lor insele suficiente prin „suprarealitatea" epică ce și-o asumă pe cea originară, Agârbiceanu sondează zonele fantasticului folcloric la sursă. S-ar putea crede că ceea ce-l interesează în primul rînd este identificarea genezei însăși a basmului popular, a lumii acestuia. Fapt inedit în proza ardeleană (ne gîndim, firește, mai ales la Slavici și Rebreanu), autorul **Arhanghelilor** descoperă la eroii săi aptitudinea, de o sublimă gratuitate, de a „băsmui" în marginea realului. Părăsind în bună măsură prim-planul cîmpului narativ, ei cedează locul său eroului-povestitor, dăruit, acesta, ca și la Sadoveanu, cu nesecate resurse imaginative. Născocitori de întîmplări ieșite din comun, nu o dată, de-a dreptul năzdrăvane, „povestașii" lui Agârbiceanu trăiesc cu mare plăcere faptul de a-i uimi pe cei din jur cu nemaipomenitele lor povești. Sînt, însă, povești care nu provin nicidecum din zborul fanteziei pe tărîmuri pur imaginare, caracteristice prin etanșeitatea lor transcedentă. Dimpotrivă, pecetea localismului de un realism psihico-etnografic frapant este determinantă ; întreaga poveste „băsmuită" își trage seva de aici, iar rațiunea ei de a fi nu este alta decît de a releva, la modul orgolios ingenuu, ceea ce s-ar putea numi conștiința de sine în accepție mitic-arhetipală a eroului „povestaș". „D-apoi voi — se adresează căprarul Tănase tinerilor săi tovarăși într-ale păstoritului — nu știți cine-s eu, măi băieți. Eu nu-s om ca oamenii, ci, hm !, cum să vă spun ?" Intrigați peste măsură, dornici de visare, ascultătorii hitrului bătrîn **(Căprarul,** 1905) par sincer convinși că lucrurile stau într-adevăr așa, luînd seama cu maximă încordare la ceea ce li se spune :

„— Știți voi, măi băieți, unde se bat munții în capete ? Nu știți ! Apoi eu acolo m-am născut. Era o colibă mică-mică și scufundată în pămînt, mai dihai de cum e a lui Cuțulea Țiganul din capul satului. Aci trăia maica, Dumnezeu s-o hodinească. Acuma, nu știu cum a fi trăit ea, cum nu, da' cînd m-am trezit eu pe lume, într-o bună dimineață, știi, cînd îi de-a dreptul s-o iei razna prin cîmpie, m-am pomenit că în casă mai era și un purcel, gras colea, popene. Am crescut noi laolaltă, fără să știm nimic de lumea asta mare. Din cînd în cînd se abătea cîte un drumeț, să ducă apa dintre munți, da' pe mine nu mă lăsa maica să-l văd. Într-o zi, însă, nu știu ce-a făcut purcelul, ce nu, că tot mușluind, cum e data porcului, i s-a oprit un os în gît și a crăpat. Și tot în clipa aceea își dădu și maica sufletul. Acuma, eu, cu mintea ce-o aveam, mi-am zis așa :

«Mă Tănase, dragul meu, aici nu poate fi lucru curat ; ia-ți catrafusele și te cam mai du, că-i largă lumea». Și așa am tot venit, pînă ce m-am trezit aici în sat. Da' pacoste ca aia pe mine ! Nu puteam dormi nici c-un ochi. Da' nici acum nu pot. Uite, de pildă voi gîndiți că dorm cînd stau cîte-o după-amiază întreaga aici, sub stejar, și voi îmi grijiți caprele ? Nu dorm, dragii mei, că nu poate dormi moșu ! Atunci eu povestesc cu oamenii ce-au trecut pe ceea lume !".

Din familia de spirite a lui Nichifor Coțcariul, așadar, mintosul moșneag își captivează cu totul interlocutorii datorită împrejurării că își arogă privilegiul de martor ocular, „minciunile" sale căpătînd astfel o plauzibilitate „nuvelistică" (deci, fantastică) deconcertantă. Pe de altă parte, cutezanța „povestașului" de a-l face pe frisonații lui ascultători să creadă că locul minunatelor întîmplări este chiar **aici**, în fața privirii lor, și că basmul se petrece chiar **acum**, cînd ei stau de vorbă, este de natură să-i tulbure în cel mai înalt grad ; ca să nu mai spunem că, după opinia căprarului, s-ar putea ca ei înșiși să devină eroii acestui „palpabil" basm :

„— Așadar, moșule, cum nu poți durmi, dumneata te vei fi dus vreodată să păzești pe vremea ceea la palatul cel de glajă, ș-atunci le vei fi văzut pe cele două fete de-mpărat ?

— Tot Gheorghieș mai pricopsit ! Vezi, cine are cap, are ! Așa, am păzit odată, ș-au venit cu mine pînă aici, sub stejarul ăsta.

Copiii se adună unul într-altul, îngroziți. Cu mintea lor văd pe cele două fete și li se pare că aud trozniturile copacilor rupți de zmei în drumul lor furtunos.

— Erau albe, dragii mei, ca fulgii de nea, înalte și ușoare de să le ducă o undă de vînt... Așa le-am văzut eu, acuma-s trei ani împliniți.

— Și de ce nu le-ai scăpat, moș Tănase ?

— Vezi că ursita lor zice așa, că cine le va scăpa din ghearele zmeilor, acela va trebui să le ieie de neveste. Ș-apoi vedeți voi cît de bătrîn-ăs eu acum, ș-atunci am fost și mai bătrîn, că eu pe zi ce merge tot întineresc."

Dacă, în cele din urmă, **Căprarul** întrunește calitățile unui spiritual „basm nuvelistic" pentru copii, în schimb, mai ampla povestire **Dascălul Vintilă** (1905) solicită percepția critică într-o perspectivă mult mai complexă. Vocația de „povestaș" a eroului de aici se exercită pe terenul implicării sale în propriul joc din perspectiva existențială direct dramatică. Reapare leitmotivul suferinței sufletești împinse la limită ; ceea ce favorizează în chip deosebit „confuzia" dintre mitic și real. Bătrînul dascăl suferă de uritul singurătății nevindecabile pricinuită de absența „fiertatei" Ileana, soția lui. Narațiune psihologică de mare finețe, povestirea lui Agârbiceanu se constituie în stranie „fișă de observație" cu deschidere, în plan epic, spre „cîntecul amintirii". Numai că, spre deosebire de ceea ce se întîmplă la Sadoveanu, acest „cîntec" nu se sublimează în reverie idealizantă, dulce melancolică, ci atrage după sine prezența vedeniilor demonizante. Eroul nu visează, cu o tristețe plăcut înfiorată, în marginea realității revolute, legate de existența celui dispărut. Doborît de suferință, bătrînul dascăl uită adesea dimensiunea timpului prezent confundîndu-o cu cea a timpului trecut și trăindu-o ca atare. Așa se face că trista lui singurătate este literalmente populată de prezența „fiertatei" Ileana : „Din cînd în cînd i se părea că deschide cineva ușa căsuței. Își întorcea capul într-acolo, și nu vedea nimic. Dar nu-i venea să creadă, și, cînd vedea că nu vine nimeni, mergea pînă la ușă, o deschidea și-și băga capul în tindă : «Tu ești, Ileano ?»". Momentele de halucinație au un caracter atît de obișnuit încît imaginile lor se substituie în chip concret traiului zilnic : „Unde poate fi (pachetul cu tabac, n.n.), că nu-l găsește. Și pipa e stinsă de mult ! În fereastră nu-i ! Dar pe cuptor ? Nici acolo. De bună seamă va fi în masă ! Îi punea baba citeodată acolo, să nu mai deie de el, că făcea fum ca acela în casă, de biata Ileana, cum ședea pe vatră, se umplea de cenușă pînă după urechi, atît tușea. Zicea uneori baba : «Vezi, dascăle, mi-oi scuipa odată sufletul». «Scuipă-ți-l !» Zicea Vintilă, fără să se uite la ea.

Dar acum nu e nici în masă ! «— Unde dracu l-o fi pus baba ? Las' numa c-om grăi noi, numa să vin-odată acasă !»".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Una dintre ultimele fotografii ale regretatului Dragoș Vicol

Numele poetului Cezar Ivănescu scris cu litere mari pe afișul cenaclului „Numele poetului"

Un episod din „Spectacolul lumii". Protagoniști Cezar Baltag, bineînțeles, Ioan Grigorescu și George Ivașcu

Numele poetului

IOAN CORIN CULCEA

Unchiul (sau nepotul ?) lui Martin Culcea, Ioan Corin Culcea ne-a încîntat mai puțin ; dacă poemele în vers alb sînt convingătoare („Mi se scurge sîngurătatea pe față, / ca o amintire, / ca un poem nerostit ; / mă învăluie cu mirosul ei de femeie nebună, / pleacă din mine / în tăcere, / dar se reîntoarce ca într-o blană călduroasă. / Mi se scurge singurătatea prin degete / și nu scot un cuvînt... / mă las sugrumat, / pentru că altfel / cuvintele ar sparge pereții."), în schimb celelalte, clasice, sînt naive, deficiente în multe privințe : în mod firesc, e bine ca poetul nostru să încerce deocamdată să-și facă din confesiunea directă, „neornată", o cale spre lirism și să-și apropriieze versul liber pînă la obținerea unui stil.

CHIRIAC SAMOILĂ

Tînărul bîrlădean Chiriac Samoilă lucrează la Fabrica de rulmenți din urbea moldavă, scrie poezii, articole, colaborează la publicații de prestigiu și desfășoară o entuziastă activitate culturală. Volumul său de poeme în manuscris, Rugul cuvintelor *cuprinde texte de o mare inocență („Mă cheamă ochii / În care copilăria / A botezat lacrima / Cu nume de fată / Cu nume de floare // Mă cheamă gîndul / În care cuvintele / Și-au făcut templu / Și așternut de-așteptare // Mă cheamă poemul / Din glezna iubitei / Să-i dezleg blestemul / De dor / De durere // Mă cheamă chemarea / Cuvintele albe / și sufletul / Mă cheamă / Cu răsăritul în aripi.") și foarte multe banalități, inerente, dealtfel, începutului ; așa cum o arată unele poeme scurte („Am să vă las degete / Să vă ucideți durerea / Pe carnea copacilor // În voi singele / Și-a făcut rug / De rugăciune / Și cumpănă"), poetului nu-i e străină rigoarea, dar trebuie să se decidă și să treacă de la acest stadiu al spontaneității continue, care riscă să devină consumptivă, la adevăratul travaliu artistic nutrit de lectură și meditație.*

Cezar Ivănescu

Fărîma de eternitate

Venise...

Cenaclului NUMELE POETULUI
condus de Cezar Ivănescu

venise vremea să braconăm hălci de pămînt
și cu ele-n spinare să hohotim hăt, cît mai
la cîmp, acolo unde țăranul între două
munci se reazămă de propria-i sudoare...
venise vremea să răsădim cuvintele
— acești arbori de piine ! —
venise vremea limbii române, a eternității
întîmplate-n eveniment de poet !

Mircea Șoncuteanu

Cenaclul de poezie NUMELE POETULUI. **Vineri 22 aprilie a.c. ora 17, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii, nr. 1, va avea loc cea de a doua ședință a Cenaclului de poezie** Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu.**

SEMN

Corespondența lui Ion Barbu (II)

Cineva ar putea riposta cu argumente la modul acesta abrupt de a comenta scrisorile lui Ion Barbu că există multă poză și o mare doză de „mistificație" în textele citate ; vom răspunde fără a ne scuza că nu ne interesează să stabilim cu martori și cu probe autentice cît de „sincer" este autorul scrisorilor și că singura grijă avută în vedere este aceea de a nu ne îndepărta prea mult de la **realitatea textului :** se știe că legile interne ale textului modifică și transformă prin simplul act al codificării „scrise" orice informație concretă dar, chiar și în imaginația cea mai exacerbată, se respectă întotdeauna un minim procent de „sinceritate" ce indică **o direcție** de urmat, adică acea schemă abstractă căreia o individualitate oricît de puternică i se subsumează ca **mișcare interioară,** prin proiecția inconștientului spre zonele expresiei.

Procedînd la inducția materialului de **călătorie** (germanische Reise) din perioada „studiilor" germane, ale lui Ion Barbu, se poate generaliza un posibil **model faustic** ce pare să fi dirijat, fie și în subconștient, o întreagă și variată gamă de acte, gesturi, neliniști, subterfugii, măști etc. care ne conduc spre tipul structural goethean. Cînd vorbim însă de modelul faustic avem în vedere anumite sugestii modelizante, numai parțial aplicabile la tipul de personalitate pe care o studiem.

Pariul. În structura originară a modelului faustic, motivul polarizant, după cum se știe, este cel al **pactului :** Johann Faust (personaj istoric) și-a vîndut sufletul diavolului în schimbul a tot ce-și dorește în această viață. „Ispitirea" lui Mephistopheles este cea mai teribilă invenție prin care **se pune la încercare** alcătuirea fragilă a acestuia ghem de tensiuni oscilante care a fost numit om. Dar demonismul naturii umane, scos în evidență în mod prea brutal de termenii polarizatori, trebuia ascuns din nou sub metaforă și simbol și atunci pactul a fost transformat în **pariu,** adică s-a procedat la **deschiderea** structurii originare prin mutarea accentului de la „păcatul" oricum comis către **probele derutante** prin care este pusă la încercare natura dilematică a individualității umane. Miezul **dilematic** al acestor probe verifică însăși profunzimea faustismului ce a făcut astfel ca modelul propus să-și extindă granițele și să devină universal. De la situarea „istorică" inițială s-a ajuns la alte coordonate (filosofică, existențială, estetică etc.) care au determinat valorizarea permanentă, din cele mai diverse perspective, a tipologiei faustice. Pentru tînărul licean Dan Barbilian aventura faustică începe în momentul cînd, ironizat de Tudor Vianu (provocat adică la o posibilă probă), își propune să cîștige **pariul de a intra în literatură :** „O ambiție neroadă, de adolescent vanitos, m-a determinat să mă pregătesc îndelung (1914—1930) pentru a-i dovedi lui Vianu (tilharul care mă mortifică use, rizînd de primele mele jocuri de acest fel), că pot la rigoare simula poezia în așa măsură încît... mărturisesc, că în primele mele socoteli nu intra un atît de semeț triumf !... să scrie o carte despre mine !". Se poate spune că este vorba de un pariu faustic, în primul rînd pentru **miza creativității,** implicată în această întrecere literară. Problema cea mai interesantă, odată instituită premisa discuției, nu mai se leagă de cîștigarea pariului (o posibilă „mîntuire" poetică pe care Ion Barbu a negat-o întotdeauna în favoarea celei matematice) ci de peripețiile, tatonările, ezitările, eșecurile, încercările **itinerariului de formație** ale personajului mephistophelic.

Personajul Don Miguel Barbylos. În aventura cu Margareta (tragică pentru aceasta din naivitatea „sincerității" sale totale), Faust al lui Goethe se comportă cu o cruzime abstractă ce-l asociază celuilalt prototip literar, la fel de ambiguu, Don Juan, pus în circulație de orgoliul absolut al virilității hispanice. Această „onoare" a virilității legendare constituie atracția supremă și pentru un Dan Barbilian trecut de 25 de ani, trimis în spațiul germanic pentru a-și „fecunda" spiritul cu acea substanță metafizică misterioasă ce a născut apoi poeți de talia lui Mihai Eminescu și Lucian Blaga ; iată că m-a furat arcana textului și am anticipat fără să vreau : Dan Barbilian pleacă în Germania ca să devină Dan Barbilian, adică un matematician celebru ale cărui virtualități au fost intuite și descoperite de marele Țițeica, dar, parcă tras de „aerul" saturat de transcendență, de o anumită aură magică a spațiului prin care și-au purtat pașii Mephistopheles și doctor Faustus, el abandonează (cel puțin pentru un timp) matematicele și din Dan Barbilian devine cu adevărat Ion Barbu, adică se „lasă cu totul în voia demoniei literare, călătorind prin frumoasa Niedersachsenland" cu aceeași neogoită pasiune pentru aventură ca și un Faust amoral, decăzut în ipostaza lui Don Juan. De altfel, cu apelativul pe care și-l va da mai tîrziu într-o scrisoare către Al. Rosetti, el și-a găsit o identitate fictivă, o mască pe potrivă : se va numi pe sine Don Miguel Barbylos sau (așa cum semnează unele depeșe adresate lui Vianu chiar în perioada periplului faustic), Brabantil de Brabantillac. Acest personaj brabantilizant își subordonează, cel puțin în aparență, toate impulsurile de acțiune și voință unui **obsedant imperativ erotic.** Într-o sumară motivare „teoretică" a „deplasărilor" de natură amoroasă, îi va expune anui Vianu (posibil autor al „biografiei / sale / galante") strategia și tactica noului Don Juan (sintagma apare în text polarizînd toate sensurile acestei practici inițiatice) : „Dar Fortuna, în înțelesul ei de hazard, intră cu prea puțin. Nu știu dacă am vorbit noi de istoria asta ? Se face ca și cum pe deasupra Verkehrului capricios între indivizii de sex contrar, **alte angajamente ar avea loc de la Don Juan la Feminin.** Orice cheltuială de transport liric, timp și bani cu o **fiică a Evei** (s.a.) nu e pierdut, chiar dacă infidelul, crudul, inumanul exemplar nu ți le ia în seamă. Sexul a luat notă și veghează, Altă Evă, mai milostivă și de obicei mai valoroasă, se găsește să te răsplătească de tot ce ai îndurat. **Elementul de mister în acest comerciu cu sexul e promptitudinea de necrezut cu care Consolatoarea vine în drumurile tale. Lovituri determinate,** mecanice, de la tac la tac. **Ele nu lasă loc îndoielii și te convertesc la metapsichică.** Sunt deja convertit. După asemenea considerații, să trec la fapt". (s.m.). Și Don Barbylos „trece la fapt"(ă) metodic și impetuos, răbdător și meticulos, în „acest comerciu" natural în care răbdarea și insistența nu pot să nu înfrîngă și cele mai îndîrjite rezistențe. Certindu-l pe Vianu (încă novice) că preferă să rămînă doar la faza „elocventă" a aventurii erotice îl sfătuiește imperativ să-i adauge un „fixativ senzual" și să se contopească „în nuntă totală". În scrisorile către Vianu, Ion Barbu pune multă fantezie literară în descrierea avatarurilor sale brabantilizante, ceea ce-l va face pe acesta să-i reîntoarcă elanurile fictive la proporțiile verosimilului ; într-o „denunțare" secretă, adresată prietenului comun Simon Bayer, Vianu îi relatează acestuia demistificator : „Cu Dan nu mai e nimic de făcut. Își păstrează încă pe umeri capul lui metafizic, dar este iremediabil pierdut. La fiecare 10 minute tresare, își smulge nasturii și te întoarce pe scaun ca să-ți arate vreo «Damă». În genere, apoi, este ocupat de femei — mai toate babe și pocite. Oare imperiul «impersonalului» este definitiv părăsit ?" (Tudor Vianu, **Corespondență,** Minerva, 1970, p. 60). Opunînd „intelectualității arzătoare" a lui Vianu o „blestemată **satiriazis",** faunul tînăr se străduiește să confere un real statut mallarméan forestelor din jurul Göttingen-ului („Göttingen-ul e în oraș păcătos într-o anumită privință. Fetele nu vor să te ducă la ele acasă, nici moarte. Le e frică. (...) Plimbarea pe înnoptate în pădurea de la marginea orașului rămîne singurul mijloc. E agrest, e romantic, e tot ce vrei, dar regret confortul nu tocmai scump al hotelului Brutus sau Monopol, din eterna noastră cetate ; amorurile astea silvestre au să mă dea gata ; sunt răcit, tușesc și bineînțeles, continui".), declarîndu-și intenția hotărîtă de a depăși zona de acțiune locală, într-o pornire altruistă de „îmbunătățire a rasei teutone" : „Eu, mai chel, mai adus de spate, dar viril, îmi urmez cariera mea : cariera de amant universal. O singură ambițiune mă domină : îmbunătățirea rasei teutone printr-un puternic influx de singe valah. Je fais de mon mieux, te rog să mă crezi. Dacă pînă la urmă nu voi duplica Berlinul cu un furnicar de mici barbilieni, vina e a numerelor de șase țifire cu care se scontează fetele aici. Gestul însă va rămîne. El singur importă: /.../ Eu peste o lună isprăvesc cu Göttingen-ul și trec la Bonn. Acolo e altfel și sper la mai multă treabă".

Marin Mincu

ERRATA. În numărul trecut s-au strecurat cîteva greșeli : în coloana întîi în loc de Wahrheit **a apărut** Warheit ; **în coloana a doua, rîndul 20, în loc de „poate deveni legitimă "se va citi „poate deveni exemplară".**

REMEMORĂRI

Un om pentru Monte Carlo

In amintirea poetului Ion Bălan

Aristide Nădejde se trezi exact la șase așa cum făcuse treizeci de ani cu regularitate de robot, deși se găsea în cea de-a douăsprezecea lună a pensionării sale. Deschise geamul dormitorului și salută plopul înfipt ca o spadă în fața geamului : salut Mișulică ! Plopul se înfiora și tremură prietenos.

Aristide își începu gimnastica de dimineață. Intră în baie, făcu un duș rece și se bărbieri cu atenție. Avea un obraz proaspăt și întins, neridat și neatins de bătrînețe. Oftă mulțumit, străbătu holul despărțitor și deschise ușa sufrageriei. De fapt, era o cameră mare, de aproape treizeci de metri, mobilată auster : două fotolii și o măsuță într-un colț, televizorul în colțul opus, o vază mare cu motive chinezești așezată pe parchetul lustruit ca oglinda și cam atît. În mijlocul încăperii, tronînd pe un suport special se odihnea o ruletă de dimensiuni reduse strălucitoare și misterioasă.

Pe unul din pereți un afiș turistic reprezentînd cazinoul de la Constanța.

Aristide luneca pe lîngă ruletă și-o mîngîie ca pe o ființă vie Se apropie de masa pe care era așezat televizorul, se aplecă și viri în priză șnurul magnetofonului ce odihnea dedesubt. Îl așeză pe măsuță Întoarse un buton Se auzi o melodie ciudată semănînd a anunț muzical, apoi vocea lui puternică și clară articulînd într-o franceză fără cusur : „Doamnelor și domnilor, mă numesc Aristide Nădejde poreclit Faraonul, alintat Mină de aur, am șaizeci și unu de ani și imediat după război am așternut de trei ori doliu peste mesele de joc dintr-un oraș care se numește Sinaia. Trei seri la rînd am jucat o singură combinație pe care am jucat-o și în seara asta aici la Monte-Carlo. Am cîștigat ca și acum nu fiindcă sînt norocos ci fiindcă timp de sute și mii de ceasuri am exersat șansele unei singure combinații. Fiindcă trebuie să vă spun că din o mie nouă sute patru zeci și șase și pînă azi cînd mă aflu în fața dumneavoastră eu n-am mai intrat într-o sală de joc. Am fost declarat periculos și indezirabil, deși, vă jur cu mîna pe inimă că am jucat cinstit și faptul că **am spart** casa acelui cazinou se datorește numai și numai calculelor mele..."

Aristide apăsă pe buton și opri banda. Traversă camera, se duse în dormitor și deschise un șifonier masiv. Pipăi cu mîna și scoase un umăraș pe care se odihnea smokingul său de holtei . Știa că-i vine. Se îmbrăcă cu grijă și se privi în oglindă. Era perfect. Acum, va exersa de cîteva ori combinația, apoi îl va chema pe domnul Poplingher. Acesta stătea dedesubt, cu un etaj mai jos, era celibatar ca și el și pensionar ca și el.

Erau prieteni și Aristide încercase de multe ori să-l ia ca partener de joc, însă fără succes. Domnul Poplingher nu credea în noroc și nu vroia să joace nici măcar pe boabe de fasole.

În timp ce se întorcea în sufragerie revăzu în minte ca pe un ecran luminos îndepărtata seară a triumfului său. Chipurile stupefiate ale crupierilor.

Pînza neagră, mortuară, acoperind mesele de joc cu mușamaua verde. Fețele congestionate ale celor din jur, privirile lor, rînd pe rînd admirative, invidioase, suspicioase. Apoi, apariția unuia dintre patroni, palid, bățos, aparent calm, anunțîndu-i cu ton glacial interdicția de-a mai juca. Și gestul său regal, unic și irepetabil : geamantanul de piele burdușit cu bancnote, deschis și aruncat la picioarele acelui ins ce se vroia autoritar și demn.

Timp de treizeci de ani Aristide și-a văzut de meseria lui de arhitect șef. Timp de treizeci de ani a exersat aceeași combinație cu îndrîjire și încăpățînare ajungînd la perfecțiune.

Acum aștepta invitația prietenului său Juju, un arhitect francez venit într-un fel de schimb de experiență care-i promisese să-l cheme, cînd va sosi momentul, adică atunci cînd Aristide va socoti că a venit clipa Marei lovituri, la Monte Carlo. În urmă cu o lună Aristide îi scrisese că totul este gata și se simte în formă. De atunci așteptă...

Se apropie de ruletă cu pași solemni. Luă un pumn de jetoane și le așeză pe numerele dinainte stabilite. Rosti formulele sacramentale. Bila porni scăpînd din arcul de oțel și se opri nemișcată în dreptul mizei sale. Surise mulțumit. Ce-o să se mai mire domnul Poplingher ! Repetă jocul cu același rezultat. A treia oară, bila oscilă înainte de numărul său și se opri alături. Aristide simți o anume nesiguranță. Fusese doar o întîmplare. Următoarele zece jocuri le cîștigă cu precizie matematică.

Dedesubtul său, domnul Poplingher își consuma cafeaua sorbind-o cu înghițituri mici. Se uită la ceas. Era aproape de opt. În sinea lui recunoștea că se pregătise pentru această zi în care prietenul său urma să-i demonstreze rezultatul calculelor exersate timp de treizeci de ani. Hotărî să se pună la costum, așa cum cere uzanța și cumpără o sticlă de vermut alb și două lămîi ca să sărbătorească neîndoiosul triumf.

La opt fără cinci se auzi soneria. Privi prin vizor. Văzu chipul boțit al poștașului. Deschise. Poștașul îl întrebă dacă știe ceva de Aristide. sună la el de două minute și nu răspunde nimeni. Tocmai azi cînd îi sosise o scrisoare din străinătate... Domnul Poplingher îl invită înăuntru și formă numărul de telefon al domnului Aristide. Zadarnic. Urcară amîndoi și sunară. Bătură în ușă. Apoi se întoarseră și lovi cu coada măturii în tavan. Apoi urcară iar, domnul Poplingher cu scrisoarea în mînă. Citi adresa expeditorului : Juju Descates — Monte Carlo... Sunară, bătură cu putere.

În cele din urmă își luă inima-n dinți și hotărî să folosească cheia pe care Aristide i-o încredințase după cum și el îi încredințase o duplură fără să comenteze ce sens avea acest gest. Coborî, căută cheia, se întoarse și deschise. Pătrunserâ în micul holișor de la intrare. Poștașul, respectuos, își scoase chipiul și-și sterse fruntea transpirată. Poplingher îi dădu scrisoarea și făcu cițiva pași întrînd în camera de zi. Lumina năvălea puternică prin geamurile mari. Ruleta strălucea misterioasă. Domnul Aristide zăcea întins pe parchetul lustruit ca oglinda, îmbrăcat în ținută de seară.

Din mîna dreaptă desfăcută leneș se scurseseră cîteva jetoane de ebonită. Domnul Aristide parcă dormea zîmbind. Bila se oprise în dreptul numărului șaptesprezece. Domnul Poplingher se aplecă și-i luă mîna. Poștașul înțelese și începu să plîngă. Zise „dumnezeu să-l ierte" și-i așeză scrisoarea pe piept. Domnul Poplingher se apropie de magnetofonul cu capacul ridicat, așezat pe măsuță și roti butonul. Se auzi un semnal melodios și vocea lui Aristide articulînd într-o franceză ireproșabilă : „Domnilor și doamnelor, mă numesc Aristide Nădejde poreclit Faraonul, alintat Mînă de aur și înainte de război..."

În fața geamului, plopul tremura alintîndu-se ca o spadă neagră înfiptă în cer.

Mircea Micu

Pledoarie pentru o dezbatere

Urmare din pag. 1

să fie aprofundate și clarificate, abia în final ajungîndu-se la ceea ce am putea numi „concepte răspîntie". În cadrul acestui proces, el își limpezește ideile, uneori depășindu-și sau corectîndu-și pe cele acceptate, la un moment dat, la sugestia cercurilor apropiate, sau sub impulsul unor condiții de conjunctură.

Înțelegem astfel cît de ușor se poate greși absolutizîndu-se fraze rupte din context, care reprezintă faze diferite din evoluția gîndirii poetului, într-un cuvînt, **analizîndu-se gazetăria sa într-un unic plan, orizontal, neșocotindu-se existența unor straturi în adîncime,** rezultate ale disocierii între „eul autentic" și „eul derivat", pentru a folosi termenii propuși de profesorul Liviu Rusu într-un interesant studiu comparativ. [3]

Adoptarea, din punct de vedere metodologic, a acestei **„perspective a profunzimilor"** este cu atît mai necesară cu cît, nu vom obosi să repetăm, publicistica eminesciană aparține, oricum am lua-o, unui scriitor, rolul sensibilității, în acest caz, neputînd fi subapreciat,' generînd, în subsidiar, un sistem complex de conotații ce se cere a fi decodat.

Să mai spunem, în sfîrșit, pentru a sublinia importanța dezbaterii de față, că nu sînt implicate aici doar semnificațiile unui domeniu anume — gazetăria —, ci substructura viziunii eminesciene asupra lumii și societății care, ca un soare interior, strălumînează orizonturile lăuntrice ale tuturor activităților creatoare, cu alte cuvinte, sînt puse în discuție înseși titlurile de onoare ale conștiinței sale artistice și civice.

[1]) **G. Călinescu : „Eminescu la ordinea zilei", Națiunea, I, nr. 32, 29 aprilie 1946.**
[2]) **C. Dobrogeanu-Gherea : „Opere complete", vol. 4. Editura Politică, 1977, p. 15.**
[3]) **Liviu Rusu : „Eminescu și Schopenhauer", Editura pentru literatură. 1966, p. 49—50.**

vasile andronache

Dor de tine și de toate

Lunecă pe cer grăbite
Unghiuri mari de triști cocori
De uiți locuri și iubite
Ți se sparg de frunte nori

Veniți ani și veșnicii
Drumuri voi cu mișcătoare
Mări pe-a timpului cimpii
Eu sint viu și mă mai doare

Dor de lume și copii
Dor de tine și de toate
Sint așa precum mă știi
Să mă schimbi nu se mai poate

Răsucită-n cer o stea
Se incurcă în lumine
Ca în vint un fulg de nea
Nici o liniște nu vine

Și-aș dori visez să fiu
Curcubeu pe vechiul cer
De nimic să nu mai știu
Să mă culc într-un mister

Flacăra zăpezilor veline

Cu gingășia mîinii ce mingiie o pleoapă
Desfă în două pletele de noapte
Afară cîntă norii din orgile de apă
Și-i plină haina nopții de clinchete și șoapte

Pe arcul frunții vei vedea misterul
Un singur trandafir pe-o pajiște-noptată
De-l mingii tu îl mingiie tot cerul
Și soare nou în beznă se arată

Plingind lumină surizind lumină
Cu fiecare parte singerind
În liniște eternă ce-o să vină
Ca un luceafăr nou iluminind

Poem

Pe talpa ta vintul desenează
Stele de rouă
Greieri
Și mai ales depărtări

Portret de Nuni Anestin

Pupila de mărgean

Cîntecul meu e-un românesc colind
Ce în străfund de moleculă îl aud
Din puritatea lui luceferi se aprind
Cînd trupul de lumină sudorii îmi e ud

Cei care cred c-asemeni pot să-mi fie
Se subțiază de-arderi ireali schiori
Eu sînt o stea pe-o tîmplă de vecie
Mai pur ca flama purelor ninsori

Sub fruntea mea ca un lunar troian
Clar se-oglindesc carpaticele stele
Cu rădăcini de foc în caloian
Și neodihna mărilor în vele

Vatra în mine e un foc nestins
Iubirea mea eternă îi e tui
Esențele cu flăcări m-au atins
Vertiginos spre culmi ca albatrosul sui

Și-am să vă las vulcanicile striuri
Cîntecul meu și singele ochean
Nu lamentări stupide în pustiuri
Ci distilări printr-o pupilă de mărgean

Și-a început pămîntul să ningă cu cocori

Irisul cosmic al sinului și-arcea
Ca un rotund de magmă-n ritm păgîn
Cînd floarea mîinii tandru-l mingiia
Ca vîntul puiul adormit în fîn

Plecînd tu m-ai lăsat stăpîn pe-o plajă goală
Foșnea nisipul aurit de lună
Nemaivăzînd făptura-ți cum se scoală
Ca o statuie albă fluturînd o mînă

Am început s-adun cîte-o fărîmă
Din semnele rămase pe nisip
Tiparul tău doream să mai rămînă
Din amintiri să înfirip un chip

Cu nervi aprinși punctam nemărginirea
Și felinare roșii-mi luminau prin pori
Fulgerul dragostei îmi tulburase firea
Și-a început pămîntul să ningă cu cocori

Dilemă

Marea și tu
Stînd față-n față
Două singurătăți
Ce mă uimiți

De plec spre
Templul nopții unde perla
Aprinde lampa peste-o rană

Singurătatea ta
Se face seară

Și de ți-ating tăcerea
Cu-n cuvînt
Îți risipește vîntul măreția

Pastel

Ninge copilărește cu cristale
În arbori goi se-aprind corole pale
Și nu mai are noaptea întuneric
Ninsoarea-n aer e un astru sferic

Și-acoperă orașul peste tot
Și frigul de pe frunte să ți-l mai scot nu pot
Marmora frunții cu neaua s-a unit
Și ninge peste mine viscolit

A apărut:

M. EMINESCU: Opere XIV

Volum care reprezintă încă o treaptă în realizarea marelui deziderat al culturii române : ediția integrală a operei poetului nostru național.

Traducerile cuprinse aici, pentru prima oară într-un corpus complet, sînt semnificative, atît pentru frumusețea verbului eminescian, cît și pentru cunoașterea ariei de cultură a lui M. Eminescu, în care, printre altele, intră atît lucrări fundamentale, ale filosofiei (Kant, Machiavelli), ale esteticii (Rötscher) și ale filologiei universale (gramatica sanscrită și paleoslavă) cît și o valoroasă istorie a primelor veacuri de istorie națională (Hurmuzaki).

Limba noastră

Urmare din pag. 1

cuvintele în forma lor cunoscută, ori adăugîndu-le acestora altele noi sau unele abia șlefuite în diferite etnii românești. Eroii populari nu au sădit de-a lungul veacurilor în sufletele românilor numai sentimente frumoase izvorîte din aceeași apartenență națională, ci și dragostea față de limba strămoșilor în care se făceau ascultați. Cuvintele românești au fost pentru ei aripile care i-au purtat „iute ca vîntul, repede ca gîndul" în toate provinciile românești. Iar primii beneficiari ai acestei modalități de cultivare a limbii naționale au fost copiii, cu alte cuvinte **mereu viitorul.**

Odată cu dezvoltarea civilizației, culturii, limba română și-a accentuat rolul său unificator, acordîndu-i-se o atenție sporită ca factor de omogenizare a vieții intelectuale. În secolele XVI, XVII limba română este introdusă în școli, înlocuind slavona (limba actelor oficiale, preferată de biserica ortodoxă), punîndu-se de acord ce se vorbea cu ce se scria în epocă, de fapt, conform unei teorii recente, bazată pe studiul textelor maramureșene, revenind la limba română veche, care fusese uzurpată. În același timp, cronicarii, cu istoriile lor de domnie scrise atît de expresiv se constituie ca precursori ai literaturii române. Are loc astfel o adevărată și binevenită transformare a limbii române în principalul instrument de creare a unei culturi moderne. Fenomen accentuat de militantismul național a unor profesori și savanți luminați, grupați în „Școala ardeleană", autori de manuale și dicționare românești. Cultivarea limbii române devine astfel și un deziderat politic care pregătește Unirea Munteniei cu Moldova (1859), cărora în 1918, li se adaugă și Transilvania. „O singură nație, o singură limbă, o singură țară", este una din lozincile tuturor celor care au visat și înfăptuit Marea Unire a românilor. „În actuala epocă a naționalităților evoluate și pe cale de evoluare — scria un martor ungur din epocă, Wesswlényi Miklós — spiritul înalt al sentimentului național a inspirat și neamurile și națiunile de **origine și limbă valahă** (s.n.). Aceste neamuri, care își trag originea și limba, în mare parte, de la marea gintă a Romei, oricît de depășite și umilite prin apăsare și stîrcire de-a lungul veacurilor, nu și-au uitat niciodată cu totul strălucita lor origine. Iar acum simt cu ardoare că un neam (...) care își are o origină a sa, o limbă a sa, ba chiar aceleași datini și același fel de a fi, și care locuiește o porțiune de pămînt a Europei, ce-i drept politicește împărțită în mai multe părți, dar geografic unitară, mare ca întindere și înzestrată de natură cu cele mai mari bogății, poate avea viitor și se vede a fi chemat la existența națională".

Scriitorii patrioți, îndeosebi poeții, fac din crearea limbii literare principala lor preocupare, unul dintre aceștia, Văcărescu, lăsîndu-le cu limbă de moarte urmașilor „creșterea limbii românești și-a patriei cinstire". Cel mai mare poet român, Mihai Eminescu, definește cu pregnanță această cultivare intensă a limbii literare în opera predecesorilor săi : „Văd poeți ce-au scris o limbă ca un fagure de miere", scrie, fiind el însuși unul dintre ctitorii limbii literare de astăzi. I se adaugă, de-a lungul anilor, toți marii scriitori români : Ion Creangă, I.L. Caragiale, Al. Macedonski, O. Goga, Mihail Sadoveanu, George Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Barbu. În general, și înainte, și astăzi, scriitorii români au fost și sînt între cei din primele rînduri, care au apărat și înălțat limba română, trudindu-și condeiele pe ogoarele sale, făcîndu-le roditoare, desțelenindu-le. În acest sens, cultivarea limbii române nu numai în școală, ci în toate sferele vieții spirituale, prin intermediul tuturor mijloacelor moderne de informație, care ne stau la îndemînă (radio, televiziune, presă, conferințe, dezbateri, șezători, discursuri etc.) devine unul din obiectivele majore ale societății noastre. „Nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară, spunea secretarul general al partidului la cel de al doilea Congres al educației politice și culturii socialiste (iunie, 1982) fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru".

Patriotismul

Urmare din pag. 3-a

lucru verificat nici nu te duce la eșec, nici nu te face să greșești.

Avînd experiența mai multor ani de gazetărie la un cotidian, obișnuit așadar cu deplasările, cu documentările, cu tot ceea ce se cheamă „viața de fiecare zi", am simțit cît de mult se deosebește o astfel de repede privire asupra problemei față de acele documentări cu un grup de scriitori cînd la început gazdele nu știu ce să spună, iar oaspeții nu știu ce să întrebe, cînd abia-abia de se aleg cîteva imagini pentru ca după un timp să se contureze un univers de preocupări, de motivații, de povestiri de parcă s-ar ivi o lume nouă, de parcă realitatea începe să-și îndepărteze faldurile și să-și ivească adevăratul chip. Nu, în mod cert, nu este vorba de o pîndă a subiectelor, ci de o relație mai intimă cu obiectele, o mai dreaptă cumpănire a faptelor, pînă cînd reușești tu însuți să te închipui trăind lîngă ei, cu ei, pînă cînd îți pui și cauți răspuns întrebării : cum aș reacționa eu trăind astfel, cum m-aș comporta eu în cutare situație. Pentru că, se spune, fără iubire nimic nu se lasă cunoscut. Apropiindu-ți cu iubire realitatea țării o poți cunoaște, ori arta dintotdeauna și-a avut izvorul în iubire și-n înțelegere. De aici și rostul educativ al artei, implicit mesajului și sentimentelor care o animă.

Cîteva ore de libertate

Din clipa cînd află ce păreri își formase consilierul municipal despre el, Maiorul deveni aproape alt om. În primul rînd atitudinea față de marele Maciste se schimbă radical, fiindcă Maiorul își permise ceva ce nu-și permisese nimeni înaintea lui : în fiecare dimineață urc la ultimul etaj al închisorii și-l întreb pe motan dacă dorește sau nu să iasă în oraș. Cînd marele Maciste își exprima dorința de a ieși, Maiorul chema gardianul să deschidă ușa cușcă apoi îl conducea el însuși pe Maciste pînă în stradă și-l ruga să nu întîrzie seara după orele douăzeci și unu.

Studenții și elevii erau în vacanță de primăvară, astfel că de la prima sa ivoire în oraș Maciste dădu o raită pe la Castel și de acolo trecu pentru cîteva minute pe la ziaristul Sever Justinian, apoi luă din centru autobuzul 3 000 și ajunse la vila Vulturul.

Evită să fie văzut de Gherman și nimeri întrînd pe fereastră direct în brațele Norei, care de emoție aproape că-și pierdu vocea.

*

Cam în a șaptea zi de libertate a lui Maciste, imediat după ieșirea motanului, Maiorul primi un telefon de la Consilierul municipal prin care acesta își exprima dorința de a-l vedea pe străinul deținut. Maiorul îi spuse că e imposibil deoarece Maciste era pedepsit pentru cinci zile prin interzicerea oricăror relații, adică n-avea voie să vadă chip de om, și abia spre seară expira greaua pedeapsă. Cu toate că Simion Still insistă îndelung, Maiorul se arătă de neînduplecat. Consilierul declară însă că el a auzit niște zvonuri despre evadarea lui Maciste și că vrea să se convingă dacă motanul se află sau nu în cușca ce i-a fost hărăzită. Maiorul izbucni într-un ris suveran care-l enervă pe domnul Still în așa măsură încît urlă pur și simplu că nu se va lăsa dus de nas și că va veni îndată să se convingă de adevăr.

Maiorul părăsi fulgerător biroul și urcînd într-o mșină-dubă străbătu orașul cu toată viteza

Elena Uță-Chelaru : „Port"

trecînd peste stopuri pînă ajunse la grădina zoologică, de unde cu ajutorul unei plase puternice îl imobiliză pe unul dintre cei șapte tigri și-l transportă la penitenciar.

La foarte scurtă vreme după aceea Simion Still își anunță vizita prin ofițerul de serviciu iar Maiorul îl întîmpină cu un zîmbet larg și-l conduse la etajul zece.

— Dar acesta e un tigru, spuse Consilierul, și cu toate că eu însumi l-am mai văzut în această ipostază, s-ar putea ca Maciste să nu fie de față.

— Mă faceți să rîd, răspunse Maiorul. Cum vă puteți închipui că marele Maciste ar fi putut să treacă de aceste gratii ? Eu zic să nu vă mai uitați prin binoclu ci să deschidem ușa, ca să vă convingeți.

Cînd Simion Still se apropie de marea cușcă, tigrul scoase un răget cumplit iar Maiorul îi atrase atenția că Maciste l-a recunoscut și că de aceea l-a primit cu ostilitate.

Consilierul plecă spre sediu profund afectat de faptul că nu avusese dreptate, dar și cu o urmă de bănuială în privința identității tigrului cu Maciste.

*

Acasă la Simion Still, Nora trăsese storurile de la fereastra camerei sale și la lumina discretă a unei veioze, într-un ritm lent de tango se legăna în brațele unui tînăr cu plete negre și ochi verzi într-o uitare de sine soră cu moartea, care s-ar fi putut să apară odată cu persoana domnului Still.

La un moment dat se auzi prelung soneria de la intrare și cei doi tineri îl recunoscură pe Ion care aștepta să deschidă cineva, dar Maciste o cuprinse cu și mai mare tandrețe pe Nora și nu-i îngădui să se desprindă de el pînă cînd Ion trecu prin dreptul ferestrei spre casa lui Gherman.

După ce mai dansară vreo două ore Nora aduse de băut și un platou cu sandvichuri apoi se culcară ostenîți de dans și ușor ametiți.

Afară se întunecase cînd mama Norei intră în casă și-o găsi pe Nora în brațele unui tînăr necunoscut, cufundați amîndoi într-un somn adînc. După cîteva minute, deși se gîndise să nu le tulbure somnul, aprinse lumina și cei doi se treziră speriați.

— Aș vrea să știu ce caută acest tînăr în casa mea, întrebă mama indignată.

— Pe mine mă caută, răspunse Nora cu obrăznicie.

— Cum îl cheamă ?

— Paul, răspunse Nora, dar stinge lumina că ne obosești.

La un minut după ce mama Norei ieși în hol, Maciste se simți dator să iasă în aceeași ipostază în stradă și abia în parcul de lîngă barieră luă înfățișarea marelui motan.

Cînd Maciste urcă la etajul zece singur, Maiorul tocmai dădea indicații citorva gardieni cum și unde să ducă tigrul care ținuse locul marelui motan mai bine de zece ore în acea zi.

Gheorghe Pituț

Eugen Lovinescu

Urmare din pag. 2

ștific" exersat autoritar și dagmatic pe opera oricărui scriitor, a produs și în cazul lui Lovinescu propoziții drastice : **«În 1941, la îndemnul lui I. Petrovici, Lovinescu publică acel însoitor „Epilog" la broșurica „P. P. Carp, critic literar și literat».** Mai departe : **„Acest penibil tribut este învelit în aluzia foarte transparentă la presiunea exercitată de aparatul propagandei fasciste : „vom adăuga cîteva considerații în afară de cadrele hotărîte ale acestei cărți de interes exclusiv literar, pe care ni le impun însă și „formula de sus" (subl. ns.) și o datorie de conștiință față de P. P. Carp, a cărui atitudine politică în consiliile de coroană din 1914 și 1916 am dezaprobat-o în diferite împrejurări...". „Dl. Petrovici e la originea acestei cărți. Lui i se cuvine deci să i-o închin. E întîia oară cînd închin cuiva o carte literară, dar e și întîia oară cînd scriu ceva din îndemnul altuia". Ce oribile mobiluri au reușit să scoată de sub pana lui Lovinescu aceste rînduri ? Peste un an de zile, în 1942, aveau să se decearnă premiile Academiei. Să fi nutrit vreo speranță modestul profesor de liceu, respins în 1936 de la alegerile de membri în rîndurile nemuritorilor și să se fi hotărît s-o plătească atît de rușinos ? Indiferent de răspuns, aceste rînduri rămîn o pată grea în filele scrierilor lui Lovinescu".** (Ileana Vrancea, **Viața românească**, 8/83, p. 102). Este cea mai brutală judecată asupra convertirii lovinesciene, care rămîne una din dilemele biografiei lovinesciene și ale istoriei noastre literare. Fără adjectivita infecțioasă care tumefiază textul, semnul de întrebare rămîne real. Și mai puțin acceptabilă este însă colaborarea cu E. Lovinescu, căruia i-se modifică din necesități de demonstrație politică semnele diacritice. Deși E. Lovinescu vorbise doar de o «formula de sus» vizînd o replică de efect a lui P. P. Carp, autoarea transcrie în virtutea aceleiași metodologii științifice „formula de sus", pe care o și subliniază în citatul dat, modificare prin care postura subalternă a lui E. Lovinescu față de ideologia și politica oficială a anilor 1941 ar căpăta întărirea mărturisirii lovinesciene. Micul fals este ușor de înlăturat pentru că „formula" de sus despre care vorbește criticul **Sburătorului** este una din formulele memorabile ale oratorului rostită în pragul mormîntului și indicată cîteva rînduri mai sus. Rămîne doar convertirea lui E. Lovinescu la credințele unui om politic, altădată repudiat de el, într-un moment care dădea o coloratură specială acestei opțiuni și care a stîrnit reacția mai multor rînduri sucesive de comentatori. Indiscutabil opusculul **P. P. Carp, critic literar și literat,** carte improvizată și conjuncturală nu putea fi motorul unei mișcări de ralliere la opțiunile lovinesciene.

P. P. Carp, critic literar și literat se află la originea unei adevărate reacții în lanț cu deznodămînt depărtat. Cărticica repudiată de Victor Eftimiu a primit replica unei recenzii de șase pagini a lui Pompiliu Constantinescu în care se respingea adeziunea la P. P. Carp și se stabilea maiorescianismul deschizător de drum al lui G. Ibrăileanu în dauna, desigur, a lui E. Lovinescu. Acestei recenzii semnată de Pompiliu Constantinescu, autorul lui **P. P. Carp, critic literar și literat** i-a răspuns cu o carte de patru sute de pagini : **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică.** Este o ripostă la configurația alcătuită de Pompiliu Constantinescu maiorescianismului din perimetrul căruia G. Ibrăileanu este eliminat de E. Lovinescu cu surle și trîmbițe. **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** mai găzduiește, în afara acestei polemici cu viziunea mai tînărului confrate asupra maiorescianismului, și plîngerea că generația „din imediata succesiune a lui E. Lovinescu" nu face front comun cu aceasta împotriva unor obiective de el indicate. Ecoul acestei lamentații finale este răspunsul tinerilor transilvăneni, care trimit o scrisoare de solidarizare criticului **Sburătorului**, iar acesta un răspuns la epistola lor. Scrisoarea de adeziune a tinerilor transilvăneni este epilogul unui epilog, împăcarea lui E. Lovinescu, dacă nu cu generația „din imediata succesiune" cu cea de după ea care nu însemna practic nimic în viața literară a epocii, semnatarii textului fiind taxați, nu la puțină vreme, drept „obscuri, infatuați, gălăgioși și mediocri". Raporturile ilustrului critic cu generația de critici imediat următoare n-a stat sub semnul concordiei.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (XII)

Proza absentă

Prin raport la numărul destul de mare de amatori care scriu poezie, fără nici o pretenție literară ci doar cu gîndul de a-și vedea numele tipărit pe o foiță intitulată, pompos, „revistă", „prozatorii" promovați de „grupul celor nouă" străluceșc printr-o izbitoare... absență. Poeți, aceștia, da, pot fi inventați peste noapte și puși să asocieze în chip ridicul cîteva cuvinte fără semnificație, așa cum am și demonstrat ; prozatorul însă nu este un produs conjunctural și, prin natura indeletnicirii lui, nu poate fi, ca să zic așa, fabricat la comandă. Chiar din punct de vedere cantitativ, diferența e mare și „a crea" o cohortă de poeți inexistenți e cu mult mai ușor de adus din condei decît, să zicem, promovarea unui singur prozator, fie și autor de nuvele : o sută de „poeți de duminică", producînd „poezii", de cel mult șase-șapte versuri, fac cît un prozator. Iată, așadar, o întîie observație elementară : cine se ocupă în exclusivitate cu propagarea unui tip de **cultură fără aderenți** însă voiește să dea impresia unei „mișcări de masă" pune, în primul rînd, accent pe poeți. Aceștia sînt oamenii creației mici, se „afirmă" cu două-trei producții și îngroașă artificial niște rînduri care sînt calculate propagandistic spre a da iluzia numerică, spre a impresiona, cu aceasta, pe naivi. A promova prozatori ar fi, așadar, din unghi propagandistic, fără folos : publicarea unei singure schițe și a unui singur „autor" elimină posibilitatea de a inventa douăzeci de așazișI poeți, ceea ce din punct de vedere al **mecanismului de mistificare**, pus la punct de „grupul celor nouă", e curat mortal.

În plus, poezia interpretată acolo drept un simplu exercițiu diletant, cu, s-a observat, efectele „estetice" de un ridicul enorm, nu presupune decît teoretic o cît de sumară conștiință a construcției : toți acei „poeți de duminică" scriu așa „cum le vine", fără sentimentul că arta ar putea să însemne și altceva decît o eliberare întîmplătoare de senzații. Cît este proza de îndepărtată de o asemenea mentalitate suficientă nu e greu de văzut.

S-ar putea observa în plus, că proza e, prin definiție, mai apropiată de natura socială a umanității decît poezia și, prin limba națională pe care o vehiculează, de aceea etnică. O proză care să descrie, în mod consecvent, într-o anumită limbă, realități care nu sînt proprii teritoriului pe care acea limbă îl reprezintă ar fi greu de închipuit. De altfel, majoritatea prozatorilor români care trăiesc departe de țară, făcînd însă, față de grupul „Europei libere", figură independentă nu se îndepărtează cu nici un chip de „tema românească". Mircea Eliade în nuvelistica lui, ca și în admirabilul roman „Noaptea de Sînziene", Vintilă Horia, cu „Dumnezeu s-a născut în exil" (un roman al lumii geto-dace), C. V. Gheorghiu care în „Ora 25" exemplifică un destin românesc, sînt, vede oricine, prozatori al spiritualității originare pe care oricît distanță fizică i-ar rupe de izvor, n-o pot sugruma,

Pare că o adevărată obsesie a țării originare stăpînește mințile cele mai lucide, laolaltă, în fond, cu un lăudabil efort de a evita tot ceea ce ar putea atinge acel teritoriu ideal. Nu întîmplător, majoritatea „prozelor" apărute în „Limite" nu sînt așa cum ar fi voit, neîndoios, „grupul celor nouă", niște crunte dezvăluiri, niște expresii ale „dezidenței", în sfîrșit niște "teribile" foi de temperatură a enervării. Ele au, din contra, un caracter „memorialistic" emanînd, în general, de la intelectuali care, cu nesemnificative excepții, nu scriu proză, conținînd schițe de viață românească înterbelică, date de istorie literară, e adevărat nu dintre cele mai interesante. Nici o „revelație grozavă" nu tulbură astfel de documente ale unei **dezrădăcinări triste** dar temporare, care, sub aspect spiritual, la cea mai mare parte din ei se apropie de sfîrșit. Nu întîmplător, acești „memorialiști" pe care „grupul celor nouă" nu i-a putut anexa (căci ei nu reprezintă prin nimic tehnicile diversioniste ale „Europei libere") sînt autori serioși, stimabili și comentați, în general, cu consecvență în România, ba, în cazul lui Al. Ciorănescu, publicați chiar și cu volume. „Memorialistica" lor, găzduită de „Limite" din simple **necesități de reprezentare** ca și din sforțarea de a anexa cu forța personalități adevărate nu e decît o cît se poate de vădită contrazicere a politicii „grupului celor nouă". Oricine își aruncă o privire pe aceste fragmente înțelege cît de mare e distanța între acești echilibrați intelectuali, din generații mai vechi, și organizatorii, (de felul Ierunca, Monica Lovinescu și ceilalți) unor campanii violente antiromânești de cea mai pură înfățișare diversionistă. Ar fi cu neputință să vedem în aceste întîmplătoare apariții în „Limite" ale lui Grigore Nandriș, Maria Golescu, Dan Petrașincu, Ștefan Baciu ori Alexandru Ciorănescu semnul unei bizare coexistențe dintre cărturari și derbedei, ci dimpotrivă. Complexați de cultură, marginalizați de operațiunile lor tenebroase, **„cei nouă" fără operă** ar voi să se asocieze în chip fraudulos autorilor cunoscuți, în umbra cărora cred că își pot asigura o posteritate senină. Mentalitate tipică, dealtfel, pentru un veleitar care știe că atîta vreme cît se va citi literatura lui Tudor Arghezi vom înregistra, ca nemuritor și pe cățelul Zdreanță, acela care, e adevărat, n-are totuși „operă".

Față de memorialistica aceasta, pe unde Delavrancea defilează, în costum sportiv, cîtiud ziarul pe stradă (văzut de Gr. Nandriș), Ion Barbu (rememorat de Al. Ciorănescu), Gib Mihăescu (evocat, printr-o notiță a unui fost prieten, de Maria Golescu), cele cîteva încercări de „proză", emanînd de la „grupul verificat", însă nu de la cei doi-trei, să le zicem „prozatori", sînt cu totul dezamăgitoare. Proza acestora aparține, mai întîi, a două categorii extreme, și esteticește, ireconciliabile : „proză poetică" și „proză gazetărească". Puținele producții vagi, ridicule și vehiculînd un soi de alegorie care ar voi să pară teribilă dar e de tot hazul, emanate de Dan Șerban (din a cărui — „operă" am citat) nu li se adaugă decît cîte o proză eseistică, întîmplătoare, precum aceea a Sandei Stolojan („Limite", 10 / august 1972) intitulată „Recapitulare". E un monolog, în intenție patetic, unde lipsa de stăpînire a limbii e totală. Acolo unde ar trebui să fie „poezie", limbaj fluid, transparență lirică, autoarea vorbește, birocratic, de „cadrul nocturn", „pune la bătaie ideile" și, în general, grăiește pitoresc, în dezacord complet cu condiția estetică a unui asemenea text : o discuție e o „depănare", sînt menționate „itele românești" (?!) și altele de același fel. Fiind o „recapitulare" și încă de forma monologului, ar fi fost cu neputință să lipsească, deși intenția „poetică" nu i-ar fi dat, esteticește, voie, perdaful politic aici, surprinzător însă de sincer, spunînd multe despre dezrădăcinare : „Sentimentul că indeletnicirea noastră era nu numai derizorie, dar și fără obiect. Căci ce facem noi, aici la Paris, vorbind la infinit despre «ce-i de făcut ?-». („Limite", 10 / august 1972, pg. 5).

„Poetice" numai atît cît să pară „distinse", asemenea producții prozastice nu pot face abstracție de manile fundamentale pe care, oriunde s-ar duce, le nutrește „grupul celor nouă", din a cărui componență cite unul dezertează, cu sinceritate, o clipă, precum Sanda Stolojan în paragraful excerptat mai sus ; dar mai toți au astfel de accese, e drept mai rare, de luciditate, văzîndu-și adevăratu condiție „derizorie".

În definitiv, ceea ce rezultă de aici e, sub raport estetic, cît se poate de clar : nici măcar „proza" nu mai poate fi, în așa-zisa literatură a „Europei libere", literatura curată, ea a fost iremediabil cuprinsă de gazetărie și de un veșnic tremur al polițizării abuzive, de esență direct diversionistă, ascunsă uneori și nu în chip obligatoriu sub înfățișarea unei foarte la modă, într-o vreme, în Occident „literaturi a mărturisirii", dirijată, nici nu se putea altfel, politic.

Gazetărie de o mare simplicitate și încă violentă, de felul unui jurnal plin de cuvinte mistice, fără nici o idee face, **cu aprobarea „grupului celor nouă"**, un oarecare Camilian Demetrescu, fost plastician la București, „prozator politic" de nevoie în Occident. Ca și el, încarcerați în propria condiție ancilară mai sînt și alții, precum Denis Bulcan ori Cicerone Cernegura, inși fără vreo valoare, semnatari, în lipsă de bani, de articole scrise de alții în numele lor, în general „mărturisiri" ale unor experiențe teribile, trăite pasă-mi-te în România, pe unde, din cîte se știe, nu trăiau rău ci în felurite plăceri, unele interzise. O asemenea **proză de jălbari** a căror unică inițiativă estetică ar fi, într-o poetică a specilor imposibile, inventarea „scrisorii deschise" trimisă oricui, pe orice temă și oriunde doar „ca să iasă ceva", e proprie și lui Paul Goma și lui Virgil Tănase, acești clasici ai ilizibilului". Însă cît de violentă ar fi, cît de inteligibilă, o astfel de proză, în definitiv absentă, lasă să scape, citeodată și cîte un murmur sincer, de emigrant bătut peste gură, ca în aceastâ bolboroseală a lui L. M. Arcade („Limite", 20 / dec. 1975) : „Pe unde nu e decît nisip și piatră, gîndesc mulți, altceva ce să facem decît să serpuim monom, pas cu pas, către zarea cea fără relief, pe care ne-o arată, de un sfert de veac Mina Înainte Căiăuzitoare, mulțumindu-i pentru lingura de apă, mulțumindu-i chiar dacă ne lovește".

Artur Silvestri

mapamond

nenad espec

MODELUL TATĂLUI MEU

(Urmare din numărul trecut)

Apoi cu degete de hoţ, cu dibăcie, cu o atenţie limpede ce mă surprinse chiar şi pe mine, punînd fiecare mărunţiş la loc, percheziţionai cele mai intime lucruri ale Sabinei : nişte scrisori şi un pachetel de fotografii. Îmi trecură prin mînă şi nişte chitanţe îngălbenite de rambursare a creditului de la „Cluz", reţete culinare ce erau decupate sau pur şi simplu rupte din ziare şi reviste ale femeilor ; şi, deşi, în mine ceva ajunse la concluzia că nu am noroc, că astăzi nici n-o să am, nu am renunţat — trecui la o vitrină încărcată de zorzoane, păpuşele, cutioare. În timp ce lucram astfel şi ascultam zgomotele casei, paşii de pe scări, gîndurile mele se ocupau cu asiduitate de cele două pînze pictate, care erau de mult proprietatea Sabinei. Acum douăzeci şi şapte de ani — calculul este, cred, exact — la cîtva timp după naşterea mea, aceste pînze au fost pictate de Petar Romanici, omul care mi-a lăsat ceva din aspectul său fizic, din falsitate şi din suferinţă... (Am aflat : a avut dinsul grijă de mine cel mult pînă pe la şase-şapte ani, apoi a transferat-o din toată inima asupra sufletului tant-Nevencăi ; îi stătea în caracter să-şi uite complet obligaţiile ca pe o beţie de anul trecut. Mai tîrziu m-a rănit aceeaşi uitare în discuţie. De curînd, într-o noapte, la cina pe care, eu am pregătit-o, şi unde mai pui, admirabil, Branco mi-a povestit că prima pînză este, de fapt, un nud în mărime naturală, un ulei pe care şi-ar pune semnătura orice pictor de marcă din orice timp : ea o reprezintă pe Sabina, ceva mai plină şi mai vinjoasă, vădit o femeie mai tînără care face baie. Despre cea de a doua pînză se îngrămădesc, din păcate, în continuare doar presupuneri contradictorii. Prietenul meu de încredere a afirmat, de asemenea printre îmbucăturile gustoase, că Sabina conteză pe cele două tablouri, că trebuie să conteze pe ele ca pe ceva ce-i va da posibilitatea certă de a suporta mai uşor, mai bine pregătită bătrîneţea şi de a şi-o şi asigura. „Ştii, este o femeie deşteaptă", zise Branco cu o seriozitate convingătoare, îşi şterse gura, „ştie ea care este valoarea reală a acestor tablouri, în favoarea cărora lucrează timpul, pe lîngă aceasta nu uită de fel că o ameninţă un viitor destul de incert...

Afară, cituşi de puţin mulţumit de afacerea mea, nu am fost sigur, la prima vedere, ce se întîmplă — de la catedrală, nori repezi violeţi împing la vale, drept pe strada Strossmeyer, întunericul, şi se întunecă după o scurtă oprire şi ezitare a luminii ce se prinde de marginile faţadelor. O clipă mai tîrziu, ploaia răpăie pe acoperişurile automobilelor parcate pe spinările încovoiate ale trecătorilor, o ploicică ce spală orice urmă de lumină de pe acoperişurile caselor.

Nu mai departe de primul colţ, descopăr că inima-mi bate cam tulburată şi dezacordată, din pură obişnuinţă, deşi n-o urmăresc pe Sabina, aşa mi se zbătea şi în seara aceea cînd Sabina a dispărut pe o poartă, sub un portic, iar mie mi s-a părut că faţa ei fulgeră în supărarea-i mută, din marginea umbrei : m-a înfricoşat zîmbetul ei subţire, de gheaţă... În timp ce mă ţineam după Sabina, cu corpul străbătut de ostenceală şi nerăbdare, în timp ce porneam cu cei mai mari paşi ai mei şi mă opream lîngă vitrine, atîntindu-mi privirea încurcată nici mai mult, nici mai puţin decît asupra lenjeriei de damă sau a sticlelor cu băuturi că în mişcările ei abundă o corporalitate acumulată şi reţinută. Am rătăcit prin amurguri, am asudat şi m-a plouat pînă la piele, citeodată, de-a lungul magazinelor luminate, m-am străduit să par discret, pătruns ca un om cu piciorul plat, rupt de oboseală — neîncercînd, însă, niciodată să-mi muşamalizez prezenţa. Spatele Sabinei este întotdeauna destul de rigid şi de drept, a ghicit că sînt în urma lui, a devenit şi mai ţeapăn şi mai rigid, lăsîndu-mă în mod obişnuit, cu sentimentul ruşinii, al păcătuitului ; ieri aceleaşi spate se ţinea astfel, de parcă tot ceea ce se întîmplă în imediata lui apropiere, tot ceea ce se repetă în fiecare zi, nu merită nici cel puţin să fie amintit. Sabina evita să-mi aducă la cunoştinţa ceea ce credea despre mine : mă pedepsea pentru insolenţa mea...

NUDUL NOCTURN ; FEBRA

Prietenul din copilărie mi-a făcut imperceptibil cu ochiul, pentru a patra oară mi-a întins în mînă halatul murdar de vopsele, la care eu i-am suflat în obrazul cenuşiu, nebărbierit :

— Doar astă-seară, Branco — şi din nou m-am aflat în spatele planşetei mele de desen. Nici eu singur n-aş fi ştiut să-mi aleg un loc mai bun.

Inima-mi sări peste cîteva bătăi, apoi o porni mai repede.

În fundul amurgului — Sabina este iarăşi acasă, dacă este tîrziu pentru a mai întreprinde ceva ! şi unde este Branco ? mă întreb, înăbuşindu-mă în vindiacul meu care-mi devenise prea strîmt. De-a lungul cheiului aerul şerii e plin de picături mărunte, ele roiesc, în jurul felinarelor cu mercur : mă grăbesc, corpul meu vrea undeva, în o sută de direcţii diferite, nu se poate stăpîni printre umbrele mobile, iar în final totul se preface în cea mai obişnuită inerţie, într-o respiraţie greoaie. Nu reuşesc să duc pînă la capăt nici un gînd început — în mine răsună mute voci, se cheamă, în faţa uşii de la intrare îmi recapăt suflul, îmi aduc aminte de nişte ochi beţi care m-au măsurat în trecere, cu un dezgust solid, învechit ; şi, cînd, în sfîrşit, m-am aflat în pat, în memoria mea s-a instalat un vid scurt, febril, un vid ce a durat, fără îndoială, zece sau mai multe ore, în tot cazul atît cît a fost suficient să pierd orice noţiune a timpului...

Acum după ce totul a trecut, s-a spulberat, nu ştiu ce e mai greu : ori să umplu timpul acesta al sfîrşelii şi al vidului ori să relatez cît de cît verosimil ceea ce mi s-a întîmplat cu adevărat după febră. Branco o să mă muştruluiască imediat, o să spună că sînt mai fericit decît greutatea mea corporală... (Îmi dau perfect seama că maşina mea „Gutenberg" ar fi îndeplinit mai bine şi cu mai multă conştiinciozitate această sarcină — ea poate ţine pasul cu povestea asta, eu i-am pierdut aproape toate firele)... Branco, deci, o să mă scuture de praf, la fel de bine cum o să mă lipsească de acea amintire neplăcută ce mă apăsa, vorbea prin tăcerea mea, prin gînduri, mişcări.

...Nu puteam să-mi ridic pleoapele, dar bănuiam că cineva se află în preajma mea, că respiră, merge în vîrful degetelor cineva care mă învelise cu plapuma puţin mai înainte, cu grijă, de parcă ghicise cît îmi era mie de frig, că răcisem totodată şi din cauza acestei nefericite incertitudini. Presupun că totul se datorează faptului că nu găsesc încă putere să deschid pleoapele, să mă uit frumuşel şi să mă încredinţez de ceea ce se petrece în jurul meu, deşi mi-a fost iarăşi un pic mai cald, odată cu căldura m-a părăsit parcă stinjeneala şi am putut să mă las cuprins de somn şi să merg nestingherit pe un drumeag îngust, pe o cărare bătută şi şerpuitoare, din deşişul întunecat al verdeţii. Cărarea înaintează pînă la o grădină mică şi, pare-mi-se, periferică da, duce drept la o casă cu faţada părăginită, şubredă de culoarea — îmi este greu, ca în copilărie, să precizez culoarea, în afară de asta nu am nici un pic de înclinare spre pictură (dealtfel, nu se spune oare că toţi bărbaţii sînt daltonişti), dar pentru mine este important că eu cunosc de undeva casa asta, am fost condva în ea : dar să mă omori că tot nu ştiu pe cine caut în camerele ei, pe cine prin aceste prăfuite şi aşa... ? Am tresărît ca şoarecele de fişiit, m-am trezit în aceeaşi clipă, în mijlocul luminii matinale : mirat — mă convinsei că am avut dreptate. Ca o himeră, Branco dormea cu gura deschisă, nebărbierit, cu capul dat pe spate şi sprijinit de spătarul scaunului, cu cravata desfăcută neglijent pînă aproape de stomac, pieptii hainei scurte, descheiate, deasupra lui, pendula tant-Nevencăi încetase să mai bată. Am pariat cu mine însumi că Branco, imediat ce se va desprinde din acest somn, va începe cu ocările şi dojenile : că am scăpat cu bine, am evitat o congestie pulmonară şi că el va face tot ce este necesar pentru a mă afla într-un loc sigur — într-un sanatoriu la băi. Pe dată am prins ocazia, am închis ochii, am încercat încă o dată să străbat pînă la casa din grădină, pînă la acea cunoscută şi atît de îndepărtată scară, pînă la uşa întredeschisă sus, în întunericimea neaerisită, stătută de culoarea penelor de porumb ce nu le face deloc bine bolnavilor de plămîni...

Undeva, pe la mijlocul drumului, îmi amintii că, în realitate, căutarea mea are un obstacol serios, aduce puţin a nebunie : cum o să descopăr pe cineva pe care nu l-am văzut niciodată, nu l-am întîlnit, nici chiar în vis, despre care am auzit doar cîteva cuvinte de acuzare din gura tant-Nevencăi, fie el tatăl meu, iar eu copilul lui din flori... (Pentru prima dată, fie şi în gînd, am rostit acest lucru fără cea mai mică greutate, cu lipsa amărăciunii ; acum îmi este mai uşor). Cine ştie cîţe ore am zburat între timp, vremea continuă să mă ia în rîs, mă duce de nas, fiindcă semiobscuritatea şi o linişte groasă, reconfortantă mi-au umplut camera — pendula bătea deasupra somnului meu, se lua la întrecere cu dilema mea. O figură feminină stătea lîngă patul meu, cu mîinile absente în poala imobilă ; spatele şi ceafa ei se odihneau pe peretele negru al umbrei. Aştepta şi respira această femeie în întunericul albastru şi strîmt — al dimineţii sau al serii — din camera în care obiectele rare stăteau liniştite ca în apa limpede a unui lac ; de cum, mă ridicai în coate (simt că ochii îmi sînt holbaţi, cumplit de neîncrezători), m-am lăsat din nou pe pernă, moale şi fără nici un pic de putere, în această mişcare am atins fără să vreau mîna Sabinei şi am lăsat-o să rămînă pe palma, călduţă, uscată, maternă. Cel mult două-trei minute dacă pot să mă bizui pe propria-mi măsură şi percepere a timpului. Ca la comandă Branco este la uşă — în urma lui se grăbeşte lumina electrică, prezenţa lui îmi este necesară dezinvoltura lui senină şi zgomotoasă este pe măsura acestei împrejurări, aşa cum dorinţa împlinită pe neaşteptate este pe măsura tăcerii. Şi oricît aş întui eu ce o să-mi spună Branco, îl las să-mi predice fără grabă, îi permit să mă protejeze şi să mă înfăşoare în cuvinte : este o modalitate agreabilă, deşi te cam adoarme, îţi provoacă şi un fel de mulţumire.

În româneşte de Victoria Frâncu

Elena Uţă Chelaru : „Peisaj veneţian"

fereastra din ce în ce mai întunecată ochii-i — neliniştiţi, straniu de strălucitori. Atunci încerc eu să le prind străfulgerarea — desigur, fără succes, imaginîndu-mi, drept consolare, cum că în acel moment îmi este clar totul, absolut totul.

Pe stomac şi pe coapse pielea ei nu mai este, firească, pielea unei femei tinere, deşi, probabil din obişnuinţă sau din memorie, corpul ei ia aceleaşi poze ce sînt la fel de vechi ca şi meseria-i de model al pictorilor. Cu puţină stăruinţă şi imaginaţie poate fi, însă, refăcută frumuseţea ei de odinioară, fără nici un cusur de aceea, pură, se poate întrezări trupul fecioresc nic cu pielea proaspătă ce se înfioară sub privirea bărbatului — exact aşa cum o dezgoliseră cîndva pe Sabina, o studiaseră cu ştiinţă ochii feroci ai unui artist. Simt cea mai mare inclinare în a-mi imagina acest moment de stinjeneală al Sabinei, un fel de jenă, cînd ea evită să întîrzie cu privirea pe pielea sa flască, trădătoare, ca pe ceva în jurul căruia s-au înfăşurat amintirile ei. Şi indiferent de urmări, mă văd silit să pătrund cît mai curînd în acest „ceva", în amintirile ei este încă viu defunctul acela, ale cărui degete sînt pătate de vopsele, în ele se umflă în pene acel desfrînat cu inima rece, acel om care n-a dus deloc grija consecinţelor amorurilor sale... (Aici este perfect limpede pentru oricare fiinţă vie că n-am reuşit să şterg din paginile de faţă prezenţa acestui om, cu atît mai puţin să-l ascund sau să-l deghizez într-un oarecare personaj secundar).

Mămă doamne. Deodată mi-am dorit ca toate aceste zile de urmărire, de plictisitoare incertitudine, ca totul, chiar şi acei ireali ani scurşi, chiar şi amintirile străine — să le pecetluiesc cu un ţipăt de dezaprobare. Sabina nu-mi dădea acest prilej, ora se apropia de sfîrşit, ea refuza parcă să ridice privirea spre planşeta mea de desen. Doar ce mi-am pus palmele pe ochi şi de sub coaste cunoscui o sfîrşeală fierbinte şi inima care-mi bătea în gît să se rupă. Asud ; mă ia cu frig ; în mijlocul culoarului, plin de halate şi haine, alungit peste măsură ca într-o narcoză, mă întreb cum o să mă tîrîi pînă

CHINA '82 (XII)

13 scaune în jurul unei mese

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Găsesc însemnările lui Malraux după călătoria lui în China din august 1965. Le-a publicat în „Le Figaro litteraire" din 25 septembrie 1967, şi, din întregul text nu aflu nici o referire la „Condiţia umană". Dar, în subtextul convorbirii avute cu Mao Tzedun, relatată ca după o stenogramă, Malraux lasă să se întrevadă că o bună parte din discuţia purtată n-a constituit decît epilogul „Condiţiei umane", sau, mai exact, al momentului istoric înfăţişat de scriitor aşa cum acesta a fost văzut de contemporanii mai norocoşi ai eroilor romanului.

Malraux avea 26 de ani cînd a venit la Shanghai, fiind martorul evenimentelor sîngeroase în timpul cărora Guomindanul lui Cian Kai-şi a trecut la masacrarea comuniştilor. După aproape 40 de ani, scriitorul revine în China pentru a reconfirma ceea ce scrisese în „Condiţia umană": „Da, fără îndoială, oamenii nu au decît valoarea transformărilor pe care le provoacă". Referindu-se la începuturi, Mao Tzedun îi spusese : „Prima etapă a luptei noastre a fost o jacquerie. Trebuia să-l eliberăm pe ţăran de stăpîn ; nu libertatea cuvîntului sau votul universal se cereau cucerite, ci libertatea supravieţuirii... După lovitura dată de Cian Kai-şi la Shanghai, ne-am împrăştiat. La început am vrut să mă întorc în satul meu. Dar cunoscusem marea foamete de la Ciangcia, cu capetele răsculaţilor tăiate şi înfipte în ţepuşe... La trei kilometri de satul meu, pe anumiţi arbori nu mai rămăsese un petic de scoarţă, pînă la patru metri înălţime : înfometaţii îi jupuiseră. Din acei oameni constrînşi să mănînce scoarţă de copac puteam scoate luptători mai buni decît din soferii din Shanghai şi chiar din hamali... Nu există un marxism abstract, ci numai unul concret, adaptat realităţilor Chinei, copacilor goi ca şi oamenilor goi care le mîncau scoarţa...".

Renunţ să mai caut umbra romanticului Kio la Shanghai. Mă mulţumesc să privesc doar transformările care reprezintă valoarea celor ce le-au provocat. Şi totuşi, nu pot să nu mă întreb cum poate fi guvernat un oraş cu douăsprezece milioane de suflete, dar imediat acest gînd mă duce la o altă întrebare : Cum poate fi condusă spre un ţel unic o ţară cu peste un miliard de oameni ? Generalul de Gaulle se plîngea odată, referindu-se la Franţa : „Cum poate fi guvernată o ţară care produce 270 de soiuri de brînză ?" Evident, era o butadă. Dar aici, privind organizarea cităţii ce caracterizează viaţa gigantice metropole înţelegi că problemele pe care le pune edificarea unei lumi noi sînt mai complicate şi mai dificile decît cele ridicate de desfăşurarea revoluţiei însăşi, cînd totul era mai mult sau mai puţin clar, net, fără prea multe nuanţe. „În timpul Marelui Marş (1934—1935 n.n.) — îi povestea Mao lui Malraux — am luat peste o sută cincizeci de mii de prizonieri, capturaţi în grupuri mici ; şi încă şi mai mulţi prizonieri am făcut în timpul marşului asupra Beijingului (1949 n.n.). Rămîneau cu noi patrucinci zile. Vedeau clar diferenţa dintre ei şi soldaţii noştri. Chiar dacă nu aveau mai nimic de mîncare — ca şi noi, dealtfel — se simţeau eliberaţi. La cîteva zile după capturare îi adunam pe cei ce vroiau să plece. După o ceremonie de despărţire plecau ca şi cînd ar fi fost de-ai noştri. Mulţi însă, în urma acestei ceremonii, renunţau să mai plece. Şi, rămînînd printre noi, deveneau bravi. Pentru că de-acum ştiau ce apărau...".

În ianuarie 1850 Karl Marx scria : „Atunci cînd reacţionarii noştri europeni, în goana lor spre Asia, la care vor fi constrînşi într-un viitor apropiat, vor ajunge în sfîrşit la Marele Zid, la porţile ce dau către fortăreaţa arhiconservatoare, cine ştie dacă nu vor găsi acolo inscripţia : Republica chineză. Libertate, egalitate, fraternitate". Profetice cuvinte. Nici nu se împlinise şuta de ani şi ele s-au adeverit.

Sînt condus pentru a doua oară către fosta stradă Wangzi din Shanghai, la casa care purta numărul 106 (astăzi strada Xingye, 76), aflată cîndva pe teritoriul concesiunii franceze. Aici, într-o încăpere de numai 18 metri pătraţi s-a hotărît cotitura cea mai decisivă de pînă acum din istoria celui mai numeros popor din lume. O cameră destul de austeră, cu o masă în mijloc, înconjurată de 13 scaune, fiecare având în dreptul lui, pe masă, cîte o ceşcuţă de ceai. 23 iulie 1921. Treisprezece delegaţi comunişti din diferite provincii ale Chinei, şi doi reprezentanţi ai Internaţionalei procedează la organizarea congresului de constituire a partidului comunist chinez. Pereţi albi, tavan din lemn vişiniu, podea de aceeaşi culoare. Întregul partid avea pe atunci doar... 53 de membri. Astăzi el numără 39 de milioane. Mao avea 28 de ani. Ten Siao Ping — 20. Ciu Enlai se afla în suburbia pariziană Billancourt unde organiza grupul studenţilor comunişti chinezi care studiau în Franţa. Shanghai, casa cu patru uşi la stradă, fiecare avînd cîte un fronton semicircular cu ornamente vopsite în roşu veneţian. Şi la prima mea călătorie în China, în 1965, am fost condus aici. În încăperile învecinate s-a instalat un muzeu. Predomină fotografiile, afişele, cărţile, broşurile ca în toate muzeele de acest gen. Singurul lucru deosebit este macheta unei jonci chineze, la bordul căreia, după evacuarea acestei case în urma împresurării ei de către oamenii siguranţei, delegaţii s-au refugiat pentru a-şi continua lucrările, navigînd pe un lac la vreo sută de kilometri de Shanghai. Custodele muzeului explică ceva în legătură cu soarta celor treisprezece. Interpretul traduce. Nu-l aud bine. Filmez jonca. Deşi utili, nu prea urmăresc ghizii muzeelor. Au itinerariile lor prea exacte, opririle obligatorii în faţa unui exponat sau a altuia, frazele aceleaşi, rostite de mii de ori. Eu vreau să pătrund atmosfera, să mă închipui martor nevăzut la eveniment, să „aud" ceea ce nu se spune, să privesc îndelung un chip, o scrisoare, filele unei cărţi. 18 metri pătraţi, 13 scaune şi destinul unui popor...

Acelaşi lucru mi se întîmplă şi cu ghizii de la marea expoziţie a realizărilor economice din Shanghai. Cîteva fete stilate ca nişte stewardeze de curse internaţionale pun în funcţiune aparate sofisticate, lasere, baterii cu siliciu, computere, captatoare de energie solară. Una singură mă vrăjeşte. Cea de la standul de instrumente muzicale. Este ajutată de un pianist-xilofonist-naist care execută la toate instrumentele fragmente de muzică... românească. Mă întreb dacă în repertoriul lui intră muzica tuturor ţărilor ale căror delegaţii vin aici.

La muzeul de bronzuri vechi ghidul este un specialist în istoria artei. Dar tot nu îl pot urmări. Întîrzii prea mult aşteptînd schimbarea luminii pe verdele coclit al unui tripod în gura căruia razele soarelui se scaldă căutînd parcă să oglindească chipul astrului zilei de acum două milenii. Vase de o frumuseţe tulburătoare, cristelniţe, coifuri, tipsii, gonguri, cratere cu toarte din dragoni în care timpul a pictat cu acel verde mineral fascinant ca otrava. Au zăcut în pămînt de la sfîrşitul neoliticului şi au ajuns în acest oraş fabulos — a cărui vatră s-a format abia în ultimele sute de ani prin modificarea cursului apelor —, numai datorită evenimentelor din toamna lui 1949. Deţinătorii lor, colecţionari nărăviţi care ştiau că valoarea unor piese este mai mare decît greutatea lor în aur, au vrut să le pună la „adăpost", aducîndu-le pe teritoriul concesiunilor străine unde le-au găsit ostaşii armatei de eliberare. Un vas vechi de trei milenii reproduce pe capacul lui scena unei ceremonii de sacrificiu. O lume de Brueghel chinez turnată în bronz. Actori, muzicanţi, acrobaţi, scamatori. Un sclav legat de un copac. Însuşi regele priveşte scena de sub un pavilion cu acoperiş de pagodă. Vasul a fost turnat sub dinastia Han, în anul 206 înaintea erei noastre. Artistul a rămas anonim. Ca sclavul legat de copac pentru un sacrificiu păgîn...

Erată nr. trecut : descris de Kish.

BALCANICE

VIERA VUKŠICI-VITOŠEVICI

Ceva ciudat doarme în om

Ceva ciudat doarme în om
Ceva de genune, robit,
O groaznică frică perfidă
Ceva ciudat doarme în om
Capul de miel
Picioare plăpînde — laba de lup
Coada — bici fulgerat
Viforniţa faimei
Ceva ciudat doarme în om

Acest cuib care acuma
Visează la toate
Precum coaja bolnavă a nucil
Din care-şi va lua zborul fluturele puterii
Oare şi el doarme la fel de ciudat ?

Atîtea seri şi atîtea dimineţi
Şi pămîntul acesta
Şi cicatricele pe care le poartă pe chip
Şi-n care poţi desluşi :
Ceva ciudat doarme în om.

În româneşte de Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **CEL DE-AL ŞAPTELEA** volum al monumentalei „Enciclopedii generale a Iugoslaviei" a apărut în standurile librăriilor din ţara prietenă. Enciclopedia care se numără printre cele mai reprezentative lucrări de referinţă realizate în Iugoslavia a fost editată de Institutul de lexicografie „Miroslav Kaldeza" din Zagreb. Cel de-al optulea volum — şi ultimul — urmează să apară tot în cursul acestui an. În total Enciclopedia iugoslavă va cuprinde 5 300 de articole şi aproape 2 000 de ilustraţii.

● **CINEMATOGRAFIA** italiană îşi caută tot mai adesea teme preluate din cunoscute opere literare, alăturînd pe genericul filmelor nu numai nume de mari regizori şi mari actori, ci şi pe cele ale unor mari scriitori. Astfel, Bernardo Bertolucci îşi propune să realizeze anul acesta un film după romanul „1934" al lui Alberto Moravia. „Dincolo de fluviul dintre copaci", versiune cinematografică a unui roman de Ernest Heminghway, îşi va avea ca protagonişti pe actorii Burt Lancaster şi Ornella Muti. Se află, de asemenea, înaintea turnării un film poliţist după un roman de Elio Petri, avîndu-l în rolul principal pe Ugo Tognazzi.

● **UNUL DIN LOCURILE** cele mai celebrate din Praga este clădirea fostei imprimerii şi case de editură Stenc. Este vorba de o clădire construită între anii 1909 şi 1911 de către arhitectul Otakar Novotny. Stilul este considerat a defenma un „modernism individualist", despre care criticul Vladimir Czumalo scrie : „Construcţiile se debarasează de ornamentele decorative, iar efectul pe care-l produc se datorează proporţiilor fundamentale, raporturilor între mase şi materiale, exprimînd o utilitate funcţională şi, în acelaşi timp, detalii atrăgătoare de construcţie (...) Forma arhitecturală pe care Novotny a acordat-o ideii lui Stenc uneşte într-o manieră organică serviciile atelierelor de fotografie, reproducere zincografie şi cromotipie cu cele de imprimerie, de administraţie, de editură şi de locuinţă, fără ca să intre în vreo contradicţie".

● **O CARTE** pentru copii, un album de fapt, pentru vîrsta dintre 3—5 ani, semnează Anne Rose şi Janosch, intitulată **Tatăl meu este rege.** Revista **Le Point** o recomandă în felul următor : „Care este diferenţa dintre un ţăran şi un rege ? Regele se distrează în palatul său albastru, bea băuturi tari, iar servitorii săi se plimbă ca maimuţele pe ruletă. Ţăranul mănîncă însă cartofi copţi, lucrează cu bratele. Cine este însă mai fericit ? Această povestire amuzantă este ilustrată de Janosch, care are vîrful creionului bine ascuţit şi copilăros. Într-un cuvînt, un foarte frumos album..."

Natalia Tolan : „Primăvară"

● **RANKA KUIC** este o cunoscută traducătoare şi cercetătoare de istorie literară din R.S.F. Iugoslavia. Cunoscătoare a unor limbi destul de puţin frecventate chiar de către specialişti, cum ar fi limba velşă, Ranka Kuic se distinge între istoricii literari din ţara prietenă printr-un interes particular pentru istoria relaţiilor culturale româno-sîrbe din perioada medievală. Descoperind în arhivele din Belgrad şi Dubrovnik documente de epocă, cercetătoarea le-a publicat de curînd într-o serie academică, atrăgînd atenţia asupra unor contacte permanente între zone culturale.

● **O NOUĂ CARTE** de John Barth, **Sabbatical,** apărută la Editura Putma, a fost primită cu multă reticenţă de critici. Cel mai folosit cuvînt în legătură cu cartea lui Barth a fost „dezamăgire". Reluînd într-o versiune modernă mitul cunoscut al călătoriei spre lumea de dincolo, autorul îşi înscrie ţesle naraţiuni în tot felul de „manevre matrimoniale", care împing textul în evocări de un tip mai potrivit literaturii bulevardiere. Scriitorul cunoscut pentru arta lui abstrusă şi pentru aluziile culturale, ţesute într-un text rafinat, a eşuat de data aceasta în satisfacţii mic burgheze care au fost evidenţiate de către toţi recenzenţii.

● **DOAMNE BĂTRÎNE** se intitulează cartea semnată de Rozsika Parker şi Griselda Pollock. Este o lucrare despre care aflăm, aşa cum spune criticul Phoebe-Lou Adams, cunoscută recenzentă de peste ocean : „Autoarele examinează cîndatele schimbări ale punctului de vedere şi ale vocabularului, prin care istoricii şi criticii de artă se silesc să ignore lucrările produse de femei, sau cel puţin să le minimalizeze. Ele caută de asemenea, raţiunile aflate în spatele acestei atitudini, deoarece au condus adeseori la manevre ridicole. Cînd un tablou mult admirat al pictorului David a fost identificat ca fiind produs de o femeie, pe nume Charpentier, s-a descoperit deodată că suferă „de anumite slăbiciuni", iar păturile de tip Navajo, care sînt ţesute de către femei, au fost prezentate drept „artă cu A mare", ele au trebuit să fie considerate drept opere realizate de „Maeştri necunoscuţi ai unei arte abstracte". (...). Ceea ce Parker şi Pollock recomandă este un nou început, o nouă deschidere în judecata artistică."

SPORT

Într-o seară, urcînd dealul zorilor

Astăzi mușcăm zăbala. Fi-va ea trecută prin jeratec ? Astăzi urcăm dealul zorilor. Vom răpune cerbul cu coarne mitologice ? N-avem încotro, fiindcă prea ne-a ieşit în bătaia puştii. Adică am avut norocul să ne iasă. Am băgat mîna într-o căciulă cu luceferi şi-am scos, trăgîndu-l de coarne, cel mai negru drac. Întîi ne-am supărat. Pe urmă a-nceput să ne placă. Iar azi ne-au crescut şi nouă coarne. Diseară, sub lumina reflectoarelor, ne vom buşi în capete, vor sări jerbe de scîntei, aşchii de os, firimituri de platină din coarne imperiale şi vom cîştiga noi. Va fi greu ? Nu încape nici-o îndoială că va trebui să ne ducem pînă la progul iadului şi iar să ne întoarcem ca s-o luăm de la capăt, dar jucăm cel mai de seamă meci din istoria fotbalului românesc. Îmi pare rău că de data asta, în tribunele stadionului 23 August, vor fi prezenţi, în primul rînd, snobii Bucureştilor. Cei ce suferă zi de zi lîngă echipă, îndură ploaia, vîntul, sloata, viscolul, vor rămîne să înjure la porţi, fiindcă, de, obrazele subţiri au chef să-i vadă pe campionii lumii, şi dacă vor, nu mai încape vorbă, ne abţinem şi le facem loc în frunte. Mi se va spune că nu-i singura nedreptate de pe faţa pămîntului — şi nu e singura, din păcate — dar e dureros că mai e şi asta pe deasupra celorlalte. În ziua şi-n clipa asta, ar fi o prostie să mai vorbim despre cine lipseşte din echipă şi cine n-ar fi trebuit să aibă drept de floare pe prispa ei. Mircea Lucescu-şi scapără singur pietrele rare. Aşa se şi cuvine să fie. Noi nu vrem şi nu-l dorim altceva decît să le aşeze frumos în cunună. Se ştie că perlele capătă transparenţă de vis şi amăgire de adîncuri de lună numai atîrnate la gîtul femeilor. Zvîcnetul singelui le iluminează şi le înalţă în daruri. Diseară, fereastra noastră spre lume vor fi cei unsprezece băieţi din teren, iar noi trebuie să fim vuietul care-i poartă-n malul izbînzii. Ei ştiu să ţească povestea cu fir de aur, noi trebuie să-i ajutăm s-o împletească şi cu fir de argint şi s-o aştearnă ca legendă pentru timpul de mîine. Galopul frămîntat şi sunetul lui. Brazii dau zvon de orgă mereu sub doar neîncetările vîntului. Altminteri impietresc năduşiţi.

Duminică dimineaţa, ca o zăpadă şi o răcoare subţire, va trece pe sub ochii noştri, impăienjeniţi cu năluci albastre, Rapid Giuleşti. Vom fi lîngă brazda lui. Ca să vedeţi cît de lungi sînt razele patimii, vă anunţ că am cunoscut în biroul lui Eftimie Ionescu de la Sportul un om — nea Vasile Suciu — pentru care meciul cu Italia e a şaptea roată la căruţă pe lîngă partida de duminică dimineaţa a Rapidului. Cotizează în Giuleşti din 1936 şi va merge pe dunga asta pînă va intra în ceruri — cît mai tîrziu cu putinţă.

Am făcut o scurtă pauză de respiraţie ca să trec, puţin mai proaspăt spre zidurile Craiovei. Fascinant de primejdioasă. Universitatea va cîştiga, miercuri, meciul cu Benfica, mult mai uşor decît cred spiritele pitoreşti şi paradoxale sau marii semănători de îndoială. Bolaci şi colegii săi nu mai sînt de mult o vanitate prestigioasă, cum, sincer mărturisesc, i-am crezut la început. Ei, cu o forţă extraordinară, conduşi de marele lor talent, au devenit **Coşmarul Europei fotbaliste.** Totul sau nimic. Numele lor, bătut cu felinare fermecate pe marile drumuri ale României : **CAMPIONII.** Le mulţumesc.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată. Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct). Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII